

370-64
Ε' ΔΗΜ
ΑΓΩ

879

ΓΕΩΡΓ. Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

Γιά τήν Ε' τάξη

Ευδόσειδ

ΓΕΩΡΓ. ΔΗΜ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Ο. Ε.

ΑΘΗΝΑΙ 1966

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

Γιώργος Αραμπαζίδης

879

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΓΩΓΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΟΥ

ΓΙΑ ΤΗΝ Ε' ΤΑΞΗ

ΤΩΝ ΔΗΜΟΤΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ

Έγκριμένη από το Σο Ύπουργείο Παιδείας
με την υπ' αριθ. 46121/19-4-62 απόφασή του

Έκδόσεις: ΓΕΩΡΓ. ΔΗΜ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Ο. Ε.

ΑΘΗΝΑΙ 1966

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ
ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΕΘΝ. ΠΑΙΔΕΙΑΣ

Διεύθυνσις Διδακτικῶν Βιβλίων

Αριθ. πρωτ. 102937

Ἐν Ἀθήναις τῇ 11-9-1962

Πρὸς
τὸν κ. Γ. Δ. Παπαϊωάννου

Ἐνταῦθα

Γνωρίζομεν ὑμῖν ὅτι διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 46121/19-4-62 ἀποφάσεως τοῦ Ἰπουργείου ἐνεκρίθη τὸ βιβλίον σας ὑπὸ τίτλον «**Ἀγωγή τοῦ Πολίτου**» ὡς βοηθητικὸν τοῦ μαθήματος τῆς Ἀγωγῆς τοῦ Πολίτου διὰ τὰς Ε' καὶ ΣΤ' τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου. Παρακαλοῦμεν ὅθεν ὅπως προβῆτε εἰς τὴν ἐκτύπωσιν τοῦ βιβλίου σας, ἀφοῦ συμμορφωθῆτε πρὸς τὴν τελευταίαν ἐκδῆσιν τοῦ θεωρήσαντος τοῦτο Γεν. Ἐπιθεωρητοῦ Μέσης Ἐκπαίδευσεως κ. Κ. Κούρνια, ὑποβάλητε δὲ ἡμῖν, μετὰ τὴν ἐκτύπωσιν, 5 ἀντίτυπα, προκειμένου νὰ συμπεριλάβωμεν τοῦτο εἰς τὴν ἐτησίαν ἐγκύκλιον τῶν ἐγκεκριμένων βοηθητικῶν βιβλίων διὰ τὰς δύο ἀνωτέρας τάξεις τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου.

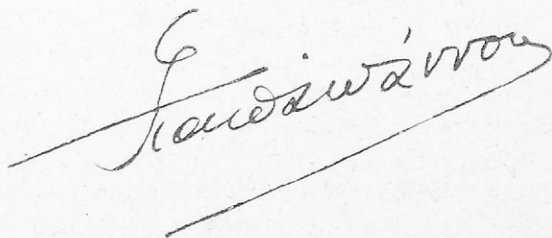
Ἐντολῇ Ἰπουργοῦ
Ὁ

Διευθυντῆς
Χ ΜΟΥΣΤΡΗΣ

Κοινοποιήσις

- 1) Δ/νσιν Διδ. Βιβλίων
- 2) Α.Σ.Ε.Π.

Κάθε γνήσιο ἀντίτυπο φέρει τὴν ὑπογραφή τοῦ συγγραφέα.

ΜΕΡΟΣ ΠΡΩΤΟ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α΄

Η ΠΑΤΡΙΔΑ

1. Ἡ στενότερη καὶ εὐρύτερη πατρίδα

Ἡ ζωὴ τῶν πρώτων ἀνθρώπων ἐπάνω στὴ γῆ δὲν ἦταν βέβαια, ὅπως ἡ ζωὴ τῶν σημερινῶν ἀνθρώπων. Ὁ πρωτόγονος ἄνθρωπος ζοῦσε, ὅπως τὰ ἄγρια ζῶα. Τρεφόταν μὲ καρπούς καὶ ρίζες δένδρων καὶ μὲ κρέας ὠμό, ποὺ ἔβρισκε ἀπὸ τὸ κυνήγι.

Γιὰ νὰ θρῖσκη τὴν τροφὴ του περιφερόταν ἀπὸ τόπο σὲ τόπο. Ζοῦσε, μὲ ἄλλους λόγους, ζωὴ νομαδική, χωρὶς μόνιμη κατοικία σ' ἓνα ὀρισμένο τόπο. Δὲν εἶχε συνεπῶς πατρίδα. Ὅταν ὅμως ἀργότερα ἄρχισε νὰ καλλιεργῇ τὴ γῆ καὶ ν' ἀσχολῆται μὲ τὴ γεωργία, ἀναγκάσθηκε νὰ ἐγκατασταθῇ μόνιμα σ' ἓνα τόπο. Ἐκεῖ ἔχτισε τὴν κατοικία του, ἐγκατέστησε τὴν οἰκογένειά του, ἀπέκτησε νέους ἀπογόνους, συνδέθηκε μὲ τὸν τόπο αὐτὸν καὶ τὸν ἀγάπησε. Ὁ τόπος αὐτὸς ὑπῆρξε ἡ πατρίδα του.

Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι γεννήθηκαν σ' ἓνα ὀρισμένο τόπο. Ὁ τόπος αὐτὸς εἶναι ἡ ἰδιαίτερη ἢ στενότερη, ὅπως συνήθως λέγεται, πατρίδα τους. Λέμε π.χ. ὅτι πατρίδα τοῦ Κοραῆ εἶναι ἡ Χίος, γιατί ἐκεῖ γεννήθηκε ὁ Κοραῆς.

Στὴν ἰδιαίτερή μας πατρίδα θρῖσκεται τὸ πατρικὸ μας σπιτί. Ἐκεῖ πρωταντικρῦσαμε τὸ φῶς τοῦ ἡλίου καὶ τὸ γλυκὸ πρόσωπο τῆς μητέρας μας. Σ' αὐτὴ κατοικοῦν οἱ συγγενεῖς καὶ οἱ παιδικοὶ μας φίλοι. Ἐκεῖ θρῖσκεται τὸ σχολεῖο, τὸ ὁποῖο μᾶς ἄφησε ζωηρὲς μαθητικὲς ἀναμνήσεις. Καὶ σ' αὐτὴ τέλος θρῖσκονται οἱ τάφοι τῶν προγόνων μας. Γι' αὐτὸ κάθε ἄνθρωπος αἰσθάνεται μεγάλη ἀγάπη γιὰ τὴν ἰδιαίτερή του πατρίδα καί, ὅταν θρῖσκεται μακριά της, ἡ ἀνάμνησή της πλημμυρίζει τὴν ψυχὴ του μὲ νοσταλγία.

Ἀλλὰ πατρίδα μας δὲν εἶναι μόνο ὁ μικρὸς τόπος, στὸν

γεννήθηκε ὁ Ἑλληνας. Αὐτὸς ὑπῆρξε ὁ μυθολογικὸς γενάρχης τῶν Ἑλλήνων καὶ ἀπὸ τὸ ὄνομά του ὀνομάσθηκαν Ἑλληνες. Ἀπὸ τοὺς γιούς του δὲ Ἀχαιοί, Δῶρο, Αἴολο καὶ Ἴωνα κατάγονταν οἱ Ἀχαιοί, οἱ Δωριεῖς, οἱ Αἰλεῖς καὶ οἱ Ἴωνες, οἱ τέσσερες δηλ. γνωστὲς ἀπὸ τὸν Ὅμηρο Ἑλληνικὲς φυλές.

Ἀπὸ τὰ εὐρήματα ἐξάλλου, πού ἔφεραν σὲ φῶς οἱ διαφορὲς ἀνασκαφές (ἐργαλεῖα, ἔργα τέχνης, ἐπιγραφές, ὄπλα κ.ά) οἱ ἱστορικοὶ καὶ οἱ ἀρχαιολόγοι κατέληξαν στὸ συμπέρασμα, ὅτι πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδας δὲν ὑπῆρξαν οἱ Ἕλληνες. Προηγούμενα κατοικοῦσαν στὴν ἠπειρωτικὴ Ἑλλάδα οἱ Πελασγοὶ καὶ στὰ νησιὰ τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τὴν Κρήτη οἱ Αἰγαῖοι, λαὸς μὲ πολὺ μεγάλο πολιτισμὸ. Ἀργότερα καὶ συγκεκριμένα στὴν ἐποχὴ τῶν μεγάλων μετακινήσεων τῶν λαῶν ἀπὸ τὴν Ἀσία πρὸς τὴν Εὐρώπη, πού ἀναφέρονται στὴν ἱστορία ὡς «μετανάστευση τῶν Ἰνδοευρωπαϊκῶν λαῶν» (2000 π.Χ.), ἦλθαν στὴν Ἑλλάδα οἱ Ἀχαιοί, ἡ πρώτη δηλ. Ἑλληνικὴ φυλὴ. Οἱ Ἀχαιοὶ διδάχτηκαν ἀπὸ τοὺς παλιούς κατοίκους τῆς χώρας καὶ κυρίως ἀπὸ τοὺς Αἰγαίους τὸν πολιτισμὸ, τὸν ὁποῖο ἀνέπτυξαν ἀκόμα περισσότερο καὶ ἔγιναν κύριοι τοῦ Αἰγαίου πελάγους καὶ τῆς Μεσογείου θάλασσας ὡς τὴ Σικελία. Τέλος ἔχτισαν πολὺς πόλεις στὰ παράλια τῆς Ἠπείρου, τῆς Σικελίας, τῆς Ἰταλίας, τῆς Κύπρου, τῆς Θράκης καὶ κυρίως τῆς Μ. Ἀσίας.

Μετὰ τοὺς Ἀχαιοὺς κατέβηκαν στὴν Ἑλλάδα οἱ Δωριεῖς (1100 π.Χ.), πού ἦταν τῆς ἴδιας φυλῆς καὶ μιλοῦσαν τὴν ἴδια μ' αὐτοὺς γλῶσσα. Ἀργότερα ἔκαμαν τὴν ἐμφάνισή τους οἱ Ἴωνες. Οἱ Ἴωνες ἀνέπτυξαν ἀκόμα περισσότερο τὸν πολιτισμὸ, πού εἶχαν κληρονομήσει ἀπὸ τοὺς Ἀχαιοὺς, καὶ καλλιέργησαν πολὺ τὰ γράμματα, τὶς τέχνες καὶ τὶς ἐπιστῆμες, ἐνῶ οἱ Δωριεῖς ἀσχολοῦνταν περισσότερο μὲ τὰ πολεμικὰ ἔργα. Ἀπὸ τὴν ἀνάμειξη καὶ ἀλληλεπίδραση τῶν ἀρχαιοτάτων αὐτῶν Ἑλληνικῶν φυλῶν προέκυψαν οἱ πρόγονοί μας, οἱ Ἕλληνες, πού τὰ μεγαλουργήματα καὶ τὸν ὑπέροχο πολιτισμὸ τους θαυμάζει σήμερα ὀλόκληρη ἡ ἀνθρωπότητα.

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, παρὰ τὸ γεγονὸς ὅτι ἦταν διαιρεμένοι σὲ μικρὰ κρατίδια, εἶχαν ἐν τούτοις βαθύτατη συναισθησι τῆς κοινῆς καταγωγῆς των. Εἶχαν τὴν ἴδια θρησκεία, τὰ ἴδια ἱερά καὶ μαντεῖα, μιλοῦσαν τὴν ἴδια γλῶσσα,

είχαν τὰ αὐτὰ ἦθη, ἔθιμα καὶ παραδόσεις, κοινούς ἀγῶνες καὶ κοινὰ συνέδρια, στὰ ὁποῖα ἔπαιρναν ἀποφάσεις γιὰ τὸ γενικὸ καλὸ. Ὅσάκις ἐμφανιζόταν ἐξωτερικὸς κίνδυνος, λησμονοῦσαν τὶς διαφορὲς καὶ συνασπίζονταν γιὰ τὴν προστασία τῆς κοινῆς ἐλευθερίας. Γνώριζαν μὲ ἄλλους λόγους, ὅτι ἀποτελοῦσαν ἓνα ἔθνικὸ σύνολο καὶ ὅτι ἀνήκαν στὴν ἴδια φυλὴ, τὴν Ἑλληνική. Ἀπόγονοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων εἶναι οἱ σημερινοὶ Ἕλληνες.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες: Νὰ φέρτε περισσότερες πληροφορίες γιὰ τοὺς Αἰγαίους καὶ τὸν πολιτισμὸ τους. Τί γνωρίζετε γιὰ τοὺς Πελασγούς; Νὰ βρῆτε καὶ νὰ ἀνακοινώστε στὴν τάξη τὸ κεφάλαιο τῆς μυθολογίας, ποὺ περιγράφει τὸ μῦθο τοῦ Δευκαλίωνα καὶ τῆς Πύρρας. Νὰ φέρτε πληροφορίες γιὰ τὸ Μίνωα καὶ τὰ ἀνάκτορα τῆς Κνωσοῦ, καθὼς καὶ γιὰ τὶς Μυκῆνες καὶ τὸν πολιτισμὸ τους. Νὰ ἀναφέρετε ἀπὸ τὴν ἱστορία τοὺς σπουδαιότερους ἀγῶνες τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἐλευθερία καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς πατρίδας των.

3. Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα

Οἱ ἄνθρωποι, γιὰ νὰ συνεννοοῦνται μεταξύ τους, χρησιμοποιοῦν τὴν ὁμιλία (γλῶσσα). Οἱ πρωτόγονοι ἄνθρωποι δὲν εἶχαν βέβαια στὴν διάθεσή τους τὸ γλωσσικὸ πλοῦτο, τὸν ὁποῖο ἔχομε ἐμεῖς σήμερα. Στὴν ἀρχὴ γιὰ τὴν ὁμιλία τους χρησιμοποιοῦσαν ἀναρθρες κραυγὲς καὶ χειρονομίες. Μὲ τὴν πάροδο ὅμως τοῦ χρόνου ἡ γλῶσσα ἐξελίχθηκε, πλουτίσθηκε μὲ λέξεις καὶ σιγὰ - σιγὰ ἔφτασε στὸ σημεῖο, ποὺ βρίσκεται σήμερα. Κάθε λαὸς ἔχει τὴν ἐθνικὴ του γλῶσσα. Οἱ Γάλλοι π.χ. ἔχουν τὴ Γαλλικὴ γλῶσσα, οἱ Ἄγγλοι τὴν Ἀγγλική, οἱ Ἰσπανοὶ τὴν Ἰσπανικὴ κλπ. Οἱ Ἕλληνες μιλοῦν τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα.

Ἡ Ἑλληνικὴ γλῶσσα εἶναι ἀρχαιότατη. Ἡ καταγωγή της βρίσκεται στὰ βάθη τῆς προϊστορίας. Οἱ ἐπιστήμονες γλωσσολόγοι παραδέχονται σήμερα, ὅτι ὅλες οἱ Εὐρωπαϊκὲς γλῶσσες κατάγονται ἀπὸ τὴν Ἰαπετικὴ, δηλ. τὴ γλῶσσα τῶν Ἰαπετικῶν φυλῶν. Τὴ γλῶσσα αὐτὴ μιλοῦσαν οἱ Ἰαπετικὲς φυλές, ὅταν πρὸ τοῦ 2000 π.Χ. μετακινήθηκαν ἀπὸ τὶς Ἰνδίες, ὅπου κατοικοῦσαν, πρὸς τὴν Εὐρώπη. Στὸ συμπέρασμα αὐτὸ κατέληξε ἡ γλωσσολογία, γιατί βρῆκε ὅτι πολλὰς λέξεις τῆς Ἰνδικῆς, Ἑλληνικῆς καὶ Λατινικῆς γλῶσσας ἔχουν τὴν ἴδια ρίζα καὶ τὴν ἴδια σημασία καὶ ὅτι ὁ

λες οί γλῶσσες τῶν Εὐρωπαϊκῶν λαῶν ἔχουν μεγάλη συγγένεια μέ τήν Ἑλληνική καί τή Λατινική γλῶσσα. Ἡ Ἑλληνική λοιπὸν γλῶσσα ἀνήκει στήν ομάδα τῶν Ἰαπετικῶν γλωσσῶν. Οἱ Ἕλληνες καλλιέργησαν καί ἀνέπτυξαν τή γλῶσσα σέ πολὺ μεγαλύτερο βαθμὸ ἀπὸ τοὺς ἄλλους Ἰνδοευρωπαϊκοὺς λαούς. Αὐτὸ ὀφείλεται στὸ γεγονός, ὅτι οἱ Ἕλληνες ἀνέπτυξαν πολὺ μεγαλύτερο πολιτισμὸ.

Κατὰ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους οἱ διάφορες Ἑλληνικὲς φυλὲς εἶχαν μερικὲς γλωσσικὲς διαφορὲς μεταξύ τους. Ἄλλο γλωσσικὸ ἰδίωμα μιλοῦσαν π.χ. οἱ Δωριεῖς, ἄλλο οἱ Ἴωνες κ.ο.κ. Οἱ διαφορὲς ὅμως αὐτὲς ἦταν μικρὲς, γι' αὐτὸ καί ἡ συνεννόηση ἦταν δυνατὴ μεταξύ ἀτόμων δυὸ φυλῶν. Ὑπῆρχε ἐπὶ πλέον σέ κάθε ἐποχὴ ἡ ἐπικρατέστερη, δηλ. ἡ πανελληνία γλῶσσα. Τέτοια μέχρι τὸ 500 π.Χ. ὑπῆρξε ἡ Ἴωνική. Ἀργότερα ἔγινε πανελλήνια ἡ Ἀττική.

Ἡ Ἑλληνική γλῶσσα ὄχι μόνον διατηρήθηκε μέσα ἀπὸ τοὺς αἰῶνες ἀνόθευτη, ἀλλὰ καί καλλιιεργήθηκε σέ πολὺ μεγάλο βαθμὸ. Ἐχει πλουσιώτατο λεξιλόγιο, μέγιστη ἐκφραστικὴ δύναμη, εὐκαμψία καί μουσικότητα. Σ' αὐτὴν ἔγραψαν τὰ ἀθάνατα μεγαλουργήματά τους οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς. Σ' αὐτὴ γράφηκαν ὅλα σχεδὸν τὰ Εὐαγγέλια καί αὐτὴ χρησιμοποίησαν οἱ Ἀπόστολοι, γιὰ νὰ διδάξουν τὴ χριστιανικὴ θρησκεία. Γιατί ἡ Ἑλληνική γλῶσσα ἦταν διαδομένη τότε σέ ὅλο τὸν κόσμo.

Κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Τουρκικῆς δουλειας τὰ Ἑλληνόπουλα διδάσκονταν τὴν Ἑλληνική γλῶσσα καί ἱστορία στὰ «Κρυφὰ σχολεῖα» καί διατήρησαν ἀκμαῖο τὸ ἐθνικὸ φρόνημα. Γιατί ἡ γλῶσσα ἀποτελεῖ τὸ θεμέλιο τοῦ ἐθνισμοῦ. Σέ πολλὲς περιπτώσεις ὅσοι Ἕλληνες, ἔνεκα διαφόρων λόγων, ἔπαψαν νὰ μιλοῦν τὴν Ἑλληνική γλῶσσα, λησμόνησαν μέ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου τὴν καταγωγή τους καί ἔχασαν τὸν ἐθνισμό τους.

Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν οἱ Ἕλληνες διαφυλάττουν μέ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τὴ γλῶσσα τους καί φροντίζουν νὰ τὴ μεταβιβάξουν ἀμετάβλητη καί ἀνόθευτη ἀπὸ γενεὰ σέ γενεὰ. Σέ ὅλα τὰ σχολεῖα μας ἡ διδασκαλία τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσας κατέχει πρωτεύουσα θέση, ὁ δὲ ἀπόδημος Ἑλληνισμὸς διατηρεῖ σχολεῖα, στὰ ὁποῖα τὰ ξενητεμένα Ἑλληνόπουλα διδάσκονται τὴν ἐθνικὴ τους γλῶσσα.

4. Ἑλληνικά ἦθη καὶ ἔθιμα, παραδόσεις

Μὲ τὴ συμβίωση καὶ τὴν κοινωνικὴ ζωὴ τῶν ἀνθρώπων δημιουργήθηκαν, μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου, διάφορες συνήθειες. Αὐτὲς ἀποτελοῦν τὰ ἦθη καὶ τὰ ἔθιμα κάθε λαοῦ.

Ἡ ἠθικὴ καὶ κοινωνικὴ συμπεριφορὰ τῶν μελῶν του. Τὰ Ἑλληνικά ἦθη ἔχουν σὰν βάση τὴς ἠθικῆς ἀρχές, πού ἐπικράτησαν κατὰ τὴ μακροαίωνα ζωὴ τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Τὸ σεβασμὸ πρὸς τὰ θεῖα καὶ τοὺς γονεῖς, τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν πατρίδα καὶ τὴν ὑπακοή στοὺς νόμους τῆς πολιτείας. Μὲ βάση τὴς ἀρετὲς αὐτὲς διαμορφώθηκαν καὶ καλλιεργήθηκαν τὰ ἀγνὰ ἦθη τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ.

Ἐθιμα ὀνομάζομε ὀρισμένες συνήθειες τοῦ λαοῦ, τὴς ὁποῖες διατηρεῖ ἀμετάβλητες ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ, ὅπως π.χ. εἶναι τὰ ἔθιμα τοῦ γάμου, τῆς γεννήσεως, τῶν ἀπόκρεω, τοῦ ἑορτασμοῦ τοῦ Πάσχα, τῆς πρωτομαγιάς, τῶν δώρων κλπ. Τὰ ἔθιμα δὲν εἶναι ποτὲ ἀντίθετα πρὸς τὰ ἦθη, ἀλλ' ἀπόλυτα σύμφωνα μ' αὐτά. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες ἐπὶ παραδείγματι δὲν ἔκαναν ποτὲ ἔναρξη μιᾶς σοβαρῆς ἐνέργειας (μάχης, ἀγώνα, συνέδριου κλπ.), ἂν δὲν πρόσφεραν πρῶτα θυσία στοὺς θεοὺς. Καὶ ὁ λαὸς μας σήμερα προκειμένου νὰ ἀρχίσῃ μιὰ νέα ἐργασία, κάμνει πρῶτα ἀγιασμό. Τὸ ἔθιμο αὐτὸ ἔχει ὡς βάση τὴν ἠθικὴ ἀρχὴ τοῦ σεβασμοῦ καὶ τῆς λατρείας τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ πρὸς τὰ θεῖα.

Τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ σημερινὰ ἔθιμα τοῦ λαοῦ μας εἶναι προγονικὴ κληρονομιά, διασώθηκαν δὲ ὡς τὴς μέρες μας, μεταδιδόμενα ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ. Ὁ ἑορτασμὸς π.χ. τῶν ἀπόκρεω ἔχει τὴν καταγωγὴν του στὴς γιορτὲς τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, πού δίνονταν πρὸς τιμὴν τοῦ Διόνυσου, ὅταν ὁ λαὸς θυσιάζε στὸ Βάκχο (Διόνυσο) καὶ κατόπιν διασκεδάζε μεταμφιεσμένος. Πολλὰ ἔθιμα τοῦ ἀλωνισμοῦ, τοῦ τρυγητοῦ καὶ γενικὰ τῆς συγκομιδῆς τῶν καρπῶν, πού συναντοῦμε σήμερα σὲ πολλὰς περιοχὰς τῆς χώρας μας, ὅπως οἱ «ἀπαρχές», μὲ προσφορὰς τῶν πρώτων καρπῶν στοὺς ναοὺς, ὅπου ὁ ἱερέας τοὺς εὐλογεῖ καὶ διαβάζει ὀρισμένες εὐχές, ἔχουν τὴν καταγωγὴν τους στὴν ἀρχαία ἐποχὴ. Τὰ ἔθιμα πού συναντοῦμε σήμερα στὸν ἑορτασμὸ τοῦ Πάσχα, τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τῆς Παναγίας, καθὼς καὶ σὲ διάφορες πανηγύρεις στὴν ὑπαιθρο

κατά την άνοιξη, π.χ. τὸ ψήσιμο ἀρνιῶν στὴ σούθλα, οἱ λαϊκοὶ χοροὶ καὶ ἀγῶνες μετὰ τὴ λειτουργία καὶ τὴν ἀρτοκλασία στὸ ναὸ ἢ στὸ ἐξωκκλήσι εἶναι ὅμοια ἢ σχετικὰ μὲ τὰ ἔθιμα τῶν ἀρχαίων στὶς ἐορταστικὲς τοὺς ἐκδηλώσεις πρὸς τιμὴν τῶν θεῶν Ἀπόλλωνα, Διόνυσου, Δήμητρας, Ἥρας κλπ. Οἱ ὀνομαστοὶ ἀγῶνες τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων (τὰ Ἴσθμια, τὰ Ὀλύμπια, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα) ἔχουν τὴ συνέχειά τοὺς καὶ σήμερα στοὺς Ὀλυμπιακοὺς ἀγῶνες, ποὺ ἐπιβλήθηκαν πλέον διεθνῶς καὶ ἔγιναν κτῆμα ὅλου τοῦ κόσμου καὶ στὶς ἄλλες διεθνεῖς ἀθλητικὲς συναντήσεις (Βαλκανικοὺς ἀγῶνες, διεθνεῖς ἀγῶνες ποδοσφαίρου καὶ στίβου). Κάτι ἀνάλογο μὲ τὶς μεγάλες αὐτὲς πανηγυρικὲς ἐκδηλώσεις τῶν ἀρχαίων τελεῖται καὶ σήμερα σὲ ὀρισμένους μεγάλες πανηγύρεις τῶν Ἑλληνικῶν χωριῶν, π.χ. τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, τοῦ Πάσχα (Δεύτερη Ἀνάσταση), τῆς Παναγίας κατὰ τὸ Δεκαπενταύγουστο, τοῦ Προφήτη Ἡλία κ.ἄ. Γιατὶ παράλληλα μὲ τὴ θρησκευτικὴ τελετὴ στὰ πανηγύρια αὐτά, ἄνδρες καὶ γυναῖκες, χορεύουν στὴν ἰπλατεία (χοροστάσι) μὲ μουσικὴ ἢ τραγούδια, οἱ νέοι παίρνουν μέρος σὲ ἀγῶνες (λιθάρι, δρόμο, ἵππασία, κωπηλασία, πάλη) καὶ ἐρασιτεχνικοὶ θίασοι παίζουν θεατρικὰ ἔργα. Ἀλλὰ καὶ πολλὰ σύγχρονα Ἑλληνικὰ ἦθη καὶ ἔθιμα, ὅπως οἱ θρησκευτικὲς πομπὲς καὶ λιτανεῖες, τὰ συμπόσια καὶ οἱ χοροί, οἱ παρελάσεις καὶ οἱ λαμπαδηφορίες, τὸ ἔθιμο τῆς φωτιᾶς στὶς πλατεῖες κατὰ τὶς φθινοπωρινὲς νύχτες σὲ μερικὰ χωριά τῆς Μακεδονίας καὶ τὴ νύχτα τοῦ ἁγίου - Γιαννίου (24 Ἰουνίου) κ.ἄ., ἔχουν ἀρχαία Ἑλληνικὴ καταγωγή.

Μὲ τὴ λέξη παραδόσεις ἐννοοῦμε κυρίως τὴ διατήρηση καὶ προφορικὴ μετάδοση ἀπὸ γενεὰ σὲ γενεὰ ὀρισμένων μύθων, γνωμῶν, ἰδεῶν κλπ. Μεταξὺ τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔχουν εὐρύτατη διάδοση πλεῖστες παραδόσεις. Ὑπάρχουν πολλὲς ἱστορικὲς παραδόσεις, ποὺ ἀναφέρονται σὲ ἱστορικὰ πρόσωπα καὶ γεγονότα (Μ. Ἀλέξανδρο, Διγενῆ Ἀκρίτα, Παλαιολόγο, Ἀλωση Κωνσταντινουπόλεως κλπ.). Ὑπάρχουν ἐπίσης πάρα πολλὲς θρησκευτικὲς παραδόσεις, ποὺ ἀναφέρονται στὸ βίον καὶ τὰ ἔργα θρησκευτικῶν προσώπων (τοῦ Χριστοῦ, τῆς Παναγίας, τῶν Ἁγίων) ἢ στὴν ἀνακάλυψη ἀγίων εἰκόνων, στὴν εὕρεση καταχθόντων παλαιῶν ναῶν κλπ. Ἄλλες πάλι παραδόσεις, οἱ μυθολογικὲς, ἀναφέρονται σὲ «δαιμονικά», δηλ. «στοιχεῖα», φαντάσματα, καλλικαντζάρους, βρυ-

κόλακες, σὲ οὐράνια σώματα, σὲ ζῶα, σὲ δέντρα κ.τ.τ. (Π.χ. στὸ σχηματισμὸ τοῦ ἀστερισμοῦ τῆς Πλειάδας (Πούλιας), στὴ μεταμόρφωση τῆς κουκουβάγιας, ποὺ προηγούμενα ἦταν γυναίκα κλπ.). Πολλὲς ἀπὸ τὶς σημερινὲς παραδόσεις τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ ἔχουν ἀρχαία Ἑλληνικὴ καταγωγή.

Ὁ λαὸς μας σέβεται καὶ τιμᾷ τὰ ἦθη καὶ ἔθιμά του, καθὼς καὶ τὶς παραδόσεις του. Τὰ ἔθιμα τῶν ἑορτῶν καὶ τῶν μεγάλων γεγονότων τῆς ζωῆς, ὅπως ἡ γέννηση, ὁ γάμος, ὁ θάνατος, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ δημοτικὰ τραγούδια, τὰ γνωμικὰ καὶ οἱ παροιμίαι, ποὺ ἀναφέρονται στὰ γεγονότα αὐτά, ἀποδεικνύουν τὴν ἀκοίμητη ἀγάπη τοῦ Ἑλλήνα πρὸς τὴν πατρίδα. Αὐτὰ ἐνθουσιάζουν καὶ τοὺς ξενιτευμένους ἀδελφούς μας. Ἡ πιστὴ τήρηση τῶν Ἑλληνικῶν ἠθῶν, ἐθίμων καὶ παραδόσεων εἶναι ἔθνικὸ καθήκον ὅλων τῶν Ἑλλήνων.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες : Νὰ συγκεντρώσετε καὶ νὰ ἀναφέρετε στὴν τάξην σας μερικὰ ἔθιμα τοῦ τρυγητοῦ, τοῦ ἀλωνισμοῦ καὶ τῆς σπορᾶς ἀπὸ τὸν τόπον τῆς κατοικίας σας. Νὰ φέρετε πληροφορίες γιὰ τὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο τελεῖται μιὰ πανήγυρη τοῦ χωριοῦ σας. Ἀναφέρετε ὅσες θρησκευτικὰς, ἱστορικὰς, μυθολογικὰς κλπ. παραδόσεις τοῦ τόπου σας ξέρετε. Νὰ φέρετε πληροφορίες γιὰ τὸ «Μαρμαρωμένον Βασιλιά». Νὰ ἀπαγγεῖλετε στὴν τάξην σας τὸ ποίημα τοῦ Βιζυηνοῦ «Ὁ τελευταῖος Παλαιολόγος».

5. Ἐθνικὰ ἰδανικὰ

Οἱ ἄνθρωποι θάζουν στὴ ζωὴ τους ὀρισμένους σκοποὺς καὶ προσπαθοῦν νὰ τοὺς πραγματοποιήσουν, π.χ. νὰ χτίσουν ἕνα σπίτι, νὰ ἀναθρέψουν καλὰ τὰ παιδιὰ τους κλπ. Ἀπὸ τοὺς σκοποὺς αὐτοὺς, ἐκεῖνοι ποὺ ἀποτελοῦν κάτι τὸ ὑψηλὸ, τὸ ἱερό, τὸ τέλειο γιὰ τὸ ἄτομο ἢ γιὰ τὴν κοινωνία λέγονται ἰδανικά. Τὰ ἰδανικὰ εἶναι κανόνες, ποὺ κυβερνοῦν ὅλες τὶς ἐνέργειες τῶν ἀνθρώπων. Ὑψηλότερα ἀπὸ ὅλα τὰ ἰδανικὰ εἶναι ἐκεῖνα, ποὺ ἀναφέρονται στὸ ἔθνος καὶ λέγονται ἔθνικὰ ἰδανικά.

Ἐθνικὰ ἰδανικὰ τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ θρησκεία, ἡ οἰκογένεια καὶ ἡ πατρίδα.

Ἡ θερμὴ πίστη τοῦ λαοῦ μας στὸ Θεὸ καὶ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία εἶναι χαρακτηριστικὴ. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες διακρίνονταν γιὰ τὴ βαθύτατη θρησκευτικὴ τους πίστη. Οἱ μεγαλοπρεπεῖς ναοὶ καὶ τὰ ἱερά τους, καθὼς καὶ οἱ ἐπιβλητικὲς θρησκευτικὲς τελετὲς καὶ γιορτὲς των ἀποτελοῦσαν τρανό-

τατη ἀπόδειξη τῆς θρησκευτικότητάς τους. Ἡ μεγαλοπρέπεια ἐξάλλου τῶν Βυζαντινῶν θρησκευτικῶν τελετῶν, ἡ θερμὴ πίστη ὅτι ἡ Παναγία προστάτευε τὴν Πόλη καὶ μαχόταν γι' αὐτὴν καὶ οἱ ἱεροὶ πόλεμοι, πού ἔκαμαν οἱ Βυζαντινοὶ αὐτοκράτορες, φανεροῦν τὸ βαθμὸ τῆς θρησκευτικότητάς τῶν Βυζαντινῶν προγόνων μας. Κατὰ τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας ἀνεξαρτησία ὁ λαὸς μαχόταν «γιὰ τοῦ Χριστοῦ τὴν πίστη τὴν ἀγία, γιὰ τῆς πατρίδας τὴν ἐλευθερία». Καὶ σήμερα τὸ ἰδανικὸ τῆς θρησκείας εἶναι βαθύτατα ριζωμένο στὴ ψυχὴ τῶν Ἑλλήνων καὶ ἡ βαθύτατη θρησκευτικὴ πίστη τοὺς ὀδήγησε πολλὰς φορὲς σὲ νικηφόρους ἀγῶνες.

Ἡ ἀφοσίωση ἐπίσης τοῦ λαοῦ μας στὸ οἰκογενειακὸ ἰδανικὸ καὶ τὶς οἰκογενειακὰ παραδόσεις εἶναι ἀπαραμίλλη. Ὁ Ἕλληνας θυσιάζεται γιὰ τὴν οἰκογένειά του καὶ ἡ στοργὴ του γι' αὐτὴ τὸν ὀδηγεῖ σὲ μοναδικὰ πράξεις αὐταπάρνησης.

Ἡ παροικιωδὴς ἐξάλλου φιλοπατρία τοῦ Ἕλληνα δημιουργοῦσε τὰ ὑπέροχα κατορθώματα τοῦ Μαραθῶνα, τῶν Θερμοπυλῶν καὶ τῆς Σαλαμίνας, τὶς νίκες τῶν Βυζαντινῶν ἐναντίον τῶν βαρβάρων ἐπιδρομῶν, τοὺς νικηφόρους ἀγῶνες τοῦ ἔθνους κατὰ τὴν ἐπανάσταση τοῦ 1821, καθὼς καὶ τὰ νεώτερα κατορθώματά του γιὰ τὴ διατήρησι τῆς ἐλευθερίας καὶ ἀνεξαρτησίας τῆς πατρίδας.

Ἡ πίστη τῶν Ἑλλήνων στὰ ἰδανικὰ τῆς πατρίδας ἐκδηλώνεται καὶ μὲ τὴ συνεχῆ ἐργατικότητα καὶ ἀφοσίωσή τους σὲ ὅ,τι ἐξυψώνει τὴν Ἑλληνικὴ πατρίδα, σὲ ὅ,τι ἀφορᾷ δηλ. στὴν πρόοδο καὶ τὴ δόξα της.

Τὸ πατριωτικὸ ἰδανικὸ ἐπιβάλλει σὲ ὅλους τοὺς Ἕλληνες καὶ, ἰδιαίτερα στοὺς νέους, νὰ θυμοῦνται πάντοτε τὸν ἱερὸ ὄρκο τῶν ἀρχαίων Ἀθηναίων ἐφηβῶν κατὰ τὴ γιορτὴ τῶν «Ἄγραυλίων». Τὰ «Ἄγραύλια» ἦταν Ἀθηναϊκὴ πατριωτικὴ γιορτὴ, στὴν ὁποία οἱ Ἀθηναῖοι ἐφηβοὶ ἔδιναν μπροστὰ στὶς ἐπίσημες ἀρχές καὶ ὄλο τὸν Ἀθηναϊκὸ λαό, τὸν ὄρκο τοῦ πολίτη καὶ ἔπαιρναν ὁ καθένας ἀπὸ τοὺς ἀρχοντες μιὰ ἀσπίδα καὶ δυὸ δόρατα. Μὲ τὰ ὄπλα αὐτὰ στὰ χέρια, πού θεωροῦνταν ἱερά, πῆγαιναν οἱ ἐφηβοὶ (νέοι 18 ἐτῶν) στὸ ἱερὸ τῆς Ἀγραύλου, πού βρισκόταν κοντὰ στὸ βράχο τῆς Ἀκροπόλεως, καὶ ἀπήγγελλαν τὸν παρακάτω ὄρκο.

«Ὅπου καταισχυρῶ ὄπλα τὰ ἱερά, οὐδ' ἐγκαταλείψω τὸν παρασάτην, ὅτῳ ἂν στοιχήσω· ἀμυνῶ δὲ καὶ ὑπὲρ ἱερῶν καὶ ὁ-

σίων και μόνος και μετά πολλῶν, τὴν πατρίδα δὲ οὐκ ἐλάσσω παραδώσω, πλείω δὲ καὶ ἀρείω ὄσης ἂν παραδέξωμαι».

Δηλ.: «Δὲν θὰ προσβάλω τὰ ὄπλα τὰ ἱερά καὶ δὲν θὰ ἐγκαταλείψω τὸν προστάτη μου, μὲ ὅποιονδῆποτε καὶ ἂν βρεθῶ στὴν παράταξη τῆς μάχης. Θὰ ἀγωνισθῶ γιὰ τὰ ἱερά καὶ τὰ ὄσια καὶ μόνος μου καὶ μὲ τοὺς ἄλλους μαζί. Τὴν δὲ πατρίδα μου δὲν θὰ τὴν παραδώσω μικρότερη, ἀλλὰ μεγαλύτερη καὶ ἰσχυρότερη ἀπὸ ὅ,τι τὴν ἔχω παραλάβει». Καὶ σήμερα οἱ κληρωτοὶ στρατιῶτες, μετὰ τὴν κατάταξή τους γιὰ τὴν ἐκπλήρωση τῆς στρατιωτικῆς των θητείας, δίνουν τὸν ὄρκο τους σὲ ἐπίσημη στρατιωτικὴ τελετῆ.

Ἡ ζωὴ τοῦ ἔθνους μας στηρίζεται στὰ τρία αὐτὰ ἰδανικά, τῆς θρησκείας, τῆς οἰκογένειας καὶ τῆς πατρίδας. Κάθε λοξοδρόμηση ἀπὸ τὶς ὑποχρεώσεις μας, πού πηγάζουν ἀπὸ τὴ θρησκεία, τὴν οἰκογένεια καὶ τὴν πατρίδα, δημιουργεῖ ἀνωμαλίες, πού καταστρέφουν τὴ ζωὴ μας σὰν ἔθνος.

Ἑρωτήσεις - Ἐργασίες: Νὰ φέρετε πληροφορίες γιὰ τὴ θρησκευτικὴ ζωὴ τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων καὶ τῶν Βυζαντινῶν. Νὰ ἀναφέρετε παραδείγματα οἰκογενειακῆς αὐταπαρνήσεως.

6. Προτερήματα καὶ ἐλαττώματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς

Α'. Προτερήματα

Ἡ λέξη προτερῆμα σημαίνει πλεονέκτημα, ἀρετὴ, ὑπεροχή. Κυρίως δὲ σημαίνει ψυχικὴ ἀρετὴ. Τὰ προτερήματα συναντῶνται σὲ ἄτομα, σὲ ὀμάδες ἀτόμων καὶ σὲ ὁλόκληρες φυλές.

Τὰ σπουδαιότερα προτερήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἶναι:

α'. Ἡ φιλοπατρία. Ἡ φιλοπατρία εἶναι γιὰ τοὺς Ἕλληνας φυλετικὴ ἀρετὴ. Ἐξοχα παραδείγματα φιλοπατρίας βρίσκουμε ἄφθονα στὴν ἱστορία τοῦ ἔθνους μας. Ἡ θυσία τῆς Ἰφιγένειας στὴν Αὐλίδα ὁ ἐκούσιος θάνατος τοῦ Κόδρου ἔξω ἀπὸ τὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν ὁ ἥρωισμὸς τῶν τριακοσίων τοῦ Λεωνίδα στὶς Θερμοπύλες ἡ ἥρωικὴ ἀντίσταση καὶ ὁ θάνατος τοῦ Κων. Παλαιολόγου στὰ τείχη τῆς Πόλης κατὰ τὴν Ἄλωσι ὁ στραγγαλισμὸς τοῦ Ρήγα Φερραίου οἱ ὑπέροχοι ἀγῶνες τῶν Σουλιωτῶν οἱ ἀθάνατες σελίδες τῆς ἱστορίας, πού γράφηκαν στὰ Δερβενάκια, τὸ Μεσολόγγι, τὰ Ψαρά, τὴ Νάουσα κατὰ τοὺς ἀγῶνες γιὰ τὴν ἐθνικὴ μας ἀνεξαρτησία οἱ νεώτεροι ἀγῶνες τοῦ ἔθνους κατὰ τὸ 1912—1920 καὶ τέλος

τὸ Ἀλβανικὸ ἔπος καὶ ἡ ἐθνικὴ ἀντίσταση κατὰ τὴν τριπλὴ κατοχὴ τοῦ 1940—44 εἶναι λαμπρότατα δείγματα τῆς φιλοπατρίας τῶν Ἑλλήνων. Ἡ φιλοπατρία τῆς φυλῆς μας, σὲ στιγμὲς ἐθνικῶν κινδύνων κυρίως, ἐκδηλώνεται μεγαλειώδης καὶ μεταβάλλεται σὲ ἀκαταμάχητη ἀσπίδα τῆς πατρίδας.

Ἔνεκα τῆς φιλοπατρίας των τὰ τέκνα τῆς Ἑλλάδας ὑποβάλλονται σὲ κόπους καὶ θυσίες γιὰ νὰ προοδέψῃ καὶ ν' ἀναδειχθῇ ἡ πατρίδα μας. Χωρὶς ἰδιοτέλεια ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολῖτες φροντίζουν γιὰ τὴν ἐκτέλεση ἔργων, τὰ ὁποῖα θὰ μεγαλώσουν τὸ κύρος τῆς Ἑλλάδας καὶ τὸν θαυμασμό τοῦ κόσμου γι' αὐτὴν (ἔργα ἐκπολιτισμοῦ στὰ χωριά καὶ τὶς πόλεις, καλλωπιστικὰ ἔργα κλπ.). Οἱ περισσότεροὶ εὐποροὶ, εἴτε ζοῦν στὴν Ἑλλάδα, εἴτε σὲ κάποια ἀπομακρυσμένη γωνιά τοῦ κόσμου, σκέφτονται τὶς ἀνάγκες τῆς πατρίδας των καὶ ἐκδηλώνουν τὴν φιλοπατρία τους δαπανώντας ἀνάλογα μὲ τὶς δυνάμεις των χρηματικὰ ποσά, γιὰ νὰ τὴν εὐεργετήσουν.

β'. Ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ ὑπερηφάνεια. Ἡ φιλοτιμία ἀποτελεῖ ἐπίσης χαρακτηριστικὸ προτέρημα τῆς φυλῆς μας. Εἶναι παροιμιῶδες τὸ «Ἑλληνικὸ φιλότιμο», ποῦ παρακινεῖ τὸν Ἕλληνα νὰ εἶναι ὑπόδειγμα εὐγένειας, ὅταν θρίσκειται σὲ ξένες χῶρες.

Ἡ ἐθνικὴ του φιλοτιμία καὶ ὑπερηφάνεια τὸν ἐμποδίζουν νὰ φαίνεται ὅτι ὑστερεῖ ἀπὸ τοὺς ἄλλους. Οἱ ἀρετὲς αὐτές, μαζὶ μὲ τὴν φιλοπατρία, ὑπῆρξαν τὰ σπουδαιότερα κίνητρα τῶν ἥρωικότερων κατορθωμάτων τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Ὁ Τρωικὸς πόλεμος εἶχε ἀφορμὴ, κατὰ τὸν Ὀμηρο, τὴν ἐθνικὴν φιλοτιμίαν καὶ ὑπερηφάνειαν, ποῦ θίγηκαν μὲ τὴν ἀρπαγὴ τῆς ὤρας Ἑλένης. Ἡ φιλοτιμία ὤθησε τὸ Θεμιστοκλῆ νὰ μεγαλουργήσῃ. «Ὁὐκ ἔᾱ με καθεύδειν τὸ τοῦ Μιλτιάδου τρόπαιον», ἔλεγε. Καὶ πράγματι ἡ φιλοτιμία του ἱκανοποιήθηκε. Ὁ Θεμιστοκλῆς πέτυχε ὅ,τι ὄνειροπολοῦσε καὶ δόξασε καὶ τὸν ἑαυτὸ του καὶ τὴν πατρίδα του.

Ὁ ναύαρχος τοῦ Ἀγώνα, ὁ Μιαούλης, πρὶν ἀναλάβῃ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου, ἦταν μανιώδης καπνιστῆς καὶ πότης. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν οἱ πρόκριτοι τῶν νήσων δίσταζαν νὰ τοῦ ἀναθέσουν τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στόλου. Ὄταν πληροφορήθηκε αὐτὸ ὁ Μιαούλης, φιλοτιμήθηκε τόσο, ὥστε, ὅπως λένε, πῆγε στὸ σπίτι του, ἔσπασε τὰ τοιμπούκια του, ἔχυσε τὸ κρασί του καὶ ἀπὸ τὴ στιγμὴ ἐκείνη οὔτε ἤπιε, οὔτε κά-

πισει πιά. "Ετσι ἔγινε ὁ ἔνδοξος ναύαρχος, πού τὰ μεγάλα κατορθώματά του θαυμάζομε καί τιμοῦμε ὅλοι μας σήμερα.

"Αλλά καί στήν καθημερινή ζωή μας συχνά συναντοῦμε τέτοια παραδείγματα. "Όλοι θά ἔχετε ἀκούσει νά λένε «τὸ ν ἔ θ ι ξ α ν σ τὸ φ ι λ ὄ τ ι μ ο». Τὸ Ἑλληνικὸ φιλότιμο θεωρεῖται, καί εἶναι πράγματι, χαλινός, γιὰ νὰ ἀποφεύγωνται οἱ κακὲς πράξεις, καί ταυτόχρονα κίνητρο, γιὰ νὰ ἐπιδιώκωνται οἱ καλές.

γ'. **Ἡ φιλοξενία.** Εἶναι καί αὕτη προγονικὴ ἀρετὴ. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας εἶχαν ὀρίσει θεὸ τῆς φιλοξενίας, τὸν πατέρα «Θεῶν καὶ ἀνθρώπων», τὸν ξένιο Δία. Τόσο μεγάλη σημασία ἔδιναν στήν ἀρετὴ αὕτη. Θεωροῦσαν τὴ φιλοξενία θεϊκὴ ἐπιταγή. Ὁ ξένος, πού κατέφευγε στὴ φιλοξενία τους, θεωροῦνταν ἱερὸ πρόσωπο καί προστατευόταν ἀπὸ τοὺς θεῖους καί ἀνθρώπινους νόμους. Ἡ φιλοξενία ἔκτοτε ἔγινε μιὰ ἀπὸ τίς χαρακτηριστικὲς ἀρετὲς τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Οἱ Ἑλληνικὲς παραδόσεις καί τὰ ἔθιμα περιβάλλουν μὲ στοργὴ καί σεβασμὸ τὸν ξένο καί θεωροῦν τὴ φιλοξενία ἱερὸ καθῆκον.

Τὸ Ἑλληνικὸ σπίτι εἶναι ἀνοιχτὸ πάντοτε καί πρόθυμο γιὰ φιλοξενία. Παροιμιώδη εἶναι τὰ συναισθήματα φιλοξενίας τῶν χωρικῶν μας ἰδίως. Χαρακτηριστικὸ εἶναι τὸ ποίημα τοῦ Γ. Ἀθάνα:

*«Διάπλατα τίς πόρτες ἢ καλωσύνη ἀνεῖ
καί στὸ παλάτι τοῦ τρανοῦ καί στοῦ φτωχοῦ τὴν τρούπα
κι ὅποιος περάσῃ κι ὅποιος μπῆ, γιορτῆ - καθημερινή,
θὰ βρῆ στρωμένον καναπέ, θὰ βρῆ γλυκὸ στὴν κόυπα».*

Ὁ Ἕλληνας πού δὲν τιμᾶει τίς ἱερὲς παραδόσεις τῆς φιλοξενίας, εἶναι ἐπιλήσμονας τῶν ἔθνικῶν ὑποχρεώσεών του.

Β'. **Ἐλαττώματα**

Οἱ Ἕλληνες καί ὡς ἄτομα καί ὡς φυλὴ, ἔκτος ἀπὸ τὰ προτερήματα, ἔχουν καί ἐλαττώματα, πού εἶναι καί αὐτὰ προγονικὴ κληρονομία, ἀλλὰ καί ὑπολείμματα τῆς μακροχρόνιας δουλείας τοῦ ἔθνους μας. Ἡ λέξη ἐλάττωμα εἶναι ἀντίθετη τῆς λέξεως προτέρημα καί σημαίνει μειονέκτημα, ἀδυναμία. Ὁ φόβος, ὁ θυμὸς, ἡ μέθη, ἡ κλίση στήν ἀκολασία κ.τ.τ εἶναι ἐλαττώματα. Τὰ σπουδαιότερα ἐλαττώματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς εἶναι:

α'. **Ἡ ἀρχομανία, ἡ διχόνοια καί ὁ ἐγωισμὸς:** Τὰ ἐλαττώμα-

τα αυτά είναι προγονικά. Είναι γνωστοί από την ιστορία μας οί συχνοί καί καταστρεπτικοί ἐμφύλιοι πόλεμοι τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων. Ὁ Πελοποννησιακός πόλεμος, οἱ πόλεμοι μεταξύ Θηβῶν καί Σπάρτης, Κορίνθου καί Κέρκυρας, καί οἱ διάφορες ἐρίδες μεταξύ τῶν ἀρχαίων Ἑλληνικῶν πόλεων ὑπῆρξαν ὁ πρόδρομος τῆς καταστροφῆς τοῦ ἀρχαίου Ἑλληνικοῦ μεγαλείου. Ἡ ἀρχομανία, ὁ ἐγωϊσμός καί ἡ διχόνοια τῶν διαδόχων τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου καί οἱ μεταξύ τους πόλεμοι προπαρασκεύασαν τὴν ὑποταγὴ τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους στοὺς Ρωμαίους. Ἡ ἀρχομανία, ὁ ἐγωϊσμός καί ἡ διχόνοια διαφόρων Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καί στρατηγῶν καί οἱ διάφορες στάσεις τους προκάλεσαν τὴν ἐξασθένηση καί τὴν ὑποταγὴ τῆς Αὐτοκρατορίας στοὺς Τούρκους. Ἀλλὰ καί κατὰ τὴν ἐποχὴ τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821 λίγο ἔλειψε νὰ καταστραφῆ τὸ ἔργο τῶν ἀγωνιστῶν ἔνεκα τῆς διχόνοιας, τοῦ ἐγωϊσμοῦ καί τῆς ἀρχομανίας. Ἐξαιτίας τῶν ἐλαττωμάτων αὐτῶν ὁ ἥρωας τῆς Γραβιάς Ἀνδρουτσος βρῆκε οἰκτρὸ τέλος στοὺς θράχους τῆς Ἀκροπόλεως, ὁ δὲ «Γέρος τοῦ Μοριά», ὁ ἔνδοξος Κολοκοτρώνης, καταδικάστηκε σὲ θάνατο καί παρ' ὀλίγο νὰ ἐκτελεσθῆ, σάν ὁ χειρότερος ἐγκληματίας. "Ἀπειρα εἶναι τὰ παραδείγματα τῆς διχόνοιας καί τοῦ ἐγωϊσμοῦ καί στὴν ἱστορία μας, ἀλλὰ καί στὴν καθημερινὴ ζωὴ. Καθηκόν δε κάθε Ἑλληνα εἶναι νὰ ἐργασθῆ γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τῶν φοβερῶν αὐτῶν ἐλαττωμάτων.

β' Ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὰ κοινά. "Ἄλλο ἐλάττωμα τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ ἀδιαφορία γιὰ τὰ κοινὰ πράγματα. Πολὺ συχνὰ ἀκοῦμε τὴ φράση: «Οἱ Ἕλληνες ἀδιαφοροῦν γιὰ τὰ κοινά». Αὐτὸ εἶναι ἀλήθεια. Γιατὶ ἐνῶ ἐνδιαφέρονται ζωηρότατα γιὰ τὰ ἀτομικά καί οἰκογενειακά τους ζητήματα καί εἶναι ἄριστοι οἰκογενειάρχες, λησμονοῦν ὀρισμένα βασικά καθήκοντα πρὸς τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Ἀδιαφοροῦν γιὰ τὴν αὐτοδιοίκηση καί τὴν ἀνάδειξη καλῶν κοινοταρχῶν, γιὰ τὸ σχολεῖο καί τὴν ἐκκλησία, γιὰ τοὺς δρόμους, τὰ ὑδραγωγεῖα καί τὰ λοιπὰ ἔργα τῆς κοινότητος, καθὼς καί γιὰ τὴν κοινοτικὴ ἢ κρατικὴ παρουσία, ὅπως τὰ δάση, τὰ δημόσια κτίρια, τὰ δημόσια ἔργα κλπ., τὰ ὁποῖα μάλιστα πολλὰς φορὲς δὲν διστάζουν καί νὰ καταστρέφουν. Ἡ ἀδιαφορία αὐτὴ ἀπλώνεται ἐπίσης καί στὸ ζήτημα τῆς ἐκλογῆς τῶν ἀντιπροσώπων γιὰ τὴν κυβέρνησι τῆς χώρας (ἀποχὴ ἀπὸ τίς ἐκλογές κλπ.).

Τὸ ἐνδιαφέρον μας ὅμως γιὰ τὰ κοινὰ πράγματα ἐξυπηρετεῖ καὶ τὰ ἰδιαίτερα μας συμφέροντα, ἀτομικὰ καὶ οἰκογενειακά. Γιατὶ ἡ ἀτομικὴ μας εὐτυχία δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ ὑπάρξη ἔξω ἀπὸ τὴν εὐημερία τῆς πατρίδας.

γ'. **Ἀλληλοκαταγγελίες καὶ ἀντεκδικήσεις.** Φοβερὸ ἐπίσης ἐλάττωμα τῶν Ἑλλήνων εἶναι ἡ τάση πρὸς ἀλληλοκαταγγελίες. Πολλὲς φορές χωρὶς σοβαρὸ λόγο σπεύδουν νὰ καταγγείλουν τὸ γείτονα ἢ καὶ τὸ συγγενῆ τους ἀκόμα, γιὰ ζητήματα, πού εἶναι δυνατὸν νὰ λυθοῦν μὲ μικρὲς ἀμοιβαῖες ὑποχωρήσεις. Μικροζημίαι ἀγροτικὲς καὶ μικροδιαφορὲς ἀποτελοῦν τὴ συνηθισμένη αἰτία τῶν ἀλληλοκαταγγελιῶν. Ἀποκρούουν μὲ φανατισμὸ καὶ πείσμα κάθε ἀπόπειρα συμβίωσμου καὶ συχνότατα ἀπασχολοῦν τὰ δικαστήρια μὲ ἀποτελεσματὸν νὰ ξοδεύουν, πάντοτε σχεδόν, περισσότερα ἀπὸ ὅσα παίρνουν σὰν ἀποζημίωση. Τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ παρατηρεῖται κυρίως στοὺς ἀγρότες μας. Καθῆκον ὄλων μας εἶναι νὰ προσπαθήσωμε νὰ τὸ ἐξαλείψωμε. Καὶ νὰ καταλάβωμε ὅτι προτιμότερος εἶναι ἕνας, ἔστω καὶ μὴ ἀπόλυτα συμφέρων καὶ δίκαιος, συμβίωσμος ἀπὸ τὴν προσφυγὴ στὰ δικαστήρια.

Ἐνα ἄλλο φοβερῶτατο ἐλάττωμα τῆς φυλῆς μας εἶναι ἡ τάση γιὰ ἐκδίκηση. Ἀπὸ μερικοὺς ἀνθρώπους θεωρεῖται χρέος ἡ ἀνταπόδοση τοῦ κακοῦ. Τὸ ἐλάττωμα αὐτό, σὲ μερικὲς κυρίως περιοχάς, παίρνει τεράστιες καὶ αἱματηρὲς διαστάσεις. Ὀλόκληρες οἰκογένειαι ἀλληλοεξοντώνονται ἐξ αἰτίας του. Γνωστὴ σὲ ὄλους μας εἶναι ἡ «βεντέτα», πού σήμερα καταδικάζεται ἀπὸ ὄλους χωρὶς κανένα ἐλαφρυντικόν. Καθῆκον κάθε Ἑλληνα εἶναι νὰ ἐργασθῆ γιὰ τὴν ἐξαφάνιση τοῦ φοβεροῦ αὐτοῦ ἐλαττώματος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς δίδαξε νὰ ἀνταποδίνωμε στοὺς ἐχθροὺς μας «καλὸν ἀντὶ κακοῦ».

δ'. **Ἀλκοολισμὸς καὶ χαρτοπαιξία.** Ὁ ἀλκοολισμὸς εἶναι καταστρεπτικώτατο ἐλάττωμα. Προέρχεται ἀπὸ τὴν κατάχρηση τῶν οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν. Ἡ μέθη καὶ γενικὰ ἡ κατάχρηση οἰνοπνευματωδῶν ποτῶν εἶναι ἡ κυριώτερη αἰτία τοῦ ἐκφυλισμοῦ ἑνὸς λαοῦ. Γιατὶ ἐκφυλίζει τὸν πίνοντα, ἐλαττώνει τὴν ἀντοχὴν του πρὸς ἐργασία καὶ τὸν κάμνει ἐπιρρεπῆ στὸ ἔγκλημα. Καὶ τὸ χειρότερο, δὲν πλήττει μόνον ἐκεῖνον πού πίνει, ἀλλὰ μὲ τὴν κληρονομικότητα καὶ τὰ παιδιὰ του καὶ τὰ παιδιὰ τῶν παιδιῶν του. Εἶναι θλιβερὸ τὸ θέαμα, πού παρουσιάζουν τὰ παιδιὰ τῶν μεθύσων. Καχεκτικά, παράλυτα, μὲ

διάφορα φυσικά ἐλαττώματα (πνευματικά ἢ σωματικά). Οἱ ὑπάρξεις αὐτὲς ἔρχονται δυστυχεῖς στὸν κόσμον καὶ αἰτία τῆς δυστυχίας τῶν εἶναι οἱ ἴδιοι οἱ γονεῖς τῶν («Ἀμαρτίες γονέων παιδεύουν τέκνα»).

Ἄλλο ἐπίσης φοβερό ἐλάττωμα εἶναι ἡ χαρτοπαξία. Τὸ ἐλάττωμα αὐτὸ φέρνει πολλές φορές θλιβερὰ ἀποτελέσματα. Ἡ ἄμετρη σπατάλη, πού παρακολουθεῖ τὴ χαρτοπαικτικὴ μανία, ἐξαντλεῖ κάποτε τὴν οἰκογενειακὴ περιουσία καὶ ὀδηγεῖ σὲ ἐξευτελισμοὺς καὶ ἀτίμωση. Ὁ χαρτοπαίκτης κατὰ κανόνα εἶναι ἄδικος· γιατί ἂν χάσῃ, ἀδικεῖ τὸν ἑαυτό του καὶ τὴν οἰκογένειά του, καὶ ἂν κερδίσῃ, ἀδικεῖ τὸ συμπαίκτη του καὶ τὴν οἰκογένεια ἐκείνου.

ε'. Κλοπές. Ἡ ἔλλειψη σεβασμοῦ γιὰ τὴν ξένη περιουσία καὶ ἡ ἀφαίρεσή της, δηλ. ἡ κλοπὴ, εἶναι κάκιστο ἐλάττωμα, πού διακρίνει ἀκόμη μερικοὺς Ἕλληνας. Παλιότερα ἡ κλοπὴ ἦταν πολὺ διαδεδομένη στὴν Ἑλλάδα, σὲ σύγκριση μὲ τίς ἄλλες χῶρες, ὅπου ὁ σεβασμὸς γιὰ τὴν ξένη περιουσία εἶναι σχεδὸν γενικός. Εὐτυχῶς ὅμως στὰ τελευταῖα χρόνια τὰ κρούσματα κλοπῶν λιγοστεύουν συνεχῶς καὶ στὴν πατρίδα μας.

Ἐρωτήσεις - Ἐργασίες: Γράψτε ἔκθεση μὲ θέμα: «Χαρτοπαίκτης — Ἀπόβλεια χρημάτων του — Δυστυχία οἰκογενείας του — Ἀσθένεια τοῦ παιδιοῦ του!». Ποιά ἐλαττώματα καὶ ποιά προτερήματα συναντᾶτε στοὺς ἀνθρώπους τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς συνοικίας σας;

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

1. Ἡ σημασία τῆς θρησκείας γιὰ τὸν Ἑλληνισμό

Τὸ θρησκευτικὸ συναίσθημα εἶναι ἔμφυτο στὸν ἄνθρωπο. Δὲν ὑπάρχει ἄνθρωπος ἐπάνω στὴ γῆ χωρὶς θρησκεία.

Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἀπὸ τοὺς θρησκευτικώτερους λαοὺς τοῦ κόσμου. Ἡ ἱστορία τους ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότατους χρόνους μέχρι τῶν ἡμερῶν μας εἶναι γεμάτη ἀπὸ παραδείγματα θρησκευτικῆς πίστεως.

Οἱ Σπαρτιᾶτες δὲν ἄρχιζαν καμμιά μάχη, ἂν δὲν εἶχαν τελειώσει οἱ θυσίες ποὺ πρόσφεραν οἱ ἱερεῖς τοὺς στοὺς θεοὺς πρὶν ἀπ' αὐτήν.

Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ τὴν ἐπιδρομὴ τοῦ Ξέρξη πίστεψαν χωρὶς κανένα δισταγμὸ, στὸ χρησμὸ τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ κατέφυγαν στὰ πλοῖα τους (ξύλινα τεῖχη). Πέτυχαν ἔτσι τὴν περίφημη νίκη τῆς Σαλαμίνας.

Οἱ χριστιανοὶ στρατιῶτες τοῦ Μεγ. Κωνσταντίνου νίκησαν τὶς λεγεῶνες τοῦ Μαξεντίου ἐνθαρρυνόμενοι ἀπὸ τὸ ἱερὸ λάβαρο, μὲ τὴν ἐπιγραφὴ «ἐν τούτῳ νικά», ποὺ εἶδε ὁ Μ. Κωνσταντίνος στὸ ὄραμά του.

Εἶναι ἐξάλλου γνωστὴ ἀπὸ τὴ Βυζαντινὴ ἱστορία, ἡ πολιορκία τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Ἀβάρους τὸ 638 μ.Χ. Ἡ πρωτεύουσα τότε διέτρεξε μεγάλο κίνδυνο. Ὁ αὐτοκράτορας Ἡράκλειος ἀπουσίαζε σὲ ἐκστρατεία στὰ βάθη τῆς Ἀσίας. Στὴν πόλη ὑπῆρχε ἐλάχιστος στρατός, τελείως ἀνίκανος γιὰ νὰ τὴν ὑπερασπίσει. Τότε ὁ λαὸς μὲ ἐπικεφαλῆς τὸν Πατριάρχη Σέργιο συγκεντρώθηκε στὸ ναὸ τῆς Ἁγίας Σοφίας καὶ ἀφοῦ προσευχήθηκε στὴ Θεοτόκο ὅλη τὴ νύχτα, ἀνέθεσε τὴν προστασία τῆς πρωτεύουσας σ' Αὐτή. Τὸ πρωῖ ὅλος ὁ λαός, γεμάτος πίστη, πῆγε στὰ τεῖχη, ἀντιμετώπισε μὲ θάρρος τὶς ὀρμητικὲς ἐπιθέσεις τῶν ἐχθρῶν καὶ τοὺς ἀνάγκασε νὰ λύσουν τὴν πολιορκία καὶ νὰ φύγουν. Τότε, ὅπως ἦταν φυσικό, ὁ λαὸς ἀπέδωσε τὴ σωτηρία τῆς Πόλης στὴ Θεοτόκο. Καὶ τὴν ἴδια νύχτα τῆς νίκης συγκεντρώθηκαν πολλοὶ κάτοικοι τῆς πρωτεύουσας στὸ ναὸ τῆς Παναγίας τῶν Βλαχερνῶν

καί ἐκεῖ ἔψαλαν ὄρθιοι εὐχαριστήριους ὕμνους στήν Παναγία.

Μετά τήν ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπό τοὺς Τούρκους ὅλοι πίστευαν ὅτι ὁ Ἑλληνισμός θὰ ἀφανιζόταν γιὰ πάντα. Οἱ Τούρκοι ἄρπαξαν τίς ἐκκλησίες καί τίς μετέτρεψαν σέ τζαμιά, ἔκλεισαν τὰ σχολεῖα καί γενικά χρησιμοποίησαν σκληρότατα μέσα, γιὰ νὰ ἐξαφανίσουν τὸν Ἑλληνισμό. Πολλοὶ Ἕλληνες ἔφυγαν τότε στήν Εὐρώπη καί ὅσοι δὲν μπόρεσαν νὰ φύγουν ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα, κατέφυγαν στὰ βουνά, γιὰ νὰ σωθοῦν. Ὁ κίνδυνος ἦταν τεράστιος. Ἀλλὰ τὸ Γένος κατόρθωσε νὰ ἀποφύγει τὴν καταστροφή.

Στὴ σκοτεινὴ ἐκείνη ἐποχὴ οἱ Ἕλληνες εἶχαν ταυτίσει τὸ Χριστιανισμό μὲ τὸν Ἑλληνισμό. Χριστιανὸς τότε σήμαινε Ἕλληνας. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔσωσε τὸ ἔθνος ἀπὸ τὸν ἀφανισμό. Ἡ προσήλωση στὴ θρησκεία τοῦ Χριστοῦ διατήρησε στὴν ψυχὴ τῶν ὑποδούλων ἄσβεστη τὴν ἐθνικὴ φλόγα, ἀδελφωμένη μὲ τὴ χριστιανικὴ πίστη καί ἐνίσχυε τὴν ἐλπίδα καί χαλύβδωνε τὴ θέληση τῶν σκλάβων γιὰ τὴν ἐλευθερία. Τὰ μοναστήρια καί τὰ ζωκκλήσια, πού ἄφησε ἐλεύθερα ὁ κατακτητής, ὑπῆρξαν καταφύγια τῶν διωκομένων καί «Κρυφὰ Σχολεῖα» τοῦ γένους. Καί ὅταν ἔφτασε ἡ εὐλογημένη ὥρα, σύσσωμος ὁ Ἑλληνισμός, μὲ τὴν ψυχὴ πλημμυρισμένη ἀπὸ πίστη στὸ Θεό, ξεχύθηκε ἀκράτητος στὸν ἱερό ἀγώνα τῆς ἐλευθερίας καί νίκησε.

Κατὰ τὴ διάρκεια πάλι τῆς Ἐπαναστάσεως οἱ ἥρωες ἔσπευδαν στοὺς ναοὺς νὰ προσευχηθοῦν, ἀντλοῦντες ἔτσι δύναμη, γιὰ νὰ νικήσουν τὸ διώκτη τοῦ Χριστιανισμοῦ καί τοῦ Ἑλληνισμοῦ, τὸν Τούρκο. Εἶναι σὲ ὅλους γνωστὸ ὅτι ὁ γενναῖος πυρπολητὴς Κανάρης, πρὶν ἐπιχειρήσει τὴν πυρπόληση τῆς ναυαρχίδας στὸ λιμάνι τῆς Χίου, τὴ νύχτα τῆς 6ης πρὸς τὴν 7ην Ἰουνίου 1822, πῆγε στὴν ἐκκλησίᾳ μὲ τοὺς ναῦτες του καί προσευχήθηκε καταनुκτικώτατα. Καί ὅταν μετὰ τὸ ὑπέροχο κατόρθωμά του ἐπέστρεψε στὰ Ψαρά, πρώτη φροντίδα ἦταν νὰ πάη ἀνυπόδητος μαζί μὲ τοὺς ναῦτες του στὴν ἐκκλησίᾳ, γιὰ νὰ εὐχαριστήσουν ταπεινά, οἱ ἀτρόμητοι ἐκείνοι ἥρωες, τὸ Θεὸ γιὰ τὴ νίκη τους.

Πόσες φορές ἡ θερμὴ θρησκευτικὴ πίστη δὲ χαλύβδωσε τὴ θέληση τῆς φυλῆς καί δὲν ὀδήγησε τὸ ἔθνος στὴ νίκη. Ὁ Ἕλληνας εἶναι προσηλωμένος στὴ θρησκεία τῶν πατέρων του. Τηρεῖ μὲ εὐλάβεια τίς θρησκευτικὲς παραδόσεις καί εἰ-

ναι ἀφοσιωμένος στήν Ὁρθόδοξη Χριστιανική θρησκεία. Οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς Ἐκκλησίας, ὁ ἱερός κλῆρος, εἶχε πάντοτε τοὺς ἴδιους πόθους μὲ ὄλο τὸ λαό. Ἀντιμετώπισαν ὄλους τοὺς κατακτητὲς τῆς πατρίδας μας μὲ τὰ ἴδια ὄπλα, μὲ τὰ ὁποῖα τοὺς ἀντιμετώπισε καὶ ὁ λαός μας. Ἡ Ἐκκλησία στάθηκε π ἄ ν τ ο τ ε σ τὸ πλευρὸ τοῦ ἔθνους. Τὸ γεγονός αὐτὸ ἔσωσε σέ στιγμὲς ἐθνικοῦ κινδύνου τὸν Ἑλληνισμό.

Στὴν Ἑλλάδα λοιπὸν ἡ χριστιανική θρησκεία, ἐκτὸς ἀπὸ τὰ δικαιώματα τοῦ θρησκευτικοῦ σεβασμοῦ, ἔχει ἐπὶ πλεόν καὶ δικαιώματα ἐθνικῆς εὐγνωμοσύνης.

2. Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἐκκλησία

Ἡ Χριστιανική Ἐκκλησία ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τῆς ἰδρύσεώς της μέχρι τὸν 9ο αἰώνα ἦταν μι ἄ γι ἄλους τοὺς χριστιανούς. Τῆ διοίκηση τῆς μι ἄς καὶ ἀδιαίρετης αὐτῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας εἶχαν οἱ Πατριάρχες Ρώμης, Κωνσταντινουπόλεως, Ἀλεξάνδρειας, Ἀντιόχειας καὶ Ἱεροσολύμων, πὺ θεωροῦνταν ἴσοι μεταξύ τους. Ἡ διοίκησή τους στηριζόταν στοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, πὺ εἶχαν ὀρίσει οἱ Ἀπόστολοι καὶ διάδοχοί τους. Ἔτσι ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ εἶχε ὁμοιόμορφη διοίκηση μέχρι τὸ Σχίσμα (1054). Μετὰ τὸ Σχίσμα καὶ τὸ χωρισμὸ τοῦ Πατριαρχείου τῆς Ρώμης ἀπὸ τὰ ἄλλα Πατριαρχεῖα, ἔπαυσε νὰ εἶναι ὁμοιόμορφη ἡ διοίκηση τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας. Τὰ ὑπόλοιπα Πατριαρχεῖα, πὺ ἐξακολουθοῦν καὶ σήμερα νὰ διοικοῦνται ὁμοιόμορφα καὶ μὲ θ ἄση τοὺς κανόνες τῆς Ἐκκλησίας, ἀποτελοῦν τὴν Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἐκκλησία.

Ἀπ' αὐτοὺς ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἐπειδὴ εἶχε τὴν ἔδρα του στὴν πρωτεύουσα τοῦ τότε Ἀνατολικοῦ Ρωμαϊκοῦ Κράτους, θεωρήθηκε «πρῶτος τῆ τ ἄ ξ ε ι υ» καὶ πῆρε τὸν τίτλο: «Οἰκουμενικὸς Πατριάρχης». Ἡ Ὁρθόδοξη Χριστιανική Ἐκκλησία περιλαμβάνει τὶς ἑξῆς Ἐκκλησίες:

α. Ἡ παλαιὰ πατριαρχεῖα, δηλ: Τὸ Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως, πὺ ὅπως εἴπαμε, ὀνομάζεται Οἰκουμενικό. Ἄλλοτε περιελάμβανε τὶς Ἐκκλησίες Κύπρου, Ἑλλάδας, Ἀλβανίας, Σερβίας, Βουλγαρίας, Ρουμανίας, Πολωνίας καὶ Ρωσίας. Σήμερα ὅλες αὐτὲς οἱ Ἐκκλησίες εἶναι αὐτοκέφα-

λες. Παραδέχονται όμως τή διδασκαλία, τή λατρεία καί τόν τρόπο διοικήσεως τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας. Τό Πατριαρχεῖο Κωνσταντινουπόλεως διατηρεῖ μέχρι σήμερα τήν πρωτεύουσα θέση στήν Ἀνατολική Ὁρθόδοξη Ἐκκλησία.

Τό Πατριαρχεῖο Ἀντιόχειας, μέ ἔδρα τήν Ἀντιόχεια τῆς Συρίας. Ἐχει στή διοίκησή του μόνο 16 ἐπισκόπους.

Τό Πατριαρχεῖο Ἱεροσολύμων, μέ ἔδρα τά Ἱεροσόλυμα. Εἶναι ὀνομαστό, γιατί περιλαμβάνει στήν περιοχή του τοὺς Ἁγίους Τόπους.

Καί τέλος τό Πατριαρχεῖο Ἀλεξάνδρειας, μέ ἔδρα τήν Ἀλεξάνδρεια τῆς Αἰγύπτου.

β'. Τά νέα Πατριαρχεῖα. Αὐτά εἶναι τρία, τὰ ἑξῆς:

Τό Πατριαρχεῖο τῆς Ρωσίας, πού ιδρύθηκε τό 1600 καί εἶναι ἔδρα του τή Μόσχα. Τό Πατριαρχεῖο τῆς Σερβίας, πού ιδρύθηκε τό 1877. Καί τέλος τό Πατριαρχεῖο τῆς Ρουμανίας. Στά τελευταῖα χρόνια ὁ Μητροπολίτης Βουκουρεστίου ὀνομάσθηκε Πατριάρχης τῶν Ρουμάνων.

γ'. Ἡ Ἐξαρχία τῆς Βουλγαρίας. Ἡ ἀνεξάρτητη αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Βουλγαρίας δέν εἶναι Πατριαρχεῖο, ἀλλά Ἐξαρχία.

δ'. Τέλος τίς αὐτοκέφαλες ὀρθόδοξες Ἐκκλησίες, πού εἶναι οἱ ἑξῆς:

Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδος. Ἐπειδή μετὰ τήν ἀπελευθέρωση καί τήν ἀνακήρυξη τῆς Ἑλλάδας σέ ἀνεξάρτητο κράτος, τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἀπό τήν Κωνσταντινούπολη (Τουρκικό ἔδαφος) δέ μποροῦσε νά διοική τήν Ἐκκλησία της, οἱ ἐπίσκοποι τῆς Ἑλλάδας συγκεντρώθηκαν τό 1832 στήν τότε πρωτεύουσα, τό Ναύπλιο, καί κήρυξαν τήν Ἐκκλησία της δογματικά μὲν ἐνωμένη μέ τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο, διοικητικά ὅμως αὐτοκέφαλη, δηλ. ἀνεξάρτητη. Τό Οἰκουμενικό Πατριαρχεῖο ἐξάλλου ἀναγνώρισε αὐτοκέφαλη τήν Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας μέ «συνοδικό τόμο», δηλ. μέ πατριαρχική διαταγή, ἡ ὁποία κανόνιζε τό ζήτημα αὐτό.

Ἀπό τότε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας διοικεῖται ἀπό τήν Ἱερή Σύνοδο, πού ἐδρεύει στήν Ἀθήνα καί ἀποτελεῖται ἀπό 12 μητροπολίτες, μέ πρόεδρο τόν μητροπολίτη Ἀθηνῶν, πού ἔχει τόν τίτλο τοῦ Ἀρχιεπισκόπου. Ἀνώτατη ὅμως ἐκκλησιαστική ἀρχή εἶναι ἡ Ἱερή Σύνοδος τῆς Ἱεραρχίας, πού ἀπαρτίζεται ἀπό ὅλους τοὺς ἱεράρχες (μητροπολίτες) τῆς

Ἑλλάδας μὲ προκαθήμενο τὸν Ἀρχιεπίσκοπο Ἀθηνῶν.

Ἐπίσημη θρησκεία τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους εἶναι ἡ Ἀνατολικὴ Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ θρησκεία. Τὸ Σύνταγμα ὁμῶς τῆς Ἑλλάδας ἐπιτρέπει στοὺς πολίτες νὰ πιστεύουν σὲ ὅποιανδήποτε θρησκεία θέλουν, ἀρκεῖ νὰ μὴ προσπαθοῦν νὰ παρασύρουν καὶ ἄλλους σ' αὐτή. Στὴν πατρίδα μας δηλ. ὑπάρχει ἀνεξιθρησκεία, ἀπαγορεύεται ὁμῶς ὁ π ρ ὀ σ η λ υ τ ι σ μ ὄς. Τὰ 1ο καὶ 2ο ἄρθρα τοῦ Συντάγματός μας καθορίζουν λεπτομερῶς τὶς σχέσεις Πολιτείας καὶ Ἐκκλησίας. Στὴν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας ὑπάγονται ὅλες οἱ Ἐκκλησίες καὶ τὰ μοναστήρια τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους, ἐκτὸς ἀπὸ τὸ "Αγ. Ὄρος, τὸ ὁποῖο ἔχει αὐτονομία καὶ ὑπάγεται στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κρήτης εἶναι «ἡ μί α υ τ ὀ ν ο μ η», ἡ Ἐκκλησία δὲ τῆς Δωδεκανήσου ὑπάγεται στὸ Οἰκουμενικὸ Πατριαρχεῖο.

2. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου, αὐτὴ εἶναι αὐτοκέφαλη ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ αὐτοκράτορα Ἰουστινιανοῦ. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπος τῆς Κύπρου ἔχει τὴν ἔδρα του στὴ Λευκωσία καὶ τὸν τίτλο «Ἀρχιεπίσκοπος νέας Ἰουστινιανῆς καὶ πάσης Κύπρου». Ἡ Ἐκκλησία τῆς Κύπρου περιλαμβάνει 4 ἐπισκοπές.

3. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἀλβανίας, πού τὴν ἀποτελοῦν ἀπὸ τὸ 1936 οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Ἀλβανίας.

4. Ἡ Ἐκκλησία τῆς Πολωνίας, πού τὴν ἀποτελοῦν οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοὶ τῆς Πολωνίας.

5. Ἡ Ἐκκλησία τοῦ ὄρους Σινᾶ, πού περιλαμβάνει λίγους ὀρθόδοξους μοναχοὺς, πού ἀποτελοῦν αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία. Ὁ Ἀρχιεπίσκοπός τους ἔχει ἔδρα τὸ Κάιρο.

Κάθε Πατριαρχεῖο, παλαιὸ καὶ νέο, ἡ Ἐξαρχία, καθὼς καὶ κάθε αὐτοκέφαλη Ἐκκλησία ἔχουν ἰδιαίτερη Σύνοδος, πού διοικεῖ ἐκκλησιαστικὰ τὴν περιοχὴ τους. Ὅλες ὁμῶς οἱ Ἐκκλησίες αὐτὲς εἶναι ἐνωμένες μὲ τὴν ὀρθόδοξη χριστιανικὴ πίστη καὶ ἀποτελοῦν τὴ Μία, Ἀγία, Καθολικὴ καὶ Ἀπόστολικὴ Ὀρθόδοξη Ἐκκλησία.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία.

Ἡ Δυτικὴ Ἐκκλησία περιλαμβάνει:

α'. Τὴ Ρωμαιοκαθολικὴ ἢ Παπικὴ Ἐκκλησία, μὲ ἀρχηγὸ τὸν Πάπα καὶ ἔδρα τὸ Βατικανό. Ἐπικράτησε σὲ ὁλόκληρη τὴν Ἰταλία, τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἰσπανία. Πολ-

λους επίσης οπαδούς έχει και στη Ν. Ἀμερική και σε άλλες χώρες. Στην Ἑλλάδα υπάρχουν ελάχιστοι καθολικοί, κυρίως στα νησιά τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ὁ Πάπας με τις νοθείες και τις καινοτομίες, πού ἐπέβαλε και τις οποίες δὲν δίδαξαν, οὔτε ὁ ἄριστός, οὔτε οἱ Ἀπόστολοι, διέστρεψε τὴν Ὁρθοδοξία.

6'. Τὴν ἐκκλησία τῶν Διαμαρτυρομένων, στὴν ὁποία ἀνήκουν: Ἡ Εὐαγγελικὴ Ἐκκλησία, πού ἀναγνωρίζει ὡς ἀρχηγό της τὸ μεταρρυθμιστὴ Λούθηρο. Αὐτὴ ἔχει πολλούς οπαδούς στὴ Γερμανία, Γαλλία και Ἀμερική. Ἡ Καλβινικὴ Ἐκκλησία, πού ἔχει οπαδούς στὸ Βέλγιο, τὴν Ὀλλανδία, τὴ Γερμανία και τὴ Βόρ. Ἀμερική. Ἡ Ἀγγλικανικὴ Ἐκκλησία, πού ἔχει τὴν ἔδρα της στὴν Ἀγγλία και οπαδούς στὴν Ἀγγλία, τὴν Ἀμερική, τὸν Καναδά και τὴν Αὐστραλία.

Ἐκτὸς ἀπὸ τις παραπάνω Ἐκκλησίες υπάρχουν και αἰρετικές Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες. Λέγονται δὲ αἰρετικές, γιατί ἡ διδασκαλία τους στηρίζεται σὲ μιὰ θρησκευτικὴ αἵρεση. Αἵρεση εἶναι ἡ θρησκευτικὴ δοξασία, πού εἶναι ἀντίθετη πρὸς τὸ γράμμα και τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ λόγου. Οἱ Ἐκκλησίες αὐτὲς εἶναι οἱ ἑξῆς: Ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία, ἡ Κοπτικὴ, ἡ Αἰθιοπικὴ, πού τὴν ἀποτελοῦν οἱ Ἀβησσουνοί. Αἰρετικοὶ εἶναι και οἱ Μαρωνίτες, πού ὀνομάζονται ἔτσι ἀπὸ τὴ Μονὴ τοῦ Ἁγίου Μάρωνα τοῦ Λιβάνου.

Αὐτὴ τὴν κατάσταση παρουσιάζουν σήμερα οἱ Χριστιανικὲς Ἐκκλησίες Ἀνατολῆς και Δύσεως. Οἱ οπαδοὶ και τῶν δυὸ Ἐκκλησιῶν ἀνέρχονται σὲ 700 ἑκατομμύρια περίπου.

Τὰ ἄλλα θρησκεύματα.

Γνωστότερες ἄλλες θρησκείες, ἐκτὸς τῆς Χριστιανικῆς, εἶναι οἱ ἑξῆς: Ἡ Ἰουδαϊκὴ ἢ Ἑβραϊκὴ θρησκεία, πού ἔχει οπαδούς της τοὺς Ἰσραηλίτες ἢ Ἑβραίους.

Ἡ Μωαμεθανικὴ θρησκεία, πού ἔχει ἀρχηγό της τὸ Μωάμεθ. Εἶναι μείγμα τῆς Ἰουδαϊκῆς και τῆς Χριστιανικῆς θρησκείας και ἔχει περί τὰ 280 ἑκατομμύρια οπαδούς.

Ὁ Ἰνδοϊσμός, ὁ Βεδδισμός, ὁ Βραχμανισμός και ὁ Βουδισμός, πού ἐπικρατοῦν στὶς Ἰνδίες και ἔχουν περί τὰ 300 ἑκατομμύρια οπαδούς, και τέλος ὁ Κομφουκισμός και ὁ Ταοϊσμός, πού ἐπικρατοῦν στὴν Κίνα και ἔχουν περί τὰ 250 ἑκατομμύρια οπαδούς.

Έργασίες—Έρωτήσεις : Νά φέρτε περισσότερες πληροφορίες για τις αϊρέσεις και τὰ ἄλλα θρησκείματα. Νά γράψτε ἔκθεση μὲ θέμα: « Ἡ σημασία τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου γιὰ τὸν Ἑλληνισμό ». Γιατί ἀνακηρύχτηκε αὐτοκέφαλη ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἑλλάδας; Ὄνομάστε τὶς Ἐκκλησίες ποὺ ἀποτελοῦν σήμερα τὴν Ὀρθόδοξη Χριστιανικὴ Ἐκκλησία. Διαβάστε στὴν τάξη τὰ 1ο καὶ 2ο ἄρθρα τοῦ Συντάγματος.

6 94 302

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ΄.

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Μέλη τῆς οἰκογένειας

Οἰκογένεια εἶναι ὁμάδα ἀνθρώπων, ποὺ ἔχουν τοὺς ἴδιους γεννήτορες (γονεῖς) καὶ ζοῦν στὸ ἴδιο σπίτι. Ἡ σημασία τῆς οἰκογένειας γιὰ τὸν ἄνθρωπο εἶναι πολὺ μεγάλη. Σ' αὐτὴν ὁ ἄνθρωπος βρίσκει στήριγμα καὶ προστασία στὰ πρῶτα κυρίως χρόνια τῆς ζωῆς του. Γιατί μόνο αὐτός, ἀπὸ ὅλα σχεδὸν τὰ ζῶα, δὲν εἶναι σὲ θέση νὰ αὐτοσυντηρηθῆ, γιὰ μεγάλο χρονικὸ διάστημα μετὰ τὴ γέννησή του. Ἔχει συνεπῶς ἀνάγκη ἀπὸ τὶς φροντίδες τῶν γύρω του καὶ προπάντων τῆς μητέρας του. Ἀλλὰ καὶ ὅταν ἀργότερα μεγαλώσῃ, καὶ πάλιν ἔχει ἀνάγκη τῆς οἰκογένειάς του. Μόνο στοὺς κόλπους τῆς οἰκογένειας βρίσκει τὴν ἀσύγκριτη ἀγάπη τῆς μητέρας, ποὺ θυσιάζει τὰ πάντα, γιὰ νὰ βοηθήσῃ τὸ τέκνο τῆς. Στὸς κόλπους τῆς οἰκογένειας βρίσκει τὴ στοργὴ τοῦ πατέρα, ποὺ κουράζεται μέρα - νύχτα καὶ ἐργάζεται μὲ αὐταπάρνηση, γιὰ νὰ κερδίσῃ τὰ χρήματα, ποὺ χρειάζονται γιὰ νὰ θρέψῃ τὴν οἰκογένειά του, νὰ μορφώσῃ καὶ ἀποκαταστήσῃ τὰ παιδιά του. Ὅσοι δὲν ἔζησαν στὸ θερμὸ οἰκογενειακὸ περιβάλλον καὶ δὲ γνώρισαν τὴν οἰκογενειακὴ θαλπωρὴ, τὴ μητρικὴ ἀγάπη καὶ τὴν πατρικὴ στοργὴ καὶ μέριμνα ὑπῆρξαν δυστυχεῖς ἄνθρωποι. Ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖται ἀπὸ τὸν πατέρα, τὴ μητέρα, τὰ παιδιά, τὸν πάππο καὶ τὴ μάμη (γιαγιά), ἂν ὑπάρχουν. Πολλὲς φορὲς ζοῦν μὲ τὴν οἰκογένεια καὶ οἱ θεῖοι ἢ οἱ θείες.

Οί άποτελοῦντες τήν οἰκογένεια ονομάζονται μέλη τῆς οἰκογένειας.

Ἡ πατέρα ἐργάζεται ἔξω ἀπό τό σπίτι καί συντήρεῖ τήν οἰκογένεια. Ἡ μητέρα μένει συνήθως στό σπίτι καί φροντίζει καί περιποιεῖται τά παιδιά καί τά ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας. Εἶναι ἡ κυρία τοῦ οἴκου, ἡ οἰκοδέσποινα, ἡ οἰκοκυρά, ὅπως συνήθως λέγεται. Πολλές φορές βοηθοῦν τόν πατέρα στήν ἐργασία του καί ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειας, ὅπως π.χ. τά παιδιά, ὁ πάππος, ὅταν μπορῆ νά ἐργασθῆ, ἡ καί ἡ μητέρα. Γιατί πολλές μητέρες ἐργάζονται σέ ἐργοστάσια, γραφεῖα, σχολεῖα καί ἄλλα ἐπαγγέλματα. Ἀλλά καί τῆ μητέρα βοηθοῦν στήν περιποίηση τῆς οἰκογένειας οἱ θυγατέρες, ἡ γιαγιά καί οἱ θεῖες, ὅταν ὑπάρχουν. Ὅλοι ἐργάζονται στήν οἰκογένεια, ὁ καθένας ἀνάλογα μέ τίς δυνάμεις του.

Ἡ πατέρα καί ἡ μητέρα εἶναι τό θεμέλιο τῆς οἰκογένειας. Καί ὅπως τά θεμέλια στηρίζουν τό κτίριο καί σηκώνουν ὅλο τό βάρος του, ἔτσι καί οἱ γονεῖς στηρίζουν τήν οἰκογένεια καί σηκώνουν ἐπάνω τους ὅλο τό βάρος της. Καί ὅταν γηράσουν καί εἶναι πλέον ἀνίκανοι γιά ἐργασία, τότε ἔχουν τήν προστασία τῶν παιδιῶν των. Αὐτά εἶναι τότε τό στήριγμα τῶν γηρατειῶν τους.

Ἡ οἰκογένεια γιά τοὺς Ἕλληνες εἶναι θεσμός ἱερός. Ἡ συναίσθηση τῆς κοινῆς καταγωγῆς, ἡ κοινῆ συμβίωση τῶν μελῶν της καί ἡ ἀγάπη καί ἡ στοργή, πού ὑπάρχει μεταξύ τους, δημιουργοῦν ἰσχυρότατο καί ἀκατάλυτο οἰκογενειακό δεσμό. Μεταξύ τῶν μελῶν τῆς Ἑλληνικῆς οἰκογένειας κυριαρχεῖ ἡ ἀνιδιοτελεῆς ἀγάπη.

Ἡ οἰκογένεια ἀποτελεῖ μιᾶ μικρῆ κοινωνία. Πολλές οἰκογένειες μαζί ἀποτελοῦν τή μεγάλη οἰκογένεια τῶν ἀνθρώπων, πού λέγεται κοινωνία, ἔθνος, φυλή.

2. Βαθμοὶ συγγένειας

Τά μέλη τῆς οἰκογένειας συνδέονται μεταξύ τοὺς μέ συγγένεια. Ὑπάρχουν διάφοροι βαθμοὶ συγγένειας. Ἡ συγγένεια π.χ. τῶν γονέων μέ τά τέκνα τους εἶναι στενώτερη ἀπό τῆ συγγένεια δυο ἀδελφῶν. Ἡ συγγένεια δυο ἀδελφῶν εἶναι ἐπίσης στενώτερη, ἀπό τῆ συγγένεια δυο ἐξαδέλφων κλπ. Ἐτσι ὑπάρχουν συγγενεῖς πρῶτου δευτέρου τρίτου, τέ-

ταρτου βαθμού κλπ. Πρώτου βαθμού συγγένεια έχουν οι γονείς με τὰ τέκνα τους. Δευτέρου βαθμού έχουν οι άδελφοί μεταξύ τους, καθώς και ο πάππος και η μάμμη με τούς έγγονούς των. Τρίτου βαθμού συγγένεια έχουν οι πρώτοι θείοι και οι άνεψιοί μεταξύ τους. Θείοι και θείες είναι οι άδελφοί (πρώτοι θείοι) ή οι εξάδελφοί τών γονέων μας. Τέταρτου βαθμού συγγένεια έχουν οι πρώτοι εξάδελφοί. Πρώτοι εξάδελφοί είναι τὰ παιδιά δυο άδελφών. Δεύτεροι εξάδελφοί είναι τὰ παιδιά δυο πρώτων εξαδέλφων κλπ.

Υπάρχουν δυο ειδών συγγένειες. Η συγγένεια έξ αίματος και η συγγένεια έξ άγχιστείας. Συγγενείς έξ αίματος είναι όλοι οι καταγόμενοι από την ίδια οικογένεια, όπως π.χ. ο πατέρας και τὰ τέκνα του, η μητέρα και τὰ τέκνα της, ο πάππος, η μάμμη, οι έγγονοι, οι εξάδελφοί κλπ. Συγγενείς έξ άγχιστείας είναι ο πατέρας με τούς συγγενείς της συζύγου του, η μητέρα με τούς συγγενείς του συζύγου της. Η συγγένεια έξ αίματος είναι ισχυρότερη της συγγένειας έξ άγχιστείας. Ο Έλληνικός λαός θεωρεί τὸ συγγενικό δεσμό ιερό.

3. Ὑποχρεώσεις πρὸς τὴν οἰκογένεια

Οί εὐθύνες τών γονέων γιά τὴν οἰκογένειά τους εἶναι πολὺ μεγάλες. Καί ἡ ἀφοσίωσή τους σ' αὐτὴ ἀπεριόριστη. Ὅλες οἱ φροντίδες τους στρέφονται σ' αὐτή. Πῶς θὰ ζήσουν καλά τὰ παιδιά τους, πῶς θὰ προσδέξουν καί θὰ προκόψουν, πῶς θὰ γίνουν καλοὶ καί χρήσιμοι ἄνθρωποι. Τὸν ἑαυτό τους πολὺ λίγο τὸν σκέφτονται. Προπάντων ἡ μητέρα. Μοναδικὴ σκέψη της εἶναι τὰ παιδιά της. Παρακολουθεῖ με ἀνείπωτη στοργὴ τὴν ἀνάπτυξή τους καί εἶναι πάντοτε ἔτοιμη καί πρόθυμη γιά θυσίες. Πόσες φορές δὲν ἀγρυπνεῖ ὀλόκληρες νύχτες στὸ προσκέφαλο τοῦ ἀσθενοῦς παιδιοῦ της καί ἀγωνιᾷ γιά τὴ ζωὴ του! Δίνει τότε τὰ πάντα, ἀκόμη καί τὴ ζωὴ της, γιά νὰ γίνῃ καλά τὸ παιδί της.

Ποιά λοιπὸν πρέπει νὰ εἶναι ἡ συμπεριφορὰ τών τέκνων πρὸς τούς γονεῖς καί ποιές οἱ ὑποχρεώσεις τους πρὸς αὐτούς; Πῶς θὰ μπορέσουν ν' ἀνταποδώσουν ἕνα μικρὸ μέρος ἀπὸ τούς κόπους καί τίς θυσίες, στίς ὁποῖες καθημερινῶς ὑποβάλλονται γι' αὐτά; Ἡ ἀπάντηση εἶναι ἀπλή καί εὐκόλη. Οἱ γονεῖς δὲν θέλουν ἀμοιβές. Ζητοῦν μόνο ἀπὸ τὰ παιδιά τους, νὰ

τούς βοηθοῦν στο ἔργο τῆς ἀνατροφῆς τους μὲ τὴν καλὴ διαγωγὴ καὶ συμπεριφορὰ τους. Νὰ συμμορφώνωνται μὲ τὶς συμβουλές των καὶ νὰ ἐκτελοῦν πρόθυμα τὶς παραγγελίες των. Τὸ παιδί, πού δὲν ὑπακούει καὶ δὲν πειθαρχεῖ στὶς παραγγελίες καὶ τὶς συμβουλές τῶν γονέων του, δὲν εἶναι δυνατόν νὰ γίνῃ καλὸς ἄνθρωπος. Καὶ δὲν μπορεῖ νὰ ἰσχυριστῆ ὅτι ἀγάπαι καὶ σέβεται τοὺς γονεῖς του. Ὁ σεβασμὸς, ἡ ἀγάπη, ἡ εὐγνωμοσύνη καὶ ἡ ὑπακοὴ εἶναι μικρὴ ἀνταπόδοση στὶς τόσες φροντίδες, πού καταβάλλουν γι' αὐτὰ οἱ γονεῖς. Δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονοῦν ὅτι «εὐχὲς γονέων στηρίζουν θεμέλια οἴκων».

Δυστυχῶς μερικὰ παιδιὰ λησμονοῦν τί χρεωστοῦν στοὺς γονεῖς τους καὶ φέρονται σ' αὐτοὺς μὲ ἀνάρμοστο τρόπο. Τὰ παιδιὰ αὐτὰ ἀδικοῦν καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τὸν ἑαυτό τους. Ἀδικοῦν τοὺς γονεῖς τους, γιατί ἀνταποδίδουν σ' αὐτοὺς κακὸ ἀντὶ καλοῦ, ἀντὶ χαρᾶς λύπη καὶ πικρία, καὶ τὸν ἑαυτό τους, γιατί μὲ τὴ συμπεριφορὰ τους αὐτὴ γίνονται ὄχι μόνο ἀχάριστα, ἀσεβῆ καὶ ἀγνώμονα, ἀλλὰ καὶ παραβάτες τῆς πέμπτης ἐντολῆς «Τίμα τὸν πατέρα σου καὶ τὴ μητέρα σου...».

Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη. Ἡ ἀγάπη μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν εἶναι φυσικὴ. Ἀφύσικο καὶ ἀνώμαλο εἶναι νὰ μὴ ἀγαπιοῦνται οἱ ἀδελφοί. Ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη ἐκδηλώνεται μὲ τὴν ὁμόνοια, πού εἶναι τὸ κυριώτερο γνώρισμα ἀγαπημένης οἰκογένειας. Ἀγαπημένοι καὶ ἐνωμένοι οἱ ἀδελφοὶ νικοῦν ὅλες τὶς δυσκολίες τῆς ζωῆς, γιατί ἡ ἀδελφικὴ ἀγάπη εἶναι πανίσχυρο ὄπλο γιὰ τὴ ζωὴ. Εἶναι γνωστὴ σ' ὅλους ἡ ἱστορία τοῦ γεωργοῦ καὶ τῶν δέκα παιδιῶν του, πού τοὺς ἔδωσε νὰ λυγίσουν δέκα ραβδιὰ δεμένα σὲ μιὰ δέσμη.

Συμβαίνει ὅμως πολλὰς φορὲς νὰ γεννηθοῦν μεταξὺ τῶν ἀδελφῶν μίση καὶ διχόνοιες. Ἐχομε δυστυχῶς πολλὰ τέτοια παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴν Ἱερὰ Ἱστορία καὶ ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ. Οἱ ἀδελφοὶ π.χ. τοῦ Ἰωσήφ τὸν μίσησαν, γιατί ὁ πατέρας τους τὸν ἀγαποῦσε δὴθεν περισσότερο ἀπὸ αὐτούς. Καὶ ἀποφάσισαν νὰ τὸν ἐξοντώσουν. Τὴν τελευταία ὅμως στιγμὴ ἄλλαξαν γνώμη καὶ ἀντὶ νὰ τὸν σκοτώσουν τὸν πούλησαν στοὺς Αἰγύπτιους.

Πόσο μεγάλο κακό, ἀλήθεια, ἔκαμαν στὸν ἀδελφό τους καὶ τὸν πατέρα τους! Καὶ ὅμως ὁ ἀδελφός τους δὲν μνησικάκησε ἐναντίον τους. Ὄταν ἀργότερα χωρὶς νὰ τὸν ἀναγνωρί-

σουν, βρέθηκαν στην ανάγκη νὰ ζητήσουν στην Αἴγυπτο τὴ βοήθειά του, ἐκεῖνος ὄχι μόνο δὲν ἀνταπέδωσε σ' αὐτοὺς τὰ ἴδια, ἀλλὰ ἔσπευσε μὲ προθυμία καὶ συγκίνηση νὰ χρησιμοποίησιν τὴν δύναμή του, γιὰ νὰ κάμῃ καλὸ σ' αὐτοὺς. Ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς διδάξει ὅτι πρέπει ν' ἀγαποῦμε τὸν πλησίον μας, ὅπως τὸν ἑαυτὸ μας. Σκεφθῆτε τώρα, ἂν στοὺς ξένους πρέπει νὰ φερόμαστε ἔτσι, τί πρέπει νὰ κάμνωμε γιὰ τοὺς ἀδελφούς καὶ τὰ ἄλλα μέλη τῆς οἰκογένειάς μας. Μιὰ λαϊκὴ παροιμία λέγει: «Ὁ,τι κάμνεις τοῦ ἀδελφοῦ σου εἶναι κέρδος τοῦ σπιτιοῦ σου». Καὶ εἶναι πράγματι αὐτὸ ἀλήθεια. Γιατὶ καὶ οἱ καλὲς καὶ οἱ κακὲς πράξεις ἑνὸς μέλους τῆς οἰκογένειας ἀντανεκλοῦν σὲ ὅλη τὴν οἰκογένεια. Οἱ πρῶτες κάμνουν ὅλη τὴν οἰκογένεια ὑπερήφανη· οἱ δευτέρες τὴ γεμίζουν ντροπῇ.

Χωρὶς ὁμόνοια καὶ ἀγάπη ἡ οἰκογένεια εἶναι καταδικασμένη νὰ διαλυθῇ. Εἶναι γνωστὴ ἡ λαϊκὴ παροιμία «ἡ ὁμόνοια φτιάνει σπίτι κι ἡ διχόνοια τὸ χαλάει».

Οἱ Ἕλληνες θεωροῦν τὸ θεσμὸ τῆς οἰκογένειας ἱερό. Τιμοῦν, σέβονται καὶ ἀγαποῦν τὴν οἰκογένεια. Οἱ ἀρχαῖοι πρόγονοί μας μάλιστα εἶχαν καὶ ἰδιαίτερο θεό, τὴ θεὰ Ἑστία, προστάτη τῆς οἰκογένειας. Ὁ σύνδεσμος μεταξὺ τῶν μελῶν τῆς θεωρεῖται ἀνεκᾶθεν ἱερός. Καὶ ἡ ἀλληλεγγύη των παραδειγματικὴ. Δὲν εἶναι δὲ σπάνια τὰ παραδείγματα αὐτοθυσίας τῶν μελῶν τῆς. Οἱ φτωχοὶ γονεῖς στεροῦνται ἀκόμα καὶ τοῦ ἐπιουσίου ἄρτου των, γιὰ νὰ μορφώσουν τὰ παιδιὰ τους καὶ νὰ τὰ κάμουν καλοὺς καὶ χρήσιμους πολίτες. Οἱ ἄρρενες ἀδελφοὶ θυσιάζουν τὰ πάντα γιὰ τὴν καλὴ ἀποκατάσταση τῶν ἀγάμων ἀδελφῶν τους. Καὶ δὲν εἶναι σπάνιο τὸ φαινόμενο νὰ μένουν ἄγαμοι οἱ ἄρρενες ἀδελφοὶ τῆς οἰκογένειας, ἕξαιτίας τῆς μὴ ἀποκαταστάσεως τῶν θηλέων ἀδελφῶν.

Ὁ θεσμὸς τῆς οἰκογένειας θεωρεῖται ἀπὸ τὸν Ἕλληνα ἀκατάλυτος, οἱ οἰκογενειακὲς παραδόσεις ἱερὲς καὶ ἡ προσβολὴ τῆς οἰκογενειακῆς τιμῆς βαρὺ ἔγκλημα. Ἡ δημιουργία ἀγνῆς οἰκογενειακῆς ζωῆς, ἡ διαφύλαξις τῶν οἰκογενειακῶν παραδόσεων καὶ ἑθίμων καὶ ἡ ἀνόθευτη καὶ ἀμετάβλητη μετάδοσίς τους στοὺς ἀπογόνους εἶναι ἓνα ἀπὸ τὰ ἱερώτερα ἰδανικὰ τῶν Ἑλλήνων. Ἡ δὲ προσήλωσις στὸ θεσμὸ τῆς οἰκογένειας ἓνα ἀπὸ τὰ ἀγνότερα προτερήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς.

4. Οικογενειακό άσυλο

Ἡ λέξη ἄσυλο σημαίνει καταφύγιο, μέρος ἀσφαλισμένο ἀπὸ τοὺς κινδύνους, σημαίνει ἀκόμα διάφορα φιλανθρωπικά ἰδρύματα, ὅπως π.χ. ἄσυλο ἀνιάτων, γηροκομεία, νοσοκομεία κλπ., στὰ ὁποῖα καταφεύγουν ἄνθρωποι δυστυχεῖς καὶ ἀπροστάτευτοι. Κυρίως ὅμως ἄσυλο σημαίνει χῶρο ἱερό καὶ ἀπαράβιαστο. Οἱ ἀρχαῖοι "Ἕλληνες θεωροῦσαν ὡς ἄσυλο τοὺς βωμοὺς καὶ γενικὰ τοὺς ναοὺς τῶν θεῶν. Καὶ τὸ ἄτομο ποὺ κατέφευγε σ' αὐτοὺς θεωροῦνταν ὡς προστατευόμενο ἀπὸ τὸ Θεὸ καὶ γι' αὐτὸ ἀπαγορευόταν αὐστηρὰ ἡ σύλληψη του καὶ ἡ θίαϊη προσαγωγή του στὶς ἀρχές. Ὁ Σπαρτιάτης Πausανίας μετὰ τὴν ἀνακάλυψη τῆς προδοσίας του, γιὰ νὰ ἀποφύγη τὴ σύλληψη καὶ καταδίκη του, κατέφυγε στὸ ναὸ τῆς Ἀθηνᾶς. Εἶναι δὲ γνωστὸ ἀπὸ τὴν ἱστορία πῶς βγήκε ἀπὸ κεῖ.

Σήμερα ἡ κατοικία τῆς οἰκογένειας θεωρεῖται οἰκογενειακὸ ἄσυλο καὶ προστατεύεται ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ κράτους. Τὸ οἰκογενειακὸ ἄσυλο θεωρεῖται ἱερό καὶ ἀπαράβιαστο. Εἰδικὸ ἄρθρο τοῦ Συντάγματός μας, τὸ 12ο, ὀρίζει τὰ ἑξῆς: «Ἡ κατοικία ἐκάστου εἶναι ἄσυλο. Οὐδεμίαν κατ' οἶκον ἔρευνα ἐνεργεῖται, εἰμὴ ὅτε καὶ ὅπως ὁ Νόμος διατάσσει. Οἱ παραβάται τῶν διατάξεων τούτων τιμωροῦνται ἐπὶ καταχρήσει τῆς ἐξουσίας τῆς ἀρχῆς, ὑποχρεοῦνται δὲ εἰς πλήρη ἀποζημίωσιν τοῦ παθόντος καὶ προσέτι εἰς ἰκανοποιήσιν αὐτοῦ διὰ χρηματικῶν ποσοῦ, ὡς ὁ Νόμος ὀρίζει».

Ἐρωτήσεις—Ἐργασίες : Νὰ ἀναφέρετε περιπτώσεις ἀδελφικῆς ἀγάπης ἀπὸ τὴ σύγχρονη ζωὴ σας ἢ ἀπὸ τὴν ἱστορία. Διηγηθῆτε τὴν ἱστορία τοῦ γεωργοῦ καὶ τῶν δέκα παιδιῶν του. Νὰ ἀπαγγεῖλτε στὴν τάξη τὰ ποιήματα «Ἡ μάνα» τοῦ Πολέμη, ἢ «Ἀδελφικὴ ἀγάπη» δημοτικὸ καὶ «Πατέρας καὶ παιδιά» τοῦ Περικαλίτη. Ἀρχίζοντες ἀπὸ τὸν πάππο καὶ τὴ μάμμη σας παραστήστε μὲ γραμμὲς τὴ δημιουργία τῆς οἰκογένειάς σας. Θὰ ἔχετε ἔτσι τὸ «οἰκογενειακὸ σας δέντρο».

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. Ἡ σημασία τῆς ἐκπαιδεύσεως

Ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα ἀκόμα χρόνια οἱ ἄνθρωποι αἰσθάνθησαν τὴν ἀνάγκη νὰ φροντίσουν, παράλληλα μὲ τὴ σωματική, καὶ γιὰ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη τῶν νέων. Θεώρησαν δηλ. ἀπαραίτητο νὰ δώσουν στοὺς νέους τὰ πνευματικὰ ἐφόδια, τὰ ὁποῖα εἶναι σ' αὐτοὺς ἀναγκαῖα, γιὰ νὰ γίνουν, ὅταν μεγαλώσουν, ἱκανοὶ νὰ ζήσουν καὶ νὰ ἀποβοῦν χρήσιμοι ἄνθρωποι καὶ καλοὶ πολῖτες. Γι' αὐτὸ τὸ σκοπὸ ἴδρυσαν ἐκπαιδευτήρια (σχολεῖα), τὰ ὁποῖα μὲ τὴν ἐπίβλεψη τῆς πολιτείας ἀπέβλεπαν στὸ νὰ δώσουν στοὺς νέους τὰ ἀναγκαῖα γιὰ τὴ ζωὴ πνευματικὰ ἐφόδια. Τὰ σχολεῖα αὐτά, λίγα στὴν ἀρχή, πολλαπλασιάσθησαν ἀργότερα, ἐφ' ὅσον οἱ ἄνθρωποι κατανοοῦσαν ὅτι μόνον μὲ τὴν πνευματικὴ ἀνάπτυξη μπορούσαν νὰ βελτιώσουν τὴ ζωὴ τους. Πράγματι, ἡ σημασία τῆς ἐκπαιδεύσεως γιὰ τὴ ζωὴ καὶ τὴν πρόοδο τοῦ ἀνθρώπου εἶναι πολὺ μεγάλη. Μὲ τὴν ἐκπαίδευση, μὲ τὴ φοίτησή του δηλ. στὰ σχολεῖα καὶ τὴν παρακολούθηση μαθημάτων, ὁ ἄνθρωπος ἀναπτύσσει τὶς φυσικὲς του ἱκανότητες, ἀποκτᾶει νέες καὶ ἐξασφαλίζει ἔτσι καὶ τὴ δική του, ἀλλὰ καὶ τῆς κοινωνίας τὴν εὐημερία. Ἡ ἐκπαίδευση συντελεῖ στὴν ἐπιτυχῆ ἀσκήση ὄλων τῶν ἐπαγγελμάτων. Δὲν ὑπάρχει ἐπάγγελμα, τὸ ὁποῖο νὰ μὴ ἀσκῆται καλύτερα καὶ ἀποδοτικώτερα, ὅταν ὁ ἐπαγγελματίας εἶναι μορφωμένος.)

Ἀλλὰ καὶ στὴν εὐρυθμὸ λειτουργία τοῦ κράτους βοηθᾶει ἡ ἐκπαίδευση. Στὰ σχολεῖα διδάσκονται οἱ μέλλοντες πολῖτες τὰ καθήκοντα καὶ τὰ δικαιώματά τους. Διδάσκονται νὰ σέβωνται τοὺς νόμους, ποὺ ἀποβλέπουν καὶ στὴν ἀτομικὴ τους εὐτυχία, ἀλλὰ καὶ στὴν εὐτυχία τοῦ συνόλου. Ἡ ἐκπαίδευση συντελεῖ ἐπίσης στὸ νὰ διατηροῦνται ἀμετάβλητα τὴ ἥθη, τὰ ἔθιμα καὶ οἱ παραδόσεις. Καλλιεργεῖ καὶ διατηρεῖ ἀμείωτη τὴν ἀγάπη πρὸς τὴν ἐλευθερία καὶ ἀκλόνητη τὴν πίστη καὶ τὴν ἀφοσίωση πρὸς τὴν πατρίδα.

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ ἐκπαίδευση τῶν νέων

ἀποτελεῖ σήμερα τὴν πρώτη φροντίδα ὄλων τῶν πολιτισμένων λαῶν. Ὁ βαθμὸς τοῦ πολιτισμοῦ ἐνὸς λαοῦ ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴ μόρφωση, πού παρέχει στὴ νεολαία.

Τὸ ἔθνος μας, μόλις ἀπέκτησε τὴν ἀνεξαρτησία του, ἔκρινε ἀπαραίτητο νὰ φροντίσῃ γιὰ τὴν καλύτερη ἐκπαίδευση τῶν Ἑλληνοπαίδων. Ὁ πρῶτος κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδας, ὁ Ἰωάννης Καποδίστριας, μερίμνησε πολὺ γιὰ τὴν ἐκπαίδευση καὶ ἵδρυσε τὰ πρῶτα σχολεῖα. Ὁ Ὀθωνας ἔκαμε ὑποχρεωτικὴ τὴ Στοιχειώδη ἐκπαίδευση ἀπὸ τὸ 1834. Λίγο δὲ ἀργότερα ἱδρύθηκαν ἀνώτερα σχολεῖα (Ἱερατικὲς καὶ Τεχνικὲς Σχολές, τὸ Πολυτεχνεῖο καὶ τὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν).

Ἡ ἐκπαίδευση στὴ χώρα μας διαιρεῖται σὲ Πρωτοβάθμια (Στοιχειώδη), Δευτεροβάθμια (Μέση), Ἀνώτερη, Ἀνώτατη, καὶ Ἐπαγγελματικὴ.

2. Πρωτοβάθμια ἢ βασικὴ ἐκπαίδευση

Ἡ πρωτοβάθμια ἐκπαίδευση λέγεται καὶ Δημοτικὴ ἐκπαίδευση, περιλαμβάνει δὲ τὰ Νηπιαγωγεῖα καὶ τὰ Δημοτικὰ σχολεῖα. Τὰ Νηπιαγωγεῖα λειτουργοῦν σὲ ξενόφωνους προπάντων συνοικισμοὺς καὶ χωριά καὶ φοιτοῦν σ' αὐτὰ παιδιὰ, ἀγόρια καὶ κορίτσια, ἡλικίας 4—6 ἐτῶν. Στὰ Νηπιαγωγεῖα διδάσκουν οἱ νηπιαγωγοί. Στὰ Δημοτικὰ σχολεῖα φοιτοῦν ὅλα τὰ Ἑλληνόπουλα μετὰ τὴ συμπλήρωση τοῦ βου ἔτους τῆς ἡλικίας των. Στὰ σχολεῖα τῆς Πρωτοβάθμιας ἐκπαίδευσης οἱ μαθητὲς διδάσκονται ἀνάγνωση, γραφὴ καὶ ἀρίθμηση, καθὼς καὶ ἀπλὰ στοιχεῖα ἀπὸ ὅλους τοὺς τομεῖς τῶν γνώσεων. Γι' αὐτὸ λέγεται καὶ βασικὴ ἐκπαίδευση.

Ἡ Πρωτοβάθμια ἐκπαίδευση εἶναι ὑποχρεωτικὴ γιὰ ὅλους τοὺς Ἑλληνόπαιδες καὶ παρέχεται δωρεάν ἀπὸ τὸ κράτος. Τὰ ἔτη τῆς ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο εἶναι ἕξι. Ὁ γονέας πού δὲν στέλνει τὰ παιδιὰ του στὸ Δημοτικὸ σχολεῖο τιμωρεῖται μὲ πρόστιμο σύμφωνα μὲ τὸ νόμο «περὶ ὑποχρεωτικῆς φοιτήσεως». Ἀνάλογα μὲ τὸν ἀριθμὸ τῶν φοιτῶντων μαθητῶν τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο ἔχει ἓνα ἢ περισσότερους διδασκάλους. Ὄταν διδάσκῃ σ' αὐτὸ ἓνας διδάσκαλος, τὸ σχολεῖο λέγεται μονοθέσιο, ὅταν διδάσκουν δυό, διθέσιο, ὅταν διδάσκουν τρεῖς, τριθέσιο καὶ οὕτω καθ' ἑξῆς λέγεται τετραθέσιο, πενταθέσιο.

έξαθέσιο, έπταθέσιο, όκταθέσιο κλπ. ώς τώ δωδεκαθέσιο.

Προϊστάμενοι τών νηπιαγωγών και τών διδασκάλων είναι οί Έπιθεωρητές και οί Γενικοί Έπιθεωρητές τής Πρωτοβάθμιας Έκπαιδεύσεως.

3. Δευτεροβάθμια έκπαιδευση (Δευτέρου βαθμού)

Η Δευτεροβάθμια έκπαιδευση περιλαμβάνει τά Γυμνάσια και τά Λύκεια, στα όποια ή φοίτηση είναι προαιρετική. Τά Γυμνάσια και τά Λύκεια είναι σχολεία γενικής μορφώσεως. Σ' αυτά εισάγονται και φοιτούν οί άπόφοιτοι τών Δημοτικών σχολείων. Μετά έξαετη φοίτηση οί άπόφοιτοι μπορούν νά συνεχίσουν τις σπουδές των στο Πανεπιστήμιο, τώ Πολυτεχνείω και σε άλλες σχολές, κατόπιν εισητηρίων έξετάσεων. (Άκαδημαϊκό Άπολυτήριο).

Άπό τώ 1965 τά σχολεία τής Δευτεροβάθμιας έκπαιδεύσεως, χωρίζονται σε Γυμνάσια, πού λειτουργούν με τρεις τάξεις, και σε Λύκεια με άλλες τρεις τάξεις.

Λειτουργούν επίσης και Γυμνάσια οικονομικής κατευθύνσεως ή οικονομικά γυμνάσια στα όποια έχουν μετατραπή οί παλιές Έμπορικές σχολές. Ναυτικά Γυμνάσια λειτουργούν επίσης έπιτυχώς δυό μέχρι τώρα, ένα στις Οίνουσες τής Χίου και άλλο στην Ίθάκη. Οί μαθητές τών ναυτικών Γυμνασίων προορίζονται για τά ναυτικά έπαγγέλματα.

Τεχνικό Γυμνάσιο λειτουργεί ένα πειραματικό στον Πειραιά.

Τά άπολυτήρια τών Γυμνασίων όλων τών κατευθύνσεων είναι άπολύτως ισότιμα για κάθε περίπτωση.

4. Άνώτερη και Άνώτατη έκπαιδευση

Η Άνώτατη έκπαιδευση περιλαμβάνει τά άνώτατα έπισημονικά εκπαιδευτικά ιδρύματα, ήτοι:

α'. Τά πανεπιστήμια, Άθηνών, Θεσσαλονίκης και Ίωαννίνων πού προπαρασκευάζουν έπιστήμονες διαφόρων κλάδων (γιατρούς, δικηγόρους, φιλόλογους, χημικούς, φυσικομαθηματικούς κλπ.).

β'. Τώ Έθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείω και τήν Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης, πού προπαρασκευάζουν πολιτικούς

μηχανικούς, μηχανολόγους, ἀρχιτέκτονες, ἀγρονόμους, τοπογράφους, χημικούς μηχανικούς.

γ'. Τὴν Ἀνώτατη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ποῦ ἔχει προορισμὸ τὴν οἰκονομικὴ καὶ ἔμπορικὴ μόρφωση, θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ.

δ'. Τὴν Πάντειο Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, ποῦ ἔχει σκοπὸ τὴ μόρφωση ὑπαλλήλων γιὰ τὶς ὑπηρεσίες τοῦ κράτους, τῶν τραπεζῶν καὶ ἄλλων ἀνωτέρων ἰδρυμάτων.

ε'. Τὴν Ἀνώτατη Γεωπονικὴ Σχολή, ποῦ προπαρασκευάζει γεωπόνους.

στ'. Τὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ Καλῶν Τεχνῶν, ποῦ ἔχει σκοπὸ τὴ μόρφωση στὶς καλὲς τέχνες (γλυπτικὴ, χαρακτικὴ, ζωγραφικὴ).

Ἡ Ἀνώτερη ἐκπαίδευση περιλαμβάνει:

α'. Τὶς Παιδαγωγικὲς Ἀκαδημίες, ποῦ ἔχουν ὡς προορισμὸ τὴν ἐπαγγελματικὴ μόρφωση δημοδιδασκάλων καὶ δημοδιδασκαλισσῶν. Δέχονται ἀπόφοιτους Γυμνασίου, κατόπιν εἰσητηρίων ἐξετάσεων. Μετὰ διετὴ φοίτηση οἱ σπουδαστὲς ἀποκτοῦν πτυχίον δημοδιδασκάλου.

β'. Τὴν Ἐθνικὴ Ἀκαδημία Σωματικῆς Ἀγωγῆς, ποῦ προπαρασκευάζει γυμναστὲς καὶ γυμνάστριες γιὰ τὰ σχολεῖα τῆς Μέσης Ἐκπαίδευσως. Δέχεται, κατόπιν ἐξετάσεων, ἀπόφοιτους τοῦ Γυμνασίου καὶ ἡ φοίτηση σ' αὐτὴ εἶναι τριετής.

γ'. Τὴ Χαροκόπειο Ἀνώτατη Σχολὴ Οἰκιακῆς Οἰκονομίας, ποῦ δέχεται, κατόπιν ἐξετάσεων, ἀπόφοιτους τοῦ Γυμνασίου. Μετὰ τριετὴ φοίτηση οἱ σπουδάστριες ἀποκτοῦν πτυχίον καθηγήτριας οἰκοκυρικῶν μαθημάτων.

δ'. Τὶς Ἐκκλησιαστικὲς Σχολές (ὅπως ἡ Ριζάρειος Ἀθηνῶν καὶ τὸ Ἱεροδιδασκαλεῖο Βελλᾶς Ἰωαννίνων), ποῦ κατάρτιζον ὑποψήφιους ἱερεῖς.

ε'. Ἐπίσης τὶς Στρατιωτικὲς Σχολές Εὐελπίδων, Ναυτικῶν Δοκίμων καὶ Ἀεροπορίας («Ἰκάρων») ποῦ προπαρασκευάζον ἀξιωματικούς γιὰ τὶς ἔνοπλες δυνάμεις, καθὼς καὶ τὴ Στρατιωτικὴ Ἰατρικὴ Σχολὴ ποῦ προπαρασκευάζει στρατιωτικούς γιατρούς.

Στὰ ἀνώτερα καὶ ἀνώτατα αὐτὰ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα ἡ εἰσαγωγὴ τῶν ὑποψηφίων σπουδαστῶν γίνεται κατόπιν ἐξετάσεων. Ἀπαιτεῖται γιὰ ὅλες αὐτὲς τὶς σχολές ἀπολυτήριον Γυμνασίου (στὴ Σχολὴ Ναυτικῶν Δοκίμων ἀρκεῖ ἐνδεικτικῶς

Ε' έξαταξίου Γυμνασίου), ή φοίτηση δέ διαρκεί, ανάλογα με τή σχολή, από 3—6 χρόνια.

Στις Ἀνώτερες σχολές ἀνήκει καί τὸ Διδασκαλεῖο Νηπιαγωγῶν Καλλιθέας, πού καταρτίζει νηπιαγωγούς. Δέχεται κατόπιν ἐξετάσεων ἀπόφοιτους τῆς Δ' τάξεως τοῦ Γυμνασίου. Ἡ φοίτηση εἶναι τετραετής.

5. Ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση καὶ ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμὸς

Ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ζήσει, ἀσκεῖ ἓνα ἐπάγγελμα, κάμνει δηλ. μιὰ ὀρισμένη ἐργασία, παράγει κάτι χρήσιμο καὶ ἀπὸ αὐτὴ τὴν ἐργασία κερδίζει χρήματα, γιὰ νὰ ζήσει. Ἡ ἐκλογή τοῦ κατάλληλου ἐπαγγέλματος ἔχει μεγάλη σημασία γιὰ τὸ ἄτομο. Γιὰ κάθε νέο τὸ σπουδαιότερο ζήτημα εἶναι, τί ἐπάγγελμα θὰ ἐκλέξη. Διότι ἔχει ἀποδειχτῆ, ὅτι ὁ ἄνθρωπος εὐδοκιμεῖ καὶ προοδεύει μόνο στὸ ἐπάγγελμα, γιὰ τὸ ὁποῖο αἰσθάνεται φυσικὴ κλίση καὶ ἔχει γι' αὐτὸ τὰ κατάλληλα σωματικά καὶ πνευματικά προσόντα καὶ δεξιότητες.

Κάθε νέος λοιπὸν πρέπει νὰ ἐκλέγῃ με πολλὴ προσοχὴ τὸ ἐπάγγελμα, πού θὰ ἀκολουθήσῃ, ἔχοντας ὑπ' ὄψῃ του, ὅτι ὅλα τὰ ἐπαγγέλματα ἔχουν ἀξία καὶ εἶναι χρήσιμα καὶ ἔντιμα. Τὸ σχολεῖο πρέπει νὰ βοηθᾷ τὸ νέο, γιὰ νὰ προσανατολισθῆ σωστὰ στὸ ἐπάγγελμα, γιὰ τὸ ὁποῖο εἶναι κατάλληλος. Τὸ σχολεῖο γιὰ τὸ ἔργο αὐτὸ παίρνει ἀφορμὴ ἀπὸ τὴν ἐπίδοση τοῦ μαθητῆ στὰ διάφορα μαθήματα, ἀπὸ τίς κλίσεις καὶ τὰ ἐνδιαφέροντά του. Ἡ ἐνέργεια αὐτὴ τοῦ σχολείου νὰ στρέφῃ τοὺς νέους πρὸς τὸ ἐπάγγελμα, γιὰ τὸ ὁποῖο ὁ καθένας εἶναι κατάλληλος, λέγεται ἐπαγγελματικὸς προσανατολισμός. Γιὰ νὰ ἀποκτοῦν δὲ οἱ νέοι τὰ ἐφόδια, πού θὰ τοὺς βοηθήσουν νὰ εὐδοκιμήσουν στὸ ἐπάγγελμα τῆς ἐκλογῆς των, λειτουργοῦν στῆ χώρα μας διάφορες ἐπαγγελματικὲς σχολές, στίς ὁποῖες προπαρασκευάζονται θεωρητικά καὶ πρακτικά γιὰ τὰ ἐπαγγέλματα. Ἡ ἐπαγγελματικὴ ἐκπαίδευση στὴν Ἑλλάδα, λειτουργεῖ με τὴν ἐποπτεία τοῦ κράτους καὶ εἶναι δημόσια ἢ ἰδιωτικὴ. Χωρίζεται σὲ κατώτερη, μέση καὶ ἀνώτερη.

Στὰ σχολεῖα τῆς κατώτερης Ἐπαγγελματικῆς ἐκπαίδευσῆς φοιτοῦν ἀπόφοιτοι τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου καὶ ἐκπαι-

δεύονται πρακτικά για τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα, π.χ. για τὴ γεωργία ἢ ὡς ξυλουργοί, ἐπιπλοποιοί, μηχανουργοί, ἠλεκτροτεχνίτες κ.τ.τ. Στὰ σχολεῖα μέσης Ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως φοιτοῦν μαθητὲς ἀπόφοιτοι γυμνασιακῶν τάξεων καὶ παίρνουν σ' αὐτὰ μόρφωση θεωρητικὴ καὶ πρακτικὴ για τὰ διάφορα ἐπαγγέλματα, ἀνώτερη ἀπὸ κείνη, πού παρέχεται στὰ σχολεῖα τῆς κατώτερης Ἐπαγγελματικῆς ἐκπαιδεύσεως. Στις μέσες Ἐπαγγελματικὲς σχολὲς ἐκπαιδεύονται οἱ ἠλεκτρολόγοι, οἱ ὑδραυλικοί, οἱ ἐργοδηγοί, οἱ λογιστὲς κ.τ.τ.

Μέσες Τεχνικὲς καὶ Ἐπαγγελματικὲς σχολὲς εἶναι ἐκεῖνες πού ἰδρύθηκαν τελευταῖα ἀπὸ τὸ κράτος σὲ διάφορες πόλεις τῆς Ἑλλάδας, ὡς σχολὲς ἐργοδηγῶν.

Μεγάλῃ Ἐπαγγελματικῇ σχολῇ εἶναι ἡ Σιβιτανίδειος σχολὴ τεχνῶν καὶ ἐπαγγελμάτων, πού λειτουργεῖ στὴν Καλλιθέα τῶν Ἀθηνῶν καὶ περιλαμβάνει διάφορα τμήματα κατώτερης καὶ μέσης ἐκπαιδεύσεως ἡμερήσια καὶ ἑσπερινά.

Ἀνώτερες Ἐπαγγελματικὲς σχολὲς εἶναι ἐκεῖνες, πού δέχονται ἀπόφοιτους Γυμνασίου καὶ δίνουν ἀνώτερη ἐπαγγελματικὴ καὶ τεχνικὴ μόρφωση. Τέτοιες σχολὲς εἶναι οἱ Δημόσιες Σχολὲς ὑπομηχανικῶν Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης, ἡ Ἰδιωτικὴ Σχολὴ ραδιοηλεκτρολόγων, ἡ Σχολὴ τηλεπικοινωνιῶν τοῦ Ο.Τ.Ε κ. ἄ.

Εἰδικὲς ἀνώτερες ἐπαγγελματικὲς σχολὲς εἶναι οἱ Ἐκκλησιαστικὲς καὶ τὰ Ἐκκλησιαστικὰ φροντιστήρια, οἱ Ἀστυνομικὲς σχολὲς (χωροφυλακῆς καὶ ἀστυνομίας πόλεων), οἱ Ναυτικὲς σχολὲς (σχολὲς ἐμποροπλοιάρχων καὶ μηχανικῶν ναυτικοῦ).

Οἱ κατώτερες καὶ μέσες Ἐπαγγελματικὲς σχολὲς ἔχουν τμήματα ἡμερήσια, ἀλλὰ καὶ νυκτερινὰ για τοὺς ἐργαζόμενους τῆ μέρα νέους.

6. Τύπος καὶ ραδιόφωνο

Στὴ μόρφωση τῶν πολιτῶν πολὺ συντελοῦν σήμερα, ἐκτὸς τοῦ σχολείου, καὶ ὁ τύπος καὶ τὸ ραδιόφωνο.

Ἀπὸ τότε πού ὁ Γουτεμβέργιος ἀνακάλυψε τὴν τυπογραφία, τὸ ἔντυπο γενικὰ ἔγινε πρώτης τάξεως μέσο μορφώσεως. Σήμερα τὸ βιβλίο καὶ τὰ διάφορα ἄλλα ἔντυπα (περιοδικά, ἐφημερίδες κλπ.) εἶναι ἀνεξάντλητες πηγὲς πληροφο-

ριῶν καὶ γνώσεων. Τὸ καλὸ βιβλίον καὶ τὸ ἔντυπο θεωρεῖται σήμερα, καὶ εἶναι πράγματι, εἶδος πρώτης ἀνάγκης. Στὴν ἐποχὴ μας κυκλοφοροῦν σὲ ὄλες τὶς γλῶσσες πάμπολλα βιβλία γιὰ μικροὺς καὶ μεγάλους, πλείστες ἡμερησίδες καὶ περιοδικὰ γιὰ ὄλες τὶς ἡλικίες, τὰ ὁποῖα πληροφοροῦν καὶ κατατοπίζουν τοὺς ἀναγνῶστες γιὰ ὄλα τὰ ζητήματα. Τὸ ραδιόφωνο θεωρεῖται ἐπίσης, ὅπως καὶ ὁ τύπος, ἄριστο μέσο μορφώσεως καὶ εἶδος πρώτης ἀνάγκης γιὰ τὸν πολιτισμένο ἄνθρωπο. Μεταδίνει εἰδήσεις, μουσική, χρήσιμες ὁδηγίες, διαλέξεις καὶ γενικὰ συντελεῖ στὴ μὀρφωση καὶ τὴν πνευματικὴ καὶ ψυχικὴ καλλιέργεια τῶν ἀκροατῶν του. Εἶναι ἕνα ἀπὸ τὰ σπουδαιότερα ἀγαθὰ τοῦ πολιτισμοῦ τῆς ἐποχῆς μας. Γιὰ πολλοὺς ἀνθρώπους τὸ ραδιόφωνο ἀντικατέστησε τὴν ἡμερησίδα, τὸ θέατρο, τὸ βιβλίον.

Πόσοι ὅμως ἄνθρωποι ἐργάζονται, γιὰ νὰ ἐτοιμάσουν τὶς «ἐκπομπές» τοῦ ραδιοφώνου, τὶς ὁποῖες ἐμεῖς ἀκοῦμε καθήμενοι ἀναπαυτικώτατα στὸ σπῆτι μας; Συγγραφεῖς, συνθέτες, ἠθοποιοί, μουσικοί, διάφοροι τεχνικοί, ἐκφωνητὲς κλπ. Ἄν κατοικεῖτε σὲ πόλη, ὅπου ὑπάρχει ραδιοφωνικὸς σταθμὸς, νὰ τὸν ἐπισκεφθῆτε. Θὰ ἰδῆτε καὶ θὰ μάθετε ἐνδιαφέροντα πράγματα.

7. Εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως

Εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως θεωροῦνται ὄλοι ἐκεῖνοι, ποὺ συντέλεσαν στὴν ἐξύψωση τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ μας. Ἄλλοι μὲ τὴ σοφία καὶ γενικὰ μὲ τὴν πνευματικὴ κατάρτισή τους καὶ ἄλλοι μὲ τὴν ὕλικὴ συνδρομὴ τους. Πολλοὺς εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως ἔχει νὰ ἐπιδείξη τὸ ἔθνος μας ἀπὸ τὴν ἀρχαιότητα μέχρι τὰ νεώτερα χρόνια. Εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι κατὰ πρῶτον λόγον ὄλοι οἱ μεγάλοι σοφοὶ καὶ συγγραφεῖς τῆς ἀρχαιότητος, ποὺ μὲ τὴ διδασκαλία καὶ τὰ συγγράμματά τους φώτισαν ὄχι μόνον τὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ καὶ ὄλόκληρον τὸν κόσμον. Ὁ Σωκράτης, ὁ Πλάτωνας, ὁ Ἀριστοτέλης, ὁ Σοφοκλῆς, ὁ Εὐριπίδης. Εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι ἐπίσης οἱ ἄσημοι καὶ ἀφανεῖς καλόγηροι, ποὺ μὲ κίνδυνον τῆς ζωῆς τους στὸ σκοτεινὰ χρόνια τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους δημιούργησαν τὰ «Κρυφὰ σχολεῖα» καὶ κράτησαν ἀκοίμητο τὸν πυρὸς τῆς μαθήσεως κατὰ τὴ δύσκολη ἐκείνη ἐποχὴ. Εἶναι ἀκόμη εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως οἱ διδάσκα-

λοι του γένους: Ἀδαμάντιος Κοραῆς, ὁ Ἄνθιμος Γαζῆς, ὁ Κωνσταντῖνος Οἰκονόμος ὁ ἐξ Οἰκονόμων, ὁ ἔθνομάρτυρας Ρήγας Φεραῖος, ὁ σεμνὸς καλόγηρος Κοσμάς ὁ Αἰτωλὸς κ.ἄ. Αὐτοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Τουρκοκρατίας μὲ τὴ διδασκαλία καὶ τὰ συγγράμματά τους φώτισαν τὸν ὑπόδουλο Ἑλληνισμό καὶ συνέχισαν τὴ μορφωτικὴ παράδοση τοῦ ἔθνους. Εὐεργέτες τῆς ἐκπαιδεύσεως εἶναι καὶ οἱ Ἕλληνες ἐκεῖνοι, ποὺ διέθεσαν τὰ χρήματά τους γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ. Τέτοιοι ὑπῆρξαν οἱ ἐθνικοὶ εὐεργέτες: Σίνιας, Βαρβάκης, Ζωσιμάδες, Βαλλιᾶνοι, Συγγρός, Μαρασλῆς κ.ἄ. Αὐτοὶ διέθεσαν χρήματα, γιὰ νὰ κτισθοῦν διδασκῆρια, νὰ ἐκδοθοῦν χρήσιμα γιὰ τὴν ἐκπαίδευση βιβλία ἢ νὰ δοθοῦν διάφορες ὑποτροφίες καὶ βραβεῖα στοὺς ἀριστεύοντες νέους. Σὲ ὅλους αὐτοὺς ἡ Ἑλληνικὴ νεολαία ὀφείλει ἄπειρη εὐγνωμοσύνη.

Ἔργασίες : Νὰ συγκεντρώσετε πληροφορίες καὶ νὰ γράψτε περιληπτικὰ στὸ τετράδιο τῶν ἐκθέσεων σας τὴ βιογραφία τῶν εὐεργετῶν τῆς ἐκπαιδεύσεως.

8. Οἱ Ἕλληνες ἔθνος ἐκπαιδευτικὸ

Οἱ πρόγονοί μας, οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες, ὑπῆρξαν ἰδρυτὲς καὶ θεμελιωτὲς τῆς ἐκπαιδεύσεως καὶ τῶν ἐπιστημῶν. Στὴν ἀρχαία Ἀθήνα καὶ ἄλλες πόλεις τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας τελειοποιήθηκε τὸ ἐκπαιδευτικὸ σύστημα. Ἀπὸ κεῖ μεταδόθηκε καὶ σὲ ἄλλους λαοὺς καὶ κατὰ πρῶτο λόγο στὴ Ρώμη. Ὁ Ὀμηρος μὲ τὰ δυὸ ποιήματά του, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσεια, καὶ οἱ ὄνομασθέντες «ἐπτὰ σοφοὶ τῆς Ἑλλάδας», Θαλῆς ὁ Μιλήσιος, Πιττακὸς ὁ Μυτιληναῖος, Βίας ὁ Πριηνέας, Κλεόβουλος ὁ Ρόδιος, Σόλωνας ὁ Ἀθηναῖος, Περίανδρος ὁ Κορίνθιος καὶ Χεῖλωνας ὁ Λακεδαιμόνιος, μὲ τὴ διδασκαλία τους καὶ μὲ τὰ σοφὰ γνωμικά τους ὑπῆρξαν οἱ πρῶτοι θεμελιωτὲς τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας.

Στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα καλλιεργήθηκαν σὲ μέγιστο βαθμὸ τὰ γράμματα. Ἐπὶ μακροὺς αἰῶνες ἡ Ἑλλάδα ὑπῆρξε ὁ πνευματικὸς φάρος τῆς ἀνθρωπότητας. Σοφοὶ ἄνδρες μὲ τὰ συγγράμματά τους ἔβαλαν τίς βάσεις γιὰ ὅλες τίς ἐπιστῆμες. Καὶ σήμερα ἀκόμα παίρνομε διδάγματα γιὰ πολλὲς ἐπιστῆμες ἀπὸ τὰ περίφημα συγγράμματα τῶν Ἑλλήνων σοφῶν τῆς ἀρχαιότητος. Ἀναφέρομε ἐδῶ μερικὸς ἀπὸ τοὺς περίφημους ἐκεῖνους ἄνδρες τῆς ἀρχαιότητος, ποὺ κατὰ κοινὴ

όμολογία ύπήρξαν ιδρυτές και θεμελιωτές τῆς παιδείας και τῶν ἐπιστημῶν. Αὐτοὶ εἶναι: οἱ φιλόσοφοι Ἡράκλειτος ὁ Ἐφέσιος, ποῦ εἶπε τὴν περίφημη φράση «τὰ πάντα ρεῖ» δηλ. ὅλα μεταβάλλονται, ὅλα ἀλλάζουν μορφή στὴ φύση και τὴ ζωὴ, ὁ Πυθαγόρας ὁ Σάμιος, ὁ ιδρυτὴς τῆς μαθηματικῆς ἐπιστήμης, Δημόκριτος ὁ Ἀβδηρίτης, ὁ πρῶτος ποῦ μίλησε γιὰ τὰ «ἄτομα», ὁ μέγας μαθηματικός, φυσικὸς και μηχανικὸς Ἀρχιμήδης ὁ Συρακούσιος, ὁ Σωκράτης και ὁ μαθητὴς του ὁ Πλάτωνας και τέλος ὁ πανεπιστήμονας Ἀριστοτέλης ὁ Σταγίριτης. Οἱ ποιητὲς και δραματουργοί: Ἀλκαῖος, Σαπφώ, Τυρταῖος, Ἀνακρέωνας, Σιμωνίδης, Πίνδαρος, Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς, Εὐριπίδης, Ἀριστοφάνης κ.ἄ. Οἱ ἱστορικοί: Ἡρόδοτος, Θουκυδίδης Ξενοφώντας.

Ἡ Ἑλληνικὴ παιδεία ἐξακολούθησε νὰ ἀκμάζει και στοὺς χρόνους τοῦ Μεγ. Ἀλεξάνδρου και τῶν διαδόχων του. Ἡ παρακμὴ τῆς ἀρχίζει ἀπὸ τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς κυριαρχίας. Μὲ τὴν κατάλυση δὲ τῆς Βυζαντινῆς αὐτοκρατορίας ἀπὸ τοὺς Τούρκους ὅλοι οἱ μορφωμένοι Ἕλληνες κατέφυγαν στὴν Εὐρώπη, ὅπου μετέδωσαν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα και συντέλεσαν στὴ μεγάλη ἀνάπτυξη τῶν γραμμάτων και τῶν τεχνῶν, ποῦ εἶναι γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «Ἀναγέννηση».

Γιὰ ὅλους αὐτοὺς τοὺς λόγους οἱ Ἕλληνες θεωροῦνται ἔθνος ἐκπαιδευτικόν. Αὐτοὶ θεμελίωσαν πρῶτοι τὸν πολιτισμὸ και μέχρι σήμερα διδάσκουν και φωτίζουν τὴν ἀνθρωπότητα μὲ τὸ πνευματικὸ τους ἔργο. Ἀναγνωρίζοντας τὴν προσφορὰ αὐτῆ. τῶν Ἑλλήνων ὁ Ἄγγλος ποιητὴς Σέλ-λεϋ ἔγραψε: «Ὅλοι εἴμεθα Ἕλληνες, οἱ νόμοι μας, ἡ φιλολογία μας, ἡ θρησκεία μας, οἱ τέχνες μας ἔχουν τὴ ρίζα τους στὴν Ἑλλάδα. Ἡ μορφή και τὸ πνεῦμα τοῦ ἀνθρώπου ἔφτασαν στὴν τελειότητά τους ἐκεῖ, στὴν Ἑλλάδα».

9. Ὁ ἀναλφαβητισμὸς στὴν Ἑλλάδα

Οἱ Ἕλληνες ἀγαποῦν τὰ γράμματα και θεωροῦν τὴ σχολικὴ μόρφωση ὡς ἀνεκτίμητο ἐφόδιο γιὰ τὴ ζωὴ, ὅπως πραγματικὰ εἶναι. Γι' αὐτὸ τὸ λόγο ἀκόμα και οἱ φτωχοὶ γονεῖς ὑποβάλλονται σὲ μεγάλες θυσίες, γιὰ νὰ στείλουν τὰ παιδιά τους νὰ σπουδάσουν σὲ διάφορα σχολεῖα. Ὑπάρχουν ὅμως, δυστυχῶς, και ἄτομα, τὰ ὁποῖα δὲν κατόρθωσαν νὰ ἀποκτή-

σουν σχολική μόρφωση. Στερούνται έτσι τοῦ μεγάλου καί πολύτιμου ἐφοδίου, ὅπως εἶναι τὰ γράμματα. Μερικοὶ ἄνθρωποι δὲν ἔμαθαν ποτὲ νὰ διαβάζουν καί νὰ γράφουν. Αὐτοὶ λέγονται ἀναλφάβητοι. Μερικοὶ ἄλλοι δὲν κατόρθωσαν νὰ τελειώσουν τὴ βασικὴ ἐκπαίδευση, δηλ. τὸ Δημοτικὸ σχολεῖο. Αὐτοὶ λέγονται ἀγράμματοι. Ὁ ἀναλφαθητισμὸς καί ἡ ἀγραμματωσύνη γίνονται πρόξενοι μεγάλων κακῶν γιὰ τὰ ἄτομα, ἀλλὰ καί γιὰ τὴν κοινωνία ὁλόκληρη.

Στὴν Ἑλλάδα τὸ ποσοστὸ ἀναλφαθῆτων μεταξὺ τοῦ πληθυσμοῦ εἶναι περίπου 19.75%. Τὸ ποσοστὸ αὐτὸ εἶναι πολὺ μεγάλο σὲ σχέση μὲ τὸ ποσοστὸ τῶν ἀναλφαθῆτων ἄλλων χωρῶν, π.χ. τῶν Ἠνωμένων Πολιτειῶν τῆς Ἀμερικῆς, ὅπου οἱ ἀναλφάβητοι εἶναι μόλις 3%.

Γιὰ τὴν ἀντιμετώπιση τοῦ ἀναλφαθητισμοῦ στὴν Ἑλλάδα ἰδρύθηκαν ἀπὸ τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας καί λειτουργοῦν πολλὰ νυκτερινὰ σχολεῖα ἀναλφαθῆτων, ὅπου μαθαίνουν νὰ διαβάζουν καί νὰ γράφουν πολλοὶ ἀναλφάβητοι. Ὑπολογίζεται ὅτι σύντομα τὸ ποσοστὸ τῶν ἀναλφαθῆτων θὰ περιορισθῆ πολὺ.

Ἔργασίες—Ἐρωτήσεις : Ποιά σχολεῖα λειτουργοῦν στὸν τόπο τῆς κατοικίας σας; Ὑπάρχουν ἀναλφάβητοι καί ἀγράμματοι στὸ χωριὸ σας ἢ τὸ συνοικισμό σας; Ποιὸς ραδιοφωνικὸς σταθμὸς ἀκούγεται συχνότερα στὴν περιφέρειά σας; Ποιῆς τοπικῆς ἐφημερίδας ἐκδίδονται στὴν περιφέρειά σας; Ποιοὶ διδάσκαλοι τοῦ γένους κατάρχονται ἀπὸ τὴν περιφέρειά σας καί ἔδρασαν ἐκπαιδευτικὰ κατὰ τὴν περίοδο τῆς δουλείας τοῦ ἔθνους στὴν περιφέρειά σας; Ὑπῆρξαν ἄτομα, ποὺ ἔχουν εὐεργετήσει τὸ σχολεῖό σας καί ποιά;

17-11-64

ΕΘΝΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

1. 'Η σημαία

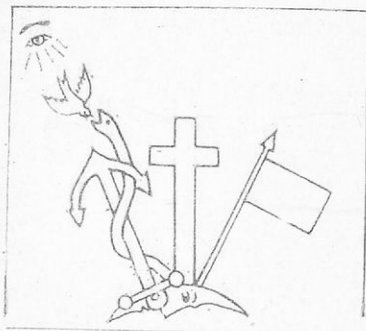
Έννοια τῆς σημαίας. Ἡ σημαία εἶναι σύμβολο τοῦ ἔθνους, ὅπως ὁ σταυρὸς εἶναι σύμβολο τῆς χριστιανικῆς θρησκείας. Ἐνσαρκώνει δηλ. τὴν ἰδέα τῆς πατρίδας. Ἀντιπροσωπεύει παντοῦ τὸ ἔθνος καὶ φανερώνει τὴν ἐθνικὴ ἐνότητα, δηλ. τὴν ἐνότητα ὄλων τῶν Ἑλλήνων, ὅπου καὶ ἂν βρίσκονται. Ὑψώνεται στὶς πρεσβείες καὶ τὰ προξενεῖα, ποῦ ἀντιπροσωπεύουν τὸ κράτος στὸ ἐξωτερικό. Τὴν φέρουν τὰ πλοῖα, γιὰ νὰ δείχνουν τὴν ἐθνικότητά τους. Τὴν ὑψώνουν, ὅταν κατακτᾶται ἕνα ἔδαφος, καὶ τὴν ὑποστέλλουν, ὅταν ἐγκαταλείπεται τὸ ἔδαφος. Εἶναι παντοῦ καὶ πάντοτε τὸ σύμβολο τοῦ ἔθνους, στὸ ὁποῖο ἀνήκει.

Κάθε ἔθνος ἔχει τὴ σημαία του μὲ τοὺς ἰδιαιτέρους χρωματισμοὺς καὶ τὰ ἐμβλήματα τῆς. Ἐπομένως καὶ ἡ Ἑλλάδα ἔχει τὴ σημαία τῆς.

β'. Ἱστορία καὶ σημασία τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες δὲν εἶχαν σημαίες. Ὡς ἐθνικὸ σύμβολο εἶχαν τὴν ἀσπίδα. Οἱ Βυζαντινοὶ εἶχαν ὡς σημαίες τὰ λάβαρα, τὰ ὁποῖα ἦταν κίτρινο ὕφασμα καὶ ἔφεραν στὸ κέντρο τὸ δικέφαλο ἀετό, τὸ ἐμβλημα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων. Ἐμεῖς σήμερα ἔχομε τὴ γαλανόλευκη. Οἱ τύποι καὶ τὰ χρώματα τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας καθιερώθηκαν ἐπίσημα ἀπὸ τὸ «Προσωρινὸ Πολίτευμα τῆς Ἑλλάδας», ποῦ ψηφίσθηκε τὴν 1η Ἰανουαρίου 1822 ἀπὸ τὴν Α' Ἐθνικὴ Συνέλευση τῆς Ἐπιδαύρου. Αὐτὸ ὄρισε ὡς χρώματα τῆς σημαίας τὸ γαλάζιο καὶ τὸ λευκὸ καὶ ἀνέθεσε στὸ «Ἐκτελεστικὸ Σῶμα» (δηλ. τὴν Κυβέρνηση) νὰ καθορίσῃ τὸ σχῆμα τῆς. Ἔτσι ὁ πρόεδρος τοῦ «Ἐκτελεστικοῦ» μὲ τὴν ὑπ' ἀρ. 540 τῆς 15ης Μαρτίου 1822 διαταγὴ του καθόρισε τὸ σχῆμα τῆς Ἑλληνικῆς σημαίας, ὅπως εἶναι σήμερα. Ἀργότερα ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Γεωργίου τοῦ Α' προστέθηκε στὴ σημαία καὶ τὸ βασιλικὸ στέμμα.

Πολὺ ὁμῶς πρὶν ἀπὸ τὴν παραπάνω ἐπίσημη καθιέρωση τῆς κυανόλευκης καὶ πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση τοῦ 1821 χρη-

σιμοποιήθηκαν κατά καιρούς σημαίες σχεδόν ὅμοιες με τὴν καθιερωθεῖσα. Τὸ 14ο αἰῶνα οἱ Καλλέργηδες τῆς Κρήτης π.χ., ἐπαναστατήσαντες κατὰ τῶν Ἑνετῶν, ὑψωσαν στὴν Κρήτη σημαία με 5 κυανές καὶ 4 λευκές ταινίες ἐναλλάξ καὶ με λευκὸ σταυρὸ μέσα σὲ γαλάζιο ὕφασμα. Πάνω στὴ σημαία

Σημαία Ὑδρας

αὐτὴ ὑπῆρχε ἡ ἐπιγραφή τοῦ ὄραματος τοῦ Μ. Κωνσταντίνου «ἐν τούτῳ νικά». Σημαία ὅμοια σχεδὸν με τὴ σημερινὴ χρησιμοποίησαν καὶ διάφοροι ἄρματολοι καὶ κλέφτες πρὶν ἀπὸ τὴν Ἐπανάσταση. Ἡ σημαία τῆς νήσου Ὑδρας εἶχε χρῶμα γαλάζιο με ὀρθογώνιο πλαίσιο θαυύτερου γαλάζιου χρώματος καὶ με διάφορα ἐμβλήματα

ματὰ πάνω της, δηλ. λευκὸ σταυρὸ, ἄγκυρα, ἡμισέληνο ποῦ ἔδουε κλπ. Ὁ Ἀλέξανδρος Ὑψηλάντης ἐξάλλου χρησιμοποίησε κατὰ τὴν ἐπανάσταση τῆς Μολδοβλαχίας σημαία με τρία χρώματα: λευκὸ, κόκκινο καὶ μαῦρο. Τὸ λευκὸ συμβόλιζε τὸ δίκαιο τῆς Ἑλληνικῆς Ἐπανάστασης, τὸ κόκκινο συμβόλιζε τὴν πορφύρα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων καὶ τὸ μαῦρο τὴν ἀπόφαση τῶν Ἑλλήνων γιὰ τὴν ἀπόκτηση τῆς ἐλευθερίας τους. Στὴ μιὰ πλευρὰ ἡ σημαία αὐτὴ ἔφερε τὸ μυθολογικὸ φοῖνικα, ποῦ ἀναγεννᾶται ἀπὸ τὴν τέφρα του καὶ στὴν ἄλλη τὴν ἐπιγραφή «ἐν τούτῳ νικά»

Γιὰ τὴ σημασία τῶν χρωμάτων τῆς σημαίας μας ὑπάρχουν πολλὲς ἐκδοχές. Μιὰ παραδέχεται ὅτι τὸ λευκὸ φανερώνει τὸν πάντοτε αἶθριο οὐρανὸ τῆς πατρίδας μας καὶ τὸ γαλάζιο τὸ χρῶμα τῆς θάλασσάς μας. Ἄλλη ὅτι τὸ λευκὸ ἀντιπροσωπεύει τὴ λευκὴ φουστανέλλα τῶν κλεφτῶν καὶ ἄρματολῶν καὶ τὸ γαλάζιο τὴ γαλάζια θράκα

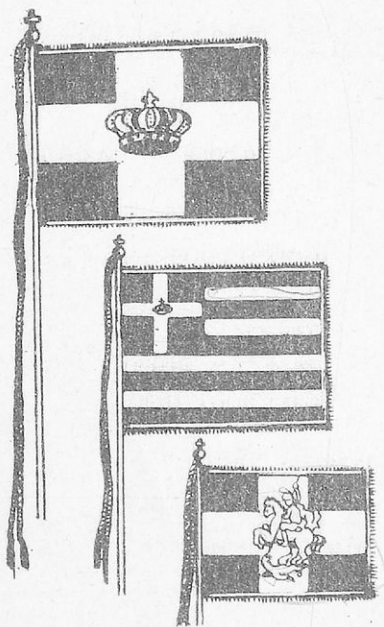
Σημαία Ὑψηλάντη

τῶν ναυτικῶν τῆς Ἐπαναστάσεως. Τρίτη τέλος ὅτι τὸ γαλάζιο συμβολίζει τὴ σοβαρότητα καὶ τὸ λευκὸ τὴν ἀγνότητα τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδας.

Ἡ σημαία μας εἶναι τὸ ἱερώτερο ἐθνικὸ μας σύμβολο. Συμβολίζει μὲ τὰ χρώματά της τὴν Ἑλληνικὴ πατρίδα, μὲ τὸ σταυρὸ τὴ χριστιανικὴ θρησκεία καὶ μὲ τὸ στέμμα τὴ βασιλικὴ ἐξουσία. Στὸ ἀντίκρουσμά της οἱ Ἕλληνες αἰσθάνονται ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια καὶ θαύτατο σεβασμὸ. Ὁ στρατιώτης, ὅταν ὡς νεοσύλλεκτος δίνει τὸν ὄρκου του, ὑπόσχεται «νὰ ὑπερασπίζη μὲ πίστιν καὶ ἀφοσίωσιν μέχρι τελευταίας ρανίδος τοῦ αἵματός του τὰς σημαίας, νὰ μὴ τὰς ἐγκαταλείπη μηδὲ ν' ἀποχωρίζηται ποτὲ ἀπ' αὐτῶν».

Γύρω ἀπὸ τὴ σημαία φτερουγίζουν οἱ ἱερὲς ψυχὲς τῶν ἡρώων, ποὺ θυσιάσαν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ μεγαλεῖο τῆς πατρίδας μας. Οἱ ποιητὲς μας τὴν τραγούδησαν μὲ ὠραιότατα ποιήματα. Πολλὰ ἀπ' αὐτὰ τὰ ψάλλουν οἱ μαθητὲς κατὰ τις ἐθνικὲς μας γιορτὲς στὰ σχολεῖα καὶ οἱ στρατιῶτες στὶς παρελάσεις τους. Στὶς ἐθνικὲς γιορτὲς, καθὼς καὶ στὶς καθορισμένες ἡμέρες ἑορτασμοῦ, ὅλα τὰ δημόσια καταστήματα, καθὼς ἐπίσης καὶ τὰ ἰδιωτικὰ καταστήματα καὶ τὰ σπῆτια, ὑψώνουν τὴν Ἑλληνικὴ σημαία ἀπὸ τὴν ἀνατολὴ μέχρι τὴ δύση τοῦ ἡλίου. Σὲ μέρες πένθους ἡ σημαία ὑψώνεται με εἰσιτία.

Ὅλοι ὀφείλουν ἰδιαίτερο σεβασμὸ πρὸς τὴ σημαία μας. Ὅταν διέρχεται ἡ σημαία τοῦ Στρατοῦ, τῶν Σχολείων, τῶν Σωματείων κλπ., πρέπει νὰ ἀποκαλύπτωνται καὶ νὰ στέκων-

Σημαίες: ἑθνικῆς (ἐπίσημη), θαλάσσιας (ναυτικῆς) στρατοῦ (στρατιωτικῆς)

ται σὲ στάση προσοχῆς. Καὶ ὅταν γίνεται ἔπαρση ἢ ὑποστολή τῆς σημαίας πρέπει νὰ σταματοῦν, ν' ἀποκαλύπτωνται καὶ νὰ μένουν ἀκίνητοι σὲ στάση προσοχῆς.

γ'. **Τύποι τῆς σημαίας καὶ διακριτικὰ σήματα.** Οἱ τύποι τῆς σημαίας μας εἶναι τρεῖς, οἱ ἑξῆς: Ἡ σημαία τῆς ξηρᾶς (ἐπίσημη), ἡ σημαία τῆς θάλασσας (ναυτική) καὶ ἡ σημαία τοῦ στρατοῦ (στρατιωτική).

Ἡ σημαία τῆς ξηρᾶς εἶναι ἡ ἐπίσημη Σημαία μας. Ἀποτελεῖται ἀπὸ γαλάζιο ὀρθογώνιο ὕφασμα μὲ διαστάσεις 3:2. Τὸ ὕφασμα αὐτὸ διαιρεῖται σὲ τέσσερα ἴσα τετράγωνα μὲ ὄρθιο λευκὸ σταυρὸ, πού οἱ δυὸ κεραίες του ἔχουν πλάτος ἴσο μὲ τὸ 1)5 τοῦ ὅλου πλάτους τῆς σημαίας. Στὸ κέντρο τοῦ σταυροῦ εἶναι κεντημένο μὲ χρυσοκίτρινη κλωστή τὸ στέμμα. Ἡ σημαία τῆς ξηρᾶς ὑψώνεται σὲ ὅλα τὰ κτίρια τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, καθὼς καὶ στὰ δημοτικὰ καὶ κοινοτικὰ καταστήματα. Ἡ σημαία τῶν ιδιωτικῶν καταστημάτων καὶ οἰκιῶν δὲν ἔχει τὸ στέμμα.

Ἡ σημαία τῆς θάλασσας (ναυτική) ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐννέα ὀριζόντιες ταινίες. Ἀπ' αὐτὲς οἱ πέντε εἶναι γαλάζιες καὶ οἱ τέσσερες λευκές, εἶναι δὲ τοποθετημένες ἐναλλάξ καὶ μὲ τρόπο πού ἡ σημαία νὰ ἀρχίζη ἀπὸ γαλάζια καὶ νὰ τελειώη πάλι σὲ γαλάζια. Στὴν ἐπάνω ἀριστερὴ γωνία (πρὸς τὸ κοντὸ) ὑπάρχει λευκὸς σταυρὸς μὲ ἴσες ἀκριβῶς τὶς δυὸ κεραίες του, μέσα στὸ γαλάζιο τετράγωνο πού σχηματίζεται στὸ πλάτος πέντε ταινιῶν (3 γαλάζιων καὶ 2 λευκῶν) ἀπὸ πάνω πρὸς τὰ κάτω. Στὴ μέση τοῦ σταυροῦ φέρει χρυσοκεντημένο στέμμα.

Ἡ σημαία τῆς θάλασσας ὑψώνεται στὰ πολεμικὰ πλοῖα, στὶς ναυτικὲς καὶ λιμενικὲς ἐγκαταστάσεις καὶ χωρὶς τὸ στέμμα στὰ ἐμπορικὰ πλοῖα καὶ σὲ ιδιωτικὰ οἰκήματα.

Ἡ Σημαία τοῦ στρατοῦ ἀποτελεῖται ἀπὸ γαλάζιο μεταξωτὸ ὕφασμα μὲ ὀρισμένο μῆκος καὶ πλάτος (1.05 μ. μῆκος καὶ 1. πλάτος), τὸ ὁποῖο διασχίζεται ἀπὸ ὄρθιο λευκὸ σταυρὸ. Στὸ μέσο τοῦ σταυροῦ καὶ στὶς δυὸ ὄψεις της φέρει τὴν εἰκόνα τοῦ Ἁγ. Γεωργίου. Στὶς τρεῖς πλευρὲς της ἔχει χρυσὰ κρόσια καὶ μὲ τὴν τέταρτη στερεώνεται σὲ κοντὸ, πού εἶναι ἐπενδυμένος μὲ βελούδο γαλάζιου χρώματος. Στὴν κορυφὴ τοῦ κοντοῦ ὑπάρχει μικρὴ σφαῖρα ἀπὸ λευκὸ μέταλλο καὶ πάνω σ' αὐτὴ μικρὸς σταυρὸς ἀπὸ τὸ ἴδιο μέταλλο. Ἡ σημαία

αυτή χρησιμοποιείται από τους στρατιωτικούς σχηματισμούς.

δ'. 'Η σημαία του σχολείου μας. 'Η γιορτή της σημαίας. "Όλα τα σχολεία έχουν τη σημαία τους, την οποία υψώνουν στις καθορισμένες από το κράτος ημέρες σημαιοστολισμού ή την φέρουν κατά τις παρελάσεις των οί μαθητές.

Πρός τιμή της σημαίας έχει ορισθῆ ἰδιαίτερη γιορτή — γιορτή της σημαίας — στα σχολεία. 'Η γιορτή αυτή γίνεται σύμφωνα με τὸ νόμο, στις 26 Σεπτεμβρίου, ἀλλὰ συνήθως ἀναβάλλεται γι' ἀργότερα (για τὴν 26ῃ ἢ τὴν 28ῃ Ὀκτωβρίου), ὅταν ἔχουν συγκεντρωθῆ ὅλοι οἱ μαθητές καὶ με τὴν εὐκαιρία τῆς δεύτερης ἐθνικῆς γιορτῆς μας. 17-9-67

Τὴν ὥρα τοῦ ἑορτασμοῦ οἱ μαθητές παρατάσσονται στὴν αὐλὴ τοῦ σχολείου καὶ ἐνῶ στέκονται σὲ στάση προσοχῆς, ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολείου παρουσιάζει τὴ σημαία τοῦ σχολείου. "Ενας μαθητῆς, ὀριζόμενος ἀπὸ τὸν διευθυντῆ τοῦ σχολείου, ἀπαγγέλλει τὴν προσευχὴ: «Βασιλεῦ Οὐράνιε...» καὶ συμπληρώνει εἰς τὸ τέλος: «'Επουράνιε Θεέ, κραταίωσον τὸ ἔθνος μας ἐν δόξῃ καὶ εὐημερίᾳ, φύλαττε τὸν σεπτὸν μας βασιλέα καὶ ἀνάδειξέ μας ἄξια τέκνα τῆς 'Ελλάδος».

Κατόπιν ὁ διευθυντῆς τοῦ σχολείου ἐκφωνεῖ λόγο σχετικὸ με τὸ ἐθνικὸ μας σύμβολο καὶ τὶς ὑποχρεώσεις τῶν μαθητῶν πρὸς αὐτό.

Κατόπιν καλεῖ ἓνα μαθητῆ ἀπὸ κάθε τάξη, διακρινόμενο γιὰ τὴ χρηστότητα καὶ τὴν ἐπιμέλειά του. Τὸ μαθητῆ τῆς ἀνώτερης τάξεως ὀνομάζει σημαιοφόρο καὶ τοῦ παραδίδει τὴ σημαία. 'Ενῶ ὁ σημαιοφόρος κρατεῖ ψηλὰ καὶ ἀναπεπταμένη τὴ σημαία, οἱ διδάσκαλοι μαζί με τοὺς μαθητές ψάλλουν τὸν «'Εθνικὸ ὕμνο». Τέλος ὁ σημαιοφόρος, συνοδευόμενος ἀπὸ τοὺς ἄλλους μαθητές, τοὺς παραστάτες, καὶ ὀδηγούμενος ἀπὸ τὸν διευθυντῆ, ἀποθέτει τὴ σημαία στὴν ὀρισμένη θέση, μέσα στοῦ διδακτῆριο.

2. 'Εθνικὸ στέμμα — 'Εθνόσημο

Κάθε ἔθνος, ἐκτὸς ἀπὸ τὴ σημαία του ἔχει καὶ ἰδιαίτερο σῆμα, ποῦ λέγεται ἐ θ ν ὀ σ η μ ο. Τὸ 'Ελληνικὸ ἐθνόσημο εἶναι μικρὴ γαλάζια κυκλικὴ κονκάρδα με λευκὸ σταυρὸ. Καθιερώθηκε τὸ 1833 καὶ τὸ φέρουν οἱ στρατιωτικοὶ στὰ πληγιά τους κάτω ἀκριβῶς ἀπὸ τὸ σ τ έ μ μα. Μποροῦν ἐπίσης νὰ τὸ

φέρουν κατὰ τὶς ἔθνικες γιορτὲς στὴν κομβιοδόχη τοὺς καὶ ὅλοι οἱ Ἕλληνες πολῖτες.

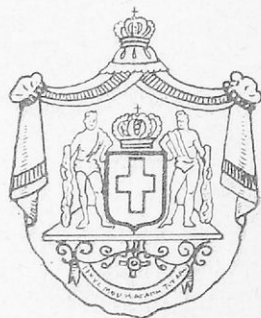

Στέμμα

Τὸ στέμμα εἶναι τὸ διαδήμα, ἡ κορὼνα τῶν βασιλέων, καὶ θεωρεῖται ὡς σύμβολο τῆς βασιλικῆς καὶ ἡγεμονικῆς ἐξουσίας. Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες χρησιμοποιοῦσαν σὰν στέμμα ἀπλὲς ταινίες, τὶς ὁποῖες ἔδεναν γύρω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοὺς ἢ στεφάνια ἀπὸ κλάδους ἢ ἄνθη, ὅταν πρόσφεραν θυσίες. Οἱ Ῥωμαῖοι μὲ στέμμα-τα θράβευαν τοὺς στρατιωτικοὺς καὶ τοὺς πολῖτες, πού ἔκαμναν διακεκριμένες πράξεις. Ἀπ' αὐτὰ μὲ τὸν καιρὸ προῆλθαν τὰ στέμματα τῶν Ῥωμαίων αὐτοκρατόρων. Τὰ στέμματα τῶν Βυζαντινῶν αὐτοκρατόρων ἦταν πολυτελέστατα καὶ στολίζονταν μὲ πολύτιμους λίθους. Τὸ Ἑλληνικὸ βασιλικὸ στέμμα ἀποτελεῖται ἀπὸ κυκλικὴ στεφάνη, ἐπάνω στὴν ὁποία στηρίζονται διασταυρούμενα τόξα, πού σχηματίζουν θόλο. Στὴν κορυφῇ τοῦ θόλου καὶ ἀκριβῶς στὸ σημεῖο τῆς διασταυρώσεως ὑπάρχει μικρὴ σφαῖρα καὶ πάνω σ' αὐτὴ μικρὸς σταυρός. Τὸ στέμμα εἶναι στολισμένο μὲ πολύτιμους λίθους, διαμάντια καὶ μαργαριτάρια.

Τὸ στέμμα ἀπεικονίζεται στὶς σημαίες τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν, στὶς κρατικὲς σφραγίδες καὶ τὰ δημόσια ἔγγραφα καὶ τὸ φέρουν στὰ πλήκρια τοὺς μαζί μὲ τὸ ἔθνοςημο ὅλοι οἱ στρατιωτικοί.

Τὸ στέμμα καὶ τὸ ἔθνοςημο ἀποτελοῦν τὸ ἔθνικὸ μαζεμβλημα, πού καθορίσθηκε μὲ Βασιλικὸ Διάταγμα τὸ 1863 καὶ συμβολίζει τὴ δύναμη τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους. Εἰκονίζεται στὸ κέντρο βασιλικοῦ θυρεοῦ καὶ περιβάλλεται μὲ τὴν ταινία τοῦ «τάγματος τοῦ Σωτῆρος». Στὸ ἐπάνω μέρος ὁ θυρεὸς φέρει τὸ βασιλικὸ στέμμα, πάνω στὸ ὁποῖο ὑπάρχει σφαῖρα μὲ μικρὸ σταυρό. Δεξιὰ καὶ ἀριστερὰ ἔχει δυὸ ροπαλοφόρους Ἡρακλεῖς, πού φρουροῦν τὴν πατρίδα καὶ τὴ θρησκεία. Κάτω ἀπὸ τὸ θυρεὸ καὶ πάνω σὲ γαλάζια ταινία εἶναι γραμμένο τὸ ρητὸ «Ἰσχύς μου ἢ ἀγάπη τοῦ λαοῦ». Ὁ-

Βασιλικὸς θυρεὸς

λες αὐτὲς οἱ παραστάσεις σκεπάζονται μὲ πορφυρὸ ὕφασμα.
Στὰ πρῶτα ἔτη μετὰ τὴν ἀπελευθέρωση χρησιμοποιοῦν-
ταν ὡς ἔμβλημα τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους ὁ ἀναγεννώμενος
φοῖνικας.

3. Μνημεῖο Ἀγνώστου Στρατιώτου — Ἡρώα πεσόντων

Οἱ ἀρχαῖοι Ἕλληνες θεωροῦσαν ἱερὸ καθήκον τὴν ταφὴν
τῶν νεκρῶν καὶ τηροῦσαν μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τὸ καθή-
κον αὐτό, τιμωροῦσαν δὲ αὐστηρότατα τοὺς παραβάτες του.
Ὅταν ὅμως δὲν κατόρθωναν νὰ βροῦν τὰ πτώματα τῶν νε-
κρῶν, τότε κατασκεύαζαν κενοτάφιο καὶ καλοῦσαν μὲ τὸ ὄνο-
μά του τρεῖς φορὲς τὸ νεκρὸ νὰ ἔλθῃ καὶ νὰ μείνῃ σ' αὐτό.
Ἀργότερα μέσα στὰ κενοτάφια αὐτὰ ἢ τάφους τοποθετοῦσαν
ὁμοίωμα τοῦ ἀποθανόντος, ντυμένο μὲ τὰ ἐνδύματά του.
Ἐχτιζαν δὲ πάνω στὸν τάφο μεγαλοπρεπῆ μνημεῖα καὶ ἔγρα-
φον τὰ ὀνόματα τῶν τιμωμένων νεκρῶν.

Τὸ ἔθιμο αὐτὸ τῶν «κενοταφίων» διατηρήθηκε καὶ στὰ νεώ-
τερα χρόνια. Σὲ μερικὰ μάλιστα Ἑλληνικὰ νησιά καὶ σήμε-
ρα ἀκόμα, ὅταν δὲ βρεθῆ τὸ πτῶμα τοῦ πνιγμένου ναυτικοῦ,
θάζουν μέσα σ' ἓνα πανέρι τὰ ἐνδύματά του μὲ ἄνθη καὶ τὰ
μεταφέρουν στὴν ἐκκλησίαν, ὅπου ὁ ἱερέας ψάλλει τὴ νεκρώ-
σιμη ἀκολουθία.

Ἀπὸ τὸ Ἑλληνικὸ αὐτὸ ἔθιμο γεννήθηκαν τὰ μνημεῖα
τοῦ Ἀγνώστου Στρατιώτου, ποὺ ἀνεγέρθηκαν
μετὰ τὸν Α' Παγκόσμιον πόλεμον, γιὰ νὰ τιμήσουν τὸ πλῆθος
τῶν ἀφανῶν στρατιωτικῶν, ποὺ ἔπεσαν πολεμώντας γιὰ τὴν
πατρίδα. Πρῶτο τέτοιο μνημεῖο ἀνεγέρθηκε στὸ Παρίσι, γιὰ
τὴν παρακάτω αἰτία. Μετὰ τὸν πόλεμον ἀναρίθμητες οἰκογέ-
νειες προσπαθοῦσαν μάταια νὰ βροῦν καὶ νὰ ἀναγνωρίσουν
τὰ ὅστα τῶν ἀγαπημένων τους νεκρῶν. Καὶ τότε μιμήθηκαν
τὸ Ἑλληνικὸ ἔθιμο τῶν κενοταφίων. Ἐπῆραν στὴν τύχη ἀπὸ
τὸ σωρὸ τῶν ὀστέων τῶν ἀγνώστων νεκρῶν, τὰ ὅστα ἑνός, τὰ
μετέφεραν στὸ Παρίσι καὶ τὰ ἔθαψαν σὲ τάφο κάτω ἀπὸ τὴν
Ἀψίδα τοῦ Θριάμβου. Μὲ τὸν ἴδιον τρόπο ἰδρύθηκαν κατόπι
μνημεῖα καὶ σὲ ἄλλες χῶρες, καθὼς καὶ στὴν πατρίδα μας.

Τὸ Μνημεῖο τοῦ Ἀγνώστου Ἑλληνα Στρατιώτη ἀνεγέρ-
θηκε στὴν Ἀθήνα, στὴν πλατεία τῶν Παλαιῶν Ἀνακτόρων.
Τὰ ἀποκαλυπτήριά του ἔγιναν στίς 25 Μαρτίου 1932. Παριστά-
ναι ἀνάγλυφον εἰκόνα ἀρχαίου Ἑλληνα ὀπλίτη νεκροῦ. Μέσα

στο Μνημεῖο ἔχουν τοποθετηθῆ τὰ ὄστα Ἄγνωστου Ἑλληνα ἥρωα. Στὸ μνημεῖο καίει ἀκοίμητη λυχνία, πού τὸ φῶς της μεταφέρθηκε στὸ Μνημεῖο ἀπὸ τὴν ἀκοίμητη κανδήλα τῆς μονῆς τῆς Ἁγίας Λαύρας.

Ἐκτὸς ἀπὸ τὸ Μνημεῖο τοῦ Ἄγνωστου Στρατιώτη, πού θρίσκεται στὴν Ἀθήνα, ἀνεγέρθησαν καὶ σὲ ὄλες τὶς πόλεις καὶ τὰ χωριά τῆς χώρας μας Ἡ ρ ῶ α π ε σ ὄ ν τ ω ν, μνημεῖα δηλ. πρὸς τιμὴν τῶν πεσόντων σὲ διάφορες μάχες ἡρωϊκῶν παλληκαριῶν τοῦ χωριοῦ ἢ τῆς πόλεως. Συνήθως τὰ ἡρῶα αὐτὰ εἶναι μαρμάρινη στήλη, στὴν ὁποία ἀναγράφονται τὰ ὀνόματα τῶν πεσόντων. Σὲ μερικές ὁμως πόλεις τὰ Ἡρῶα εἶναι καλλιτεχνικὲς μαρμάρινες ἢ χάλκινες παραστάσεις, πού συμβολίζουν τοὺς νεώτερους ἀγῶνες τοῦ ἔθνους μας.

Τὰ Μνημεῖα τοῦ Ἄγνωστου Στρατιώτη καὶ τὰ Ἡρῶα τῶν πεσόντων εἶναι ἱερά. Ἡ εὐλάβεια στὴ μνήμη τῶν νεκρῶν εἶναι προγονικὴ μας κληρονομία. Καὶ τὰ Μνημεῖα τοὺς εἶναι δείγματα τῆς αἰώνιας εὐγνωμοσύνης τοῦ Ἑλληνικοῦ λαοῦ γιὰ τοὺς ἐνδόξους νεκροὺς του. Καθῆκον λοιπὸν ὄλων μας εἶναι νὰ σεβώμαστε, νὰ περιποιούμαστε καὶ νὰ προσέχωμε ἰδιαίτερα τὰ Μνημεῖα τῶν ἡρώων μας.

Ἔργασίες — Ἐρωτήσεις : Νὰ καταρτίστε λεύωμα μὲ τοὺς διαφόρους τύπους τῆς Ἑλλ. σημαίας, καθὼς καὶ μὲ τὶς σημαίες τῶν ἄλλων κρατῶν. Τὶ συμβολίζουν τὰ χρώματα τῆς σημαίας μας; Νὰ ἀναγνώστε στὴν τάξη σας ποιήματα γιὰ τὴ Σημαία. Ἐχετε ἥρωα στὸν τόπο, ὅπου κατοικεῖτε; Νὰ τὸ ἐπισκεφθῆτε καὶ νὰ κάμετε τὴν περιγραφή του στὸ τετράδιο τῶν ἐκθέσεων σας.

ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ

1. Ἡ 25η Μαρτίου

Κάθε ἔθνος ἔχει τὶς ἐθνικὲς ἐπετεῖους του. Σ' αὐτὲς γιορτάζονται μὲ τελετὲς καὶ ἰδιαίτερη ἐπισημότητα σημαντικὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας του.

Καὶ τὸ Ἑλληνικὸ ἔθνος ἔχει τὶς ἐθνικὲς ἐπετεῖους του. Ἡ σπουδαιότερη εἶναι ἡ ἐπέτειος τῆς ἐθνικῆς μας ἀνεξαρτησίας. Γιορτάζεται κάθε χρόνο στὶς 25 Μαρτίου σὲ ἀνάμνηση τῆς ὑψώσεως τῆς σημαίας τῆς ἐπαναστάσεως τὴν 25η Μαρτίου 1821 στὴ μονὴ τῆς Ἁγ. Λαύρας ἀπὸ τὸν ἐπίσκοπο Παλαιῶν Πατρῶν Γερμανό.

Κατὰ τὴν ἡμέρα τῆς μεγάλης ἐθνικῆς μας γιορτῆς, ὅλοι οἱ Ἕλληνες, ἐλεύθεροι, ἀλύτρωτοι καὶ ἀπόδημοι, γιορτάζουν μὲ ἐθνικὴ ὑπερηφάνεια τὸ μεγάλο ἐθνικὸ γεγονός τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ ἔθνους. Τὰ σχολεῖα, ὁ στρατός, οἱ δημόσιες ὑπηρεσίες γιορτάζουν. Δοξολογίες, παρελάσεις, σημαϊστολισμοὶ γίνονται παντοῦ, ὅπου ὑπάρχουν Ἕλληνες. Ἡ Ἑλλάδα στολισμένη μὲ τὰ ἐθνικὰ της χρώματα, γιορτάζει καὶ ἀποδίνει ἐλάχιστο φόρο τιμῆς καὶ εὐγνωμοσύνης στοὺς ἐθνικοὺς της ἥρωες, ποὺ πολέμησαν καὶ ἔπесαν μαχόμενοι γιὰ τὴν ἐλευθερία της.

2. 28η Ὀκτωβρίου

Ἄλλη μεγάλη ἐπίσης ἐθνικὴ ἐπέτειος εἶναι ἡ 28η Ὀκτωβρίου. Τὴν 28ην Ὀκτωβρίου 1940 ἡ Ἰταλία τοῦ Μουσσολίνι κήρυξε, χωρὶς κανένα λόγο, τὸν πόλεμο κατὰ τῆς Ἑλλάδας. Τὶς πρωινὲς ὥρες τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940 ὁ τότε πρεσβευτὴς τῆς Ἰταλίας στὴν Ἀθήνα πῆγε στὸ σπίτι τοῦ τότε Ἑλληνα πρωθυπουργοῦ Ἰ. Μεταξᾶ, τὸν ζήτησε καὶ τοῦ ζήτησε νὰ διατάξῃ τὸν Ἑλληνικὸ στρατὸ νὰ ἐπιτρέψῃ τὴν εἴσοδο τῶν Ἰταλῶν στὸ Ἑλληνικὸ ἔδαφος. Ἡ ἄρνηση τῆς Ἑλλάδας νὰ ἱκανοποιήσῃ τὴ θρασεῖα αὐτὴ ἀπαίτηση τῶν Ἰταλῶν θὰ σήμαινε πόλεμο.

Σύσσωμος τότε ἡ Ἑλλάδα ἀπάντησε μὲ ἓνα ἥρωϊκὸ «ὄχι». Καὶ ὁ πόλεμος ἄρχισε. Οἱ Ἰταλικὲς φάλαγγες, ποὺ εἶχαν

συγκεντρωθῆ στήν Ἀλβανία, ἐπιχείρησαν νά μποῦν στοῦ Ἑλληνικό ἔδαφος ἀπό τὰ Ἑλληνοαλβανικά σύνορα. Ὁ λαός μας τότε ξεσηκώθηκε σάν ἕνας ἄνθρωπος καί ἀντέταξε ἡρωϊκή ἀμυνα στά σύνορα. Καί τὰ ἡρωϊκά παλληκάρια τῆς Ἑλλάδας ἔγραψαν πάνω στά χιονισμένα βουνά τῆς Πίνδου νέες ὑπέροχες σελίδες δόξας καί μεγαλείου. Μὲ ἐλάχιστα πολεμικά ἐφόδια, μὲ ἀφάνταστες στερήσεις, μέσα σὲ βαρῦτατο χειμῶνα μὲ πρωτοφανεῖς χιονοθύελλες, ὄχι μόνο ἔδιωξαν τὸν εἰσβολέα, ποὺ εἶχε στοῦ μεταξὺ εἰσβάλει στήν ἱερὴ γῆ τῶν πατέρων μας, ἀλλὰ καί τὸν κυνήγησαν μέσα στοῦ Ἀλβανικό ἔδαφος καί ἔγραψαν στήν Ἑλληνικὴ ἱστορία τὸ ἀθάνατο ἀλβανικὸ ἔπος. Ἡ ἡρωϊκὴ αὐτὴ ἀντίσταση τοῦ ἔθνους μας ὑπῆρξε ἕνας ἀπὸ τοὺς λαμπρότερους καί φωτεινότερους σταθμοὺς τῆς ἱστορίας ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας, ποὺ μὲ κρατημένη τὴν ἀναπνοὴ παρακολουθοῦσε τὴν ἀνιση αὐτὴ πάλη.

Ἡ ἔθνικὴ ἐπέτειος τῆς 28ης Ὀκτωβρίου γιορτάζεται κάθε χρόνο μὲ ἐξαιρετικὴ λαμπρότητα ἀπὸ τὸ ἔθνος μας.

3. Τοπικὲς ἐθνικὲς γιορτὲς

Ἐκτὸς ὅμως ἀπὸ τὶς μεγάλες ἐθνικὲς ἐπετεῖους ἔχομε καί τοπικὲς ἐθνικὲς γιορτὲς. Ἔχομε π.χ. τὴν ἐπέτειο τῆς ἀπελευθερώσεως τῆς Θεσ/νίκης, ποὺ γιορτάζεται στὶς 26 Ὀκτωβρίου. Ἡ ἐπέτειος αὐτὴ γιορτάζεται σὲ ἀνάμνηση τῆς 26ης Ὀκτωβρίου 1912 κατὰ τὴν ὁποία ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς μῆτεκε νικηφόρος στὴ Θεσ/νίκη καί τὴν ἀπελευθέρωσε ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ ἐθνικὴ αὐτὴ ἐπέτειος συμπίπτει μὲ τὴ γιορτὴ τοῦ πολιοῦχου τῆς Θεσ/νίκης Ἀγίου Δημητρίου.

Ἔχομε ἐπίσης τὴν τοπικὴ ἐπέτειο τῆς μάχης τοῦ Μπιζανίου, ποὺ γιορτάζεται στὰ Ἰωάννινα κάθε χρόνο στὶς 21 Φεβρουαρίου, γιατί στὶς 21 Φεβρουαρίου 1913 ὁ Ἑλληνικὸς στρατὸς νίκησε τοὺς Τούρκους, κυρίεψε τὸ ὄχυρὸ Μπιζάνι καί ἀπελευθέρωσε τὰ Ἰωάννινα. Ὑπάρχουν καί ἄλλες ἐθνικὲς ἐπέτειοι γιὰ παρόμοια ἱστορικὰ γεγονότα.

Ὅλες αὐτὲς οἱ ἐπέτειοι καί οἱ ἐθνικὲς γιορτὲς συγκινοῦν τοὺς Ἕλληνες καί προκαλοῦν ρίγη ἐνθουσιασμοῦ καί ὑπερηφάνειας. Γιατὶ θυμίζουν τὰ μεγάλα κατορθώματα τῶν Ἑλλήνων καί τοὺς ἀγῶνες τοὺς γιὰ τὴν ἐλευθερία, ὄχι μόνο τὴ δική τους καί τῶν ὑποδούλων ἀδελφῶν τους, ἀλλὰ καί ὁλόκληρης τῆς ἀνθρωπότητας. Εἶναι δὲ εὐκαιρία γιὰ ὅλους καί

προπάντων για τους μαθητές να έκδηλώνουν τα έθνικά τους αίσθήματα και το σεβασμό τους για τους άγωνες των προγόνων τους. Ταυτόχρονα δυναμώνουν την αγάπη μας για την έλευθερία και την έθνική ανεξαρτησία και μας παρακινούν να εργαζόμαστε όλοι για το καλό του έθνους και του λαού.

Ερωτήσεις — Έργασίες : Ποιά είναι η τοπική σας επέτειος και γιατί γιορτάζεται; Να ανακοινώστε στην τάξη όσα ποιήματα βρήτε με θέμα το 'Αλβανικό έπος. Να απαγγείλτε επίσης το ποίημα του Βαλαωρίτη «25η Μαρτίου». Πώς γιορτάζεται η 25η Μαρτίου στο χωριό ή την πόλη σας; Πώς συμμετέχει το σχολείο σας;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

23-367

1. Τι είναι έθνικός ύμνος

Η λέξη ύμνος σημαίνει κυρίως θρησκευτικό άσμα, που εγκωμιάζει το Θεό, τους αγίους και άλλα ιερά πρόσωπα της θρησκείας. Όταν ο ύμνος έχει έθνικό περιεχόμενο, έξυμνή δηλ. ιστορικά γεγονότα ή αναφέρεται σε κατορθώματα και πόθους έθνικούς, λέγεται έθνικός ύμνος. Κάθε έθνος έχει τον ύμνο του. Και η Ελλάδα έχει το δικό της έθνικό ύμνο. Ένω όμως οι ύμνοι των άλλων έθνων έξυμνούν ένα ορισμένο έθνικό γεγονός ή περιέχουν παρορμήσεις για γενναίες πράξεις (όπως ο Γαλλικός) ή μόνο εύχές για το βασιλέα τους (όπως ο Αγγλικός), ο Έλληνικός έθνικός ύμνος είναι ύμνος για την Έλευθερία.

Ο έθνικός μας ύμνος είναι έργο του έθνικού ποιητή Διονύσιου Σολωμού, για τον οποίο γίνεται λόγος στο κεφάλαιο του βιβλίου μας «Η ζωή και τα έργα μεγάλων άνδρων». Αποτελείται από 158 στροφές, γράφηκε το έτος 1823, μελοποιήθηκε το 1861 από το μουσουργό Ν. Μάντζαρο και όρίσθηκε ως έθνικός ύμνος το 1864 με απόφαση της τότε Έλληνικής Βουλής. Είναι από τους καλύτερους έθνικούς ύμνους. Συμβολίζει, μαζί με τη σημαία, την έλευθερη πατρίδα, την Ελλάδα. Για το λόγο αυτόν δίνονται και στον έθνικό ύμνο οι ίδιες τιμές, που δίνονται και στη σημαία. Εκτελείται από όρχηστρα

ἢ ψάλλεται ἀπὸ χορωδία σὲ ὄλες τις ἐθνικὲς γιορτὲς καὶ τελετὲς κατὰ τὴν ἔναρξή τους ἢ στὸ τέλος ὡς ἐπισφράγιση τους. Ὅταν τὸν παιανίζη ἡ ὀρχήστρα ἢ ὅταν ψάλλεται, ὄλοι στέκονται σὲ στάση προσοχῆς καὶ ἀκάλυπτοι. Οἱ στρατιωτικοὶ στὴν περίπτωση αὐτὴ χαιρετοῦν σὲ στάση προσοχῆς, ὅπως ἀκριβῶς καὶ ὅταν δίνουν τιμὲς στὴ σημαία. Οἱ τιμὲς αὐτὲς εἶναι τιμὲς πρὸς τὴν πατρίδα καὶ πρὸς ὄλους ἐκείνους τοὺς προγόνους μας, ποὺ θυσιάσαν τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴν ἔλευθερία τῆς πατρίδας μας. Εἶναι ἀκόμη καὶ μιὰ ἱερὴ ὑπόσχεση, ὅτι καὶ ἐμεῖς θὰ πράξωμε, ἂν χρειαστῆ, τὸ ἴδιο. Εἶναι δὲ μεγάλη ἀσέβεια νὰ ψάλλεται ὁ ὕμνος σὲ στιγμὲς ἀκατάλληλες, ὅπως π.χ. σὲ διασκεδάσεις ἢ περιπάτους.

2. Τὸ προοίμιο τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου

Τὸ προοίμιο τοῦ ὕμνου ἀποτελοῦν οἱ δεκαεξὶ πρῶτες στροφές του. Τὶς δεκαεξὶ αὐτὲς στροφές θὰ ἀναλύσωμε παρακάτω.

1. Σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν κόψη τοῦ σπαθιοῦ τὴν τριμερῆ, σὲ γνωρίζω ἀπὸ τὴν ὄψη, καὶ μὲ διὰ μετράει τὴ γῆ.	2. Ἄπ' τὰ κόκκαλα βγαλμένη τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά, καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη, χαῖρε, ὦ χαῖρε, Ἐλευθεριά!

Ὁ Σολωμὸς στὸν ὕμνο του δὲν βλέπει καὶ δὲν ὕμνεῖ μόνο τὰ ἐθνικὰ γεγονότα τῆς ἐποχῆς του. Τὰ γεγονότα αὐτὰ τὰ βλέπει σὰν συνέχεια τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας, σὰν ἓνα ἀδιαίρετο καὶ ἀδιάσπαστο σύνολο. Γιὰ τὸν ποιητὴ ἡ Ἑλληνικὴ φυλὴ, ἀπὸ τότε ποὺ ὑπάρχει στὸν κόσμο, πολέμησε, ἔκαμε σκληροὺς ἀγῶνες πάντοτε γιὰ τὴν ἔλευθερία. Γιὰ τὴν ἔλευθερία ἀγωνίζεται καὶ νικάει στὸ Μαραθῶνα καὶ τὴ Σαλαμίνα γιὰ τὴν Ἐλευθερίαν μάχεται σκληρὰ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς μαύρης Τουρκικῆς σκλαβιάς, γι' αὐτὴν γράφει τὶς ἀθάνατες σελίδες τῆς Ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Ἡ Ἐλευθερία εἶναι ἡ πολυπόθητη θεὰ γιὰ τὸν Ἕλληνα. Εἶναι βγαλμένη ἀπὸ τὰ ἱερά κ ό κ κ α λ α τῶν Ἑλλήνων, ποὺ θυσιάστηκαν γι' αὐτήν. Καὶ τώρα καὶ αὔριο καὶ πάντοτε θὰ ἐμφανίζεται ἀ ν δ ρ ε ι ω μ έ ν η, ὅπως πρῶτα, ὅπως τότε στὶς Θερμοπύλες, στὴ Σαλαμίνα, στὸ Μαραθῶνα, ὀλόρθη, μεγαλοπρεπῆς, περήφανη, μὲ τὸ φοβερὸ σπαθί της καὶ τὴ σοβαρὴ της ὄψη.

3. Ἐκεῖ μέσα ἑκατοκοῦσες πικραμένη, ἐντροπαλή,	καὶ ἓνα στόμα ἐλκρτεροῦσες, ἔλα πάλιν, νὰ τοῦ τῆ,

4. Ἄργειε νᾶλθη ἐκεῖνη ἡ μέρα,
καὶ ἦταν ὅλα σιωπηλά,
γιατὶ τᾶσματσε ἡ φοβέρα
καὶ τὰ πλάκωνε ἡ σκλαβιά.

Μετὰ τὸν ὑπέροχο χαιρετισμὸ πρὸς τὴν Ἐλευθερία, ὁ ποιητὴς ἀναθυμᾶται τὰ μαῦρα χρόνια τῆς σκλαβιάς. Φαντάζεται ὅτι στὰ δύσκολα ἐκεῖνα χρόνια ἡ Ἐλευθερία ἔμενε κρυμμένη μέσα στοὺς τάφους τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων, γεμάτη πίκρα καὶ ντροπή. Καὶ μέσα ἐκεῖ κρυμμένη περίμενε νὰ τὴν καλέσουν οἱ Ἕλληνες νὰ ἔλθῃ πάλι κοντὰ τους. Ἄλλ' ἀργοῦσαν νὰ τὴν καλέσουν. Ἀργοῦσαν πολὺ νὰ γίνουν δυνατοὶ καὶ ἄξιοι γι' αὐτήν. Ἦταν τόσο σκληρὴ ἡ σκλαβιά καὶ τόσο τρομερὴ ἡ φοβέρα τοῦ Τούρκου, ὥστε ὅλα ἦταν τρομαγμένα, ὅλα σιωπηλά.

5. Δυστυχῆς! Παρηγορία
μόνη σοῦ ἔμενε νὰ λές
περασμένα μεγαλεῖα
καὶ διηγῶντας τα νὰ κλαῖς.
6. Καὶ ἀκαρτέρει, καὶ ἀκαρτέρει
φιλελεύθερη λαλιά,
ἔνα ἐκτύπασε τ' ἄλλο χέρι
ἀπὸ τὴν ἀπελπισιά.

Μέσα ἐκεῖ κλεισμένη ἡ Ἐλευθερία δὲν εἶχε ἄλλη παρηγορία, παρὰ μόνο τὴν ἀνάμνηση περασμένων μεγαλείων. Ἀναθυμᾶται τὴν παλαιὰ δόξα καὶ τὰ μεγαλεῖα καὶ κλαίει. Κι ἐνῶ περιμένει μὲ ἀγωνία ν' ἀκούσῃ «τὴ φιλελεύθερη λαλιά», ποὺ θὰ τὴν καλοῦσε νὰ βγῆ ἀπὸ κεῖ, χτυπάει ἀπὸ τὴν ἀπελπισία τὰ χέρια της.

7. Κι' ἔλεες: «Πότε, ἄ! πότε θγάνω
τὸ κεφάλι ἀπὸ τσ' ἐρμῆς;»
καὶ ἀποκρίνοντο ἀπὸ πάνω
κλάψες, ἄλυσες, φωνές.
8. Τότ' ἐσήκωνες τὸ δλέμμα
μέσ' στὰ κλάματα θολά,
καὶ εἰς τὸ ροῦχο σου ἔσταξ' αἷμα,
πλήθος αἷμα Ἑλληνικό.

Πάθος καὶ λαχτάρα τῆς Ἐλευθερίας ἦταν νὰ φύγῃ ἀπὸ τὴν ἐρημιά τῶν τάφων καὶ νὰ θρεθῆ πάλι μεταξὺ τῶν Ἑλλήνων. Ἀλλὰ δυστυχῶς καὶ αὐτοὶ ἦταν ἀλυσσοδεμένοι. Τριγμοὶ ἀλυσίδων, κλάματα καὶ φωνές ἀπελπισίας καὶ αἷμα ἀπὸ ἀδιάκοπους σκοτωμοὺς, πληγές, μαρτύρια ἀποκρίνονταν στὴ φωνὴ τῆς Ἐλευθερίας, ποὺ μὲ ἀγωνία περίμενε νὰ τὴν καλέσουν.

9. Μὲ τὰ ροῦχα αἱματομένο
ξέρω ὅτι ἔβγαινες κρυφά
νὰ γυρεύῃς εἰς τὰ ξένα
ἄλλα χέρια δυνατά.
10. Μοναχὴ τὸ δρόμο ἐπήρες,
ἐξανάλθες μοναχὴ
δὲν εἶν' εὐκόλες οἱ θύρες,
ἐὰν ἡ χρεῖα τὲς κουργαλῆ.

Ὁ ποιητὴς φαντάζεται ὅτι ἡ Ἐλευθερία ἔβγαине κρυφά

ἀπὸ τοὺς τάφους μὲ τὰ ματωμένα ροῦχα τῆς καὶ πήγαινε νὰ ζητήση βοήθεια ἀπὸ τοὺς ἰσχυροὺς τῆς γῆς. Ἀπὸ τοὺς βασιλεῖς τῆς Εὐρώπης, ποὺ ἦταν καὶ αὐτοὶ χριστιανοί, καὶ ἀπὸ τὸν Πάπα, ποὺ ἦταν ἀρχηγὸς τῶν καθολικῶν χριστιανῶν. Ἀλλοίμονο, ὅμως! Κανέννας δὲν τὴν πρόσεχε, κανέννας δὲν δεχόταν νὰ τὴν ἀκούσῃ. Μόνη πῆγε ἐκεῖ καὶ μόνη ξαναγύρισε. Δὲν ἀνοίγουν εὐκόλα οἱ πόρτες, ὅταν τὶς κρούη ἡ ἀνάγκη.

11. Ἄλλος σοῦ ἔκλαψε εἰς τὰ στήθια,
 ἄλλ' ἀνάσασθιν καμμιὰ,
 ἄλλος σοῦ ἔταξε βοήθεια
 καὶ σὲ γέλασε φρικτά.

12. Ἄλλοι, ὠϊμέ! στὴ συμφορὰ σου
 ὅπου ἐχαίροντο πολὺ,
 «Σύρε γάβρης τὰ παιδιὰ σου,
 σύρε», ἐλέγαν οἱ σκληροί.

Ἄλλὰ καὶ πῶς συμπεριφέρθησαν σ' αὐτὴ οἱ ἰσχυροὶ τῆς Εὐρώπης! Ἄλλος τὴν συμπόνεσε καὶ ἔκλαψε μαζί τῆς. Ἄλλὰ τόσο μόνο· βοήθεια δὲν τῆς ἔδωσε καμμιὰ. Ἄλλος τῆς ἔταξε βοήθεια, ἀλλὰ τὴ γέλασε φρικτά. Καὶ ἄλλοι, ποὺ χαίρονταν γιὰ τὴ συμφορὰ τῆς, τὴν ἔδωξαν μὲ σκληρότητα καὶ τὴν παρέπεμψαν νὰ ζητήση βοήθειαν ἀπὸ τὰ παιδιὰ τῆς.

13. Φεύγει ὀπίσω τὸ ποδάρι
 καὶ ὀλογλήγορο πατεῖ
 ἢ τὴν πέτρα ἢ τὸ χορτάρι
 ποὺ τὴ δόξα σοῦ ἐνθυμεῖ.

14. Ταπεινότατη σοῦ γέρνει
 ἢ τρισάθλια κεφαλὴ,
 σὰν πτωχοῦ ποὺ θυροδέρνει
 καὶ εἶναι βάρος τοῦ ἢ ζωῆ.

Λυπημένη καὶ ταπεινωμένη ξαναγυρίζει στὸν τόπο τῆς, ὅπου κάθε πέτρα καὶ κάθε χορτάρι τῆς θυμίζει τὴν παλιά τῆς δόξα. Ἀπελπισμένη σκύβει τὸ κεφάλι τῆς, ὅπως τὸ σκύβει ὁ φτωχός, ποὺ γυρίζει ἀπὸ τὴ μιὰ πόρτα στὴν ἄλλη καὶ θεωρεῖ τὴ ζωὴ τοῦ βάρους.

15. Ναί· ἄλλα τίηρα ἀντιπαλεύει
 κάθε τέκνο σου μὲ ὄρμη,
 ποὺ ἀκατάπαυστα γυρεύει
 ἢ τὴν νίκη ἢ τὴν θανάτῃ.

16. Ἀπ' τὰ κόκκαλα θγαλμένη
 τῶν Ἑλλήνων τὰ ἱερά,
 καὶ σὰν πρῶτα ἀνδρειωμένη,
 χαῖρε, ὦ, χαῖρε Ἐλευθερία!

Ὅμως ὅλη αὐτὴ ἡ θλιθερὴ εἰκόνα ἀλλάζει ἀμέσως. Τὰ παιδιὰ τῆς, οἱ σκλαβωμένοι Ἕλληνες, ξεσηκώνονται μὲ τὴν ἀμετάτρεπτη ἀπόφαση νὰ πολεμήσουν καὶ νὰ νικήσουν τὸν τύραννο: Ἐλευθερία ἢ θάνατος εἶναι τὸ σύνθημά τους. Καὶ νὰ τὴν πάλι ἡ Ἐλευθερία· ξεπετιέται ἀπὸ τοὺς τάφους μὲ τὸ φοβερὸ σπαθὶ τῆς καὶ ὀρμητικὴ, ἀνδρειωμένη χτυπάει καὶ ξολοθρεύει τὸν τύραννο καὶ ἐμψυχώνει τοὺς Ἕλληνες.

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ

1. Τὸ χρῆμα

Ὁ ἄνθρωπος, γιὰ νὰ ζῆ ἄνετα καὶ μὲ συνθῆκες ὑγιεινές, γιὰ νὰ τελειοποιηθῆται πνευματικὰ καὶ ἠθικὰ, καὶ γενικὰ γιὰ νὰ ἰκανοποιηθῆ ὅλες του τίς ἀνάγκες, χρειάζεται ὀρισμένα μέσα, πού λέγονται ἀγαθὰ τῆς ζωῆς. Ὁ ἀέρας, τὸ φῶς, ἡ τροφή, ἡ θέρμανση, τὰ ἐνδύματα, τὰ βιβλία καὶ πολλὰ ἄλλα θεωροῦνται ἀγαθὰ τῆς ζωῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἔχει σήμερα ἀνάγκη ἀπὸ ἓνα εἶδος ἀπὸ τὰ ἀγαθὰ τῆς ζωῆς, προσφέρει χρήματα καὶ τὸ ἀγοράζει. Δέν συνέβαινε ὅμως αὐτὸ πάντοτε. Ὅταν π.χ. ὁ παραγωγὸς εἶχε περίσσειμα ἀπὸ ἓνα εἶδος προϊόντων καὶ χρειαζόταν ἓνα ἄλλο εἶδος, ἔβρισκε ἄλλο παραγωγό, πού εἶχε περίσσειμα ἀπὸ τὸ εἶδος αὐτό, καὶ ἔκαμνε κατόπιν συμφωνίας, ἀνταλλαγῆ τῶν δυὸ προϊόντων. Ἡ ἀνταλλαγή ὅμως αὐτὴ παρουσίαζε τεράστιες δυσκολίες, πού ἦταν πολλές φορές ἀνυπερέβλητες. Οἱ δυσκολίες αὐτὲς ἀνάγκασαν τὸν ἄνθρωπο νὰ βρῆ ἓνα ἀπλούστερο τρόπο συναλλαγῆς. Ἔτσι ὁδηγήθηκε στὴν καθιέρωση τοῦ χρήματος.

Χρῆμα εἶναι τὸ οἰκονομικὸ ἀγαθό, πού λαμβάνεται ἀπὸ ὄλους ὡς κοινὸ ἀνταλλακτικὸ μέσο καὶ μέτρο τῆς ἀξίας τῶν πραγμάτων. Εἶναι μέσο οἰκονομικῆς συναλλαγῆς.

Στὴν ἀρχὴ χρησιμοποιοῦνταν σὰν χρῆμα διάφορα φυσικὰ ἢ βιοτεχνικὰ προϊόντα, π.χ. κογχύλια, πολύχρωμα

Τραπεζογραμμάτιο (χαρτονόμισμα)

φτερά, ζῶα (κυρίως βόδια), καρποὶ (ρύζι, τσάι, σιτάρι κλπ.), ἄλας, δέρματα, μέταλλα (σίδηρος, χαλκός, χρυσὸς κ.ἄ.). Τελικὰ ὅμως προτιμήθηκαν τὰ μέταλλα, πού χρησιμοποιοῦνταν στὴν ἀρχὴ σὰν τεμάχια ἀκατέργαστα, χωρὶς καμμιά σφραγίδα ἢ ἄλλη ὀρισμένη μορφή. Αὐτὸ ὅμως παρουσίαζε πολλὰ μειονεκτήματα καὶ δυσκολίες. Προέκυψε, ἐν πρώτοις, ἡ ἀνάγκη τῆς ζυγίσεως τῶν μετάλλων καὶ κατόπιν ἡ ἐξακρίβωση

τῆς γνησιότητος, πράγμα τὸ ὁποῖο εἶναι καὶ τὸ σπουδαιότερο.

Οἱ δυσχέρειες αὐτὲς ἀνάγκασαν τὰ κράτη ν' ἀποφασίσουν νὰ βάλουν σὲ ὀρισμένη ποσότητα μετάλλου μιὰ ὀρισμένη σφραγίδα, πού φανέρωνε τὸ βάρος καὶ τὸν τίτλο τοῦ μετάλλου. Ἔτσι ἔφτασε ὁ ἄνθρωπος στὴ χρησιμοποίηση τοῦ μεταλλικοῦ νομίσματος.

Τῆ μορφή καὶ τὴν ἀξία τοῦ χρήματος κανονίζει σήμερα τὸ κράτος Ἐκδίδει τὸ ἴδιο νόμισμα ἢ παράχωρεῖ τὸ δικαίωμα αὐτὸ σὲ Ἐκδοτικὴ τράπεζα, πού εκδίδει τραπεζογραμμάτια (χαρτονομίσματα) πού ἀντιπροσωπεύουν χρυσό. Γιὰ νὰ ἐκδοθοῦν τραπεζογραμμάτια, πρέπει στὰ θησαυροφυλάκια τῆς Ἐκδοτικῆς τράπεζας νὰ ὑπάρχη ἀνάλογη ποσότητα χρυσοῦ, πού ἀποτελεῖ τὸ λεγόμενον κάλυμμα τοῦ νομίσματος.

Μεταλλικά κέρματα τῶν 5 δραχμῶν

Σημερινὴ μορφή τοῦ Ἑλληνικοῦ νομίσματος εἶναι τὰ χαρτονομίσματα τῶν 50, 100, 500, 1000 δραχμῶν καὶ τὰ μεταλλικά κέρματα τῆς 1, τῶν 2, τῶν 5, τῶν 10, τῶν 20 δραχμῶν καὶ τῶν 50 λεπτῶν.

Τὰ χρήματα πού ἀποκτᾶει ὁ ἄνθρωπος μὲ τὴν ἐργασία του, εἶναι βέβαια μέσο γιὰ τὴν καλὴ καὶ ἀνετὴ ζωὴ του. Ποτὲ ὅμως αὐτὰ δὲν πρέπει νὰ καταντήσουν σκοπὸς τῆς ζωῆς του. Μερικοὶ ἄνθρωποι ἐπιδιώκουν νὰ συσσωρεύουν πολλὰ χρήματα καὶ ἀποφεύγουν νὰ τὰ δαπανοῦν καὶ γιὰ σοβαρὲς τῶν ἀκόμη ἀνάγκας. Αἰσθάνονται ἰδιαίτερη ἀπόλαυση γι' αὐτό, παρόλο ὅτι εἶναι δυνατὸν νὰ πεινοῦν καὶ νὰ δυστυχοῦν. Αὐτοὶ εἶναι οἱ φιλάργυροι καὶ τὸ ἐλάττωμά τους εἶναι ἡ φιλαργυρία. Ἀντίθετο τῆς φιλαργυρίας εἶναι ἡ σπατάλη. Ὁ σπάταλος δαπανᾷ ἄσκοπα καὶ ἀνώφελα τὰ χρήματά του, π.χ. σὲ δαπανηρὲς διασκεδάσεις, σὲ ἐπιδείξεις κλπ., ἐνῶ παράλληλα παραμελεῖ τὴν καλὴ ἀνατροφή τῶν παιδιῶν του.

Ὁ ἄνθρωπος δὲν πρέπει νὰ ξοδεύη ὅλα ὅσα κερδίζει. Ὁφείλει νὰ φυλάττη ἓνα μέρος γιὰ τὸ μέλλον. Μὲ τὰ χρήματα αὐτὰ πού ἀποταμιεύει, κατορθώνει νὰ ἱκανοποιῇ ἔκτακτες ἀνάγκες του (ἔξοδα ἑνὸς ταξιδιοῦ, μιᾶς ἀσθένειας, οἰ-

κοδομῆς σπιτιοῦ, μορφώσεως τῶν τέκνων του κλπ.). Ἡ καλὴ χρῆση τῶν χρημάτων λέγεται οἰκονομία. Ἡ οἰκονομία δὲν εἶναι «τσιγκουνιά», φιλαργυρία. Οἰκονομῶ σημαίνει: ξοδεύω καλά, ξοδεύω ὅπως πρέπει.

2. Οἱ τράπεζες καὶ τὰ ταμειυτήρια

Οἱ τράπεζες εἶναι ἰδρύματα, στὰ ὁποῖα γίνονται ἐργασίαι οἰκονομικῆς φύσεως. Εἶναι ἀνεγνωρισμένες ἀπὸ τὸ κράτος καὶ βοηθοῦν πολὺ στὴν καλὴ λειτουργία τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς χώρας. Συγκεντρώνουν στὰ ταμεία τους, τίς καταθέσεις, τίς οἰκονομίες τῶν πολιτῶν καὶ χορηγοῦν σ' αὐτοὺς νόμιμο τόκο. Ἡ συγκέντρωση χρημάτων στὶς τράπεζες εἶναι ὠφέλιμη γιὰ τὸ σύνολο. Μὲ τὰ κεφάλαια τῶν καταθέσεων ἐξυπηρετοῦνται οἱ ἀνάγκες τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τοῦ τόπου. Χορηγοῦνται ἀπ' αὐτὲς δάνεια μὲ καλοὺς ὄρους σὲ ἄτομα καὶ ἑταιρεῖες καὶ ἐνισχύονται κοινωφελεῖς βιομηχανικὲς καὶ ἐμπορικὲς ἐπιχειρήσεις, καθὼς καὶ ἡ γεωργικὴ παραγωγή. Διευκολύνεται ἀκόμα τὸ ἐμπόριο καὶ γενικὰ οἱ συναλλαγὲς μεταξὺ τῶν πολιτῶν μὲ τίς προεξοφλήσεις γραμματίων καὶ συναλλαγματικῶν, δίνονται ἐγγυήσεις, φυλάγονται κληροδοτήματα κλπ. Ἐξυπηρετεῖται καὶ διευκολύνεται ἐπίσης τὸ εἰσαγωγικὸ καὶ ἐξαγωγικὸ ἐμπόριο τῆς χώρας. Μὲ ἄλλους λόγους οἱ τράπεζες συντελοῦν στὴν καλὴ λειτουργία χρησίμων καὶ κοινωφελῶν ἐπιχειρήσεων καὶ στὴν αὔξησιν τῆς ἐθνικῆς παραγωγῆς.

Ὁ θεσμὸς τῶν τραπεζῶν εἶναι παλιός. Μὲ διαρκὴ οὐ ἐξέλιξη ἔφτασε στὴ σημερινή του μορφή. Στὴν Ἑλλάδα ἀναγνωρίσθηκε ἡ ἀνάγκη τῆς ἰδρύσεως Ἐθνικῆς Τράπεζας ἀπὸ τίς πρώτες ἀκόμη ἡμέρες τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐπὶ Καποδιστρίου (τὸ Φεβρουάριο 1828) ἰδρύθηκε τράπεζα πού ὀνομάσθηκε «Τράπεζα τοῦ Κράτους». Αὐτὴ διαλύθηκε καὶ ἀντικαταστάθηκε ἀργότερα ἀπὸ τὴν «Ἐθνικὴ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδας», πού εἶχε τὸ προνόμιο νὰ ἐκδίδῃ τραπεζογραμμάτια (χαρτονομίσματα). Ἀπὸ τὸ 1928 ἀνέλαβε τὸ προνόμιο αὐτὸ ἡ Τράπεζα τῆς Ἑλλάδας (ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα), πού εἶναι ὁ μοναδικὸς τραπεζίτης τοῦ δημοσίου χρήματος. Σήμερα λειτουργοῦν στὴ χώρα μας πολλὲς τράπεζες.

Γιὰ τὴν ἰδρυση μιᾶς τράπεζας ἀπαιτοῦνται κεφάλαια, τὰ

ὁποῖα δὲν καταθέτει βέβαια ἕνας μόνο κεφαλαιούχος, ἀλλὸ πολλοί, πὺ ὀνομάζονται μέτοχοι. Τὸ χρηματικὸ ποσό, πὺ καταθέτει κάθε μέτοχος, ὀνομάζεται μετοχή.

Τὶς καταθέσεις τῶν πολιτῶν ἀπὸ τὶς οἰκονομίες τους (δηλ. τὶς ἀποταμιεύσεις τους) δέχονται τὰ διάφορα ταμιευτήρια τῶν τραπεζῶν καὶ τὸ Ταχυδρομικὸ Ταμιευτήριον, πὺ λειτουργεῖ μὲ τὴν ἐγγύηση τοῦ κράτους. Σ τὸν καταθέτη δίνεται ἕνα βιβλιᾶριον, πὺ ἀναγράφει τὸ λογαριασμό του. "Ὅταν ὁ καταθέτης χρημάτων σὲ μιὰ τράπεζα θέλῃ νὰ ἀποσύρῃ χρήματα, ὑπογράφει ἕνα εἰδικὸ ἔντυπον, πὺ λέγεται ἐπιταγή. Τὸ παρουσιάζει στὸ ταμιευτήριον καὶ εἰσπράττει ὁ ἴδιος ἢ κατ' ἐντολὴν του ἕνα ἄλλο πρόσωπον τὸ ποσὸν πὺ αὐτὸς ὀρίζει.

Τὰ ταμιευτήρια πληρώνουν τόκον στὸν καταθέτη, πὺ εἶται αὐξάνει τὰ ἔσοδά του. Τὰ χρήματα τῶν ταμιευτηρίων δὲ μένουν ἀχρησιμοποίητα. Δανεῖζονται μὲ τόκον γιὰ τὴν ἐκτέλεση κοινωφελῶν ἔργων. "Ἐτσι ὁ καταθέτης βοηθεῖ μὲ τὶς οἰκονομίες του στὴν κυκλοφορία τοῦ χρήματος, τὴν ἐκτέλεση κοινωφελῶν ἔργων καὶ τὴν ἐπαγγελματικὴ ἀπασχόληση πολλῶν ἀνθρώπων.

3. Κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις

Κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις ὀνομάζονται τὰ μέτρα ἀσφαλείας, πὺ λαμβάνει τὸ κράτος, γιὰ νὰ ἀποτρέψῃ τοὺς κινδύνους καὶ νὰ προφυλάξῃ ἀπ' αὐτοὺς τὸν ἐργάτη. Κίνδυνοι, ἔναντιόν τῶν ὁποίων ἀσφαλίζεται ὁ ἐργάτης, εἶναι οἱ ἀσθένειες, τὰ ἐργατικὰ ἀτυχήματα, ἡ ἀνεργία, τὸ γῆρας, ὁ θάνατος.

Ἡ πατρίδα μας βρίσκεται μεταξύ τῶν πρώτων χωρῶν πὺ κατανόησαν τὴν ἀξία τῶν μέτρων ἐργατικῆς ἀσφαλίσεως καὶ ἔσπευσε νὰ λάβῃ σχετικὰ νομοθετικὰ μέτρα. Τὰ μέτρα αὐτὰ ἐπεκτάθηκαν μὲ τὴν πάροδο τοῦ χρόνου στοὺς ἐργατικὸν ὅλων σχεδὸν τῶν κλάδων. Σήμερα λειτουργεῖ στὴ χώρα μας αὐτόνομος ὀργανισμὸς ἀσφαλίσεως ἐργαζομένων μὲ τὸν τίτλον "Ἰδρυμα Κοινωνικῶν Ἀσφαλίσεων (Ι.Κ.Α.) καὶ ὁ Ὄργανισμὸς Ἀγροτικῶν Ἀσφαλίσεων (Ο.Γ.Α.) γιὰ τοὺς ἀγρότες Ἀμφότεροι οἱ ἀσφαλιστικοὶ αὐτοὶ ὀργανισμοὶ λειτουργοῦν μὲ τὴν ἐποπτεία καὶ τὸν ἔλεγχον τοῦ κράτους. Λειτουργοῦν ἐπίσης καὶ πολλὰ ἄλλα ἀσφαλιστικὰ ταμεία κατὰ κλάδους ἐ

παγγελματικούς, π.χ. ταμεία δικηγόρων, ιατρῶν, ἐμπόρων, ἐπαγγελματιῶν, βιοτεχνῶν».

Τὸ Ι.Κ.Α. ἀσφαλίζει ὄλους τοὺς μισθωτοὺς, ποὺ ἐργάζονται μέσα στὸ Ἑλληνικὸ κράτος, ἐκτὸς ἀπὸ τοὺς δημοσίους ὑπαλλήλους, οἱ ὅποιοι ἔχουν ἰδιαίτερα ἀσφαλιστικὰ ταμεία. Πόροι τοῦ Ἰδρύματος εἶναι οἱ εἰσφορὲς τῶν μισθωτῶν καὶ τῶν ἐργοδοτῶν καὶ οἱ τόκοι ἀπὸ τὶς καταθέσεις τοῦ Ἰδρύματος, καθὼς καὶ οἱ δωρεές, οἱ κληρονομίαι κλπ. Παροχὲς τοῦ Ἰδρύματος στοὺς ἀσφαλισμένους εἶναι: Ἡ ἱατρικὴ καὶ φαρμακευτικὴ περίθαλψη, τὰ ἔξοδα τῆς μετακινήσεως τοῦ ἐργαζομένου γιὰ τὴν παροχὴ ἱατρικῆς περιθάλψεως, τὸ ἐπίδομα ἀσθενείας, τὸ ἐπίδομα τῶν ἐγκύων καὶ τὰ ἔξοδα τοῦ τοκετοῦ, τὸ ἐπίδομα ἀνεργίας, οἱ συντάξεις γήρατος ἢ ἀναπηρίας καὶ τὰ ἔξοδα κηδείας τοῦ ἀσφαλισμένου. Τελευταῖα μὲ εἰδικὸ νόμο ἐπεκτάθηκε ὁ θεσμὸς τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων καὶ στοὺς ἀγρότες, μὲ τὴν Ἴδρυση τοῦ Ο.Γ.Α., ὁ ὁποῖος χορηγεῖ συντάξεις καὶ ἱατροφαρμακευτικὴ περίθαλψη.

Ὅπως εἶναι εὐνόητο, ὁ θεσμὸς τῶν κοινωνικῶν ἀσφαλίσεων εἶναι θεσμὸς κοινωφελέστατος καὶ εὐεργετικώτατος γιὰ τοὺς μισθωτοὺς.

4. Ἐθνικὸς πλοῦτος καὶ ἐθνικὸ εἰσόδημα

Τὸ σύνολο τῶν ἀγαθῶν ποὺ διαθέτει μιὰ χώρα, δηλ. τὰ μεταλλεύματα καὶ τὰ ἄλλα ὀρυκτά, τὰ προϊόντα τῶν δασῶν, τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῆς ἀλιείας, οἱ ἱαματικές πηγές, οἱ φυσικὲς καλλονές κ.τ.τ. ἀποτελοῦν τὸν ἐθνικὸ πλοῦτο τῆς χώρας. Ἡ ἐκμετάλλευση τοῦ ἐθνικοῦ πλοῦτου ἔχει σὰν ἀποτέλεσμα τὴν παραγωγή ἀγαθῶν, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν τὸ ἐθνικὸ εἰσόδημα.

Ὁ ἐθνικὸς πλοῦτος τῆς χώρας μας εἶναι ἀξιόλογος, ἐπειδὴ ἔχει πολλὰς πλουτοπαραγωγικὰς πηγές. Τὸ ἐθνικὸ ὅμως εἰσόδημα εἶναι ἀντίθετα μικρὸ ἐξ αἰτίας τῆς ἑλλειποῦς ἐκμεταλλεύσεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν. Ἡ καθυστέρηση αὐτὴ ὀφείλεται στὶς κακὰς μεθόδους καὶ τὰ πενιχρὰ μέσα ἐκμεταλλεύσεως, καθὼς καὶ στὴν ἑλλειψή ἐπιστημονικῆς καθοδηγήσεως τῶν παραγωγῶν.

Οἱ σπουδαιότερες πλουτοπαραγωγικὲς πηγές τῆς πατρίδας μας, τῶν ὁποίων ἡ ἐκμετάλλευση καὶ ἡ παραγωγή μπορεῖ νὰ αὐξηθῇ, εἶναι:

Τὰ μεταλλεύματα. Σὲ ὅλη τὴν Ἑλλάδα σχεδὸν ὑπάρχουν μεταλλεύματα. Σπουδαιότεροι ὅμως μεταλλευτικοὶ τόποι εἶναι: Τὸ Λαύριο, ἡ Χαλκιδικὴ (Βάβδος, Γερακινή, κλπ.), ἡ Εὐβοία, ἡ Λάρυμνα, ὁ Δομοκός, ἡ Μῆλος, ἡ Νάξος, ἡ Φωκίδα κ. ἄ. Ὑπάρχουν πλουσιώτατα μεταλλεῖα βωξίτου (άλουμινίου), σιδήρου, χρωμίου, ἀντιμωνίου, μαγγανίου, λατομεῖα μαρμάρου καὶ ὄρυχεῖα λευκολίθου, λιγνίτου κ.ἄ. Παρόλα αὐτὰ ἡ παραγωγή μεταλλεύματος δὲν εἶναι ἀξιόλογη. Ὅλίγα μεταλλεῖα ἐργάζονται καὶ ἐκεῖνα γιὰ λογαριασμό ξένων ἐταιρειῶν.

Τὰ δάση. Ἄρκετὰ εἶναι τὰ Ἑλληνικὰ δάση. Τὰ μεγαλύτερα ἀπ' αὐτὰ θρῖσκονται στὴ Μακεδονία, τὴ Θεσσαλία, τὴ Στερεὰ Ἑλλάδα καὶ τὴν κεντρικὴ Πελοπόννησο. Ἀποτελοῦνται ἀπὸ ἐλάτη, θαλανιδιά, πεύκη, ὄξυα καὶ σπανιώτερα ἀπὸ καστανιά, πρινάρι κ.ἄ. Ἡ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν μας περιορίζεται σὲ παραγωγή λίγης ξυλείας, ρητίνης καὶ ξυλανθράκων. Σὲ ἄλλα μέρη ἡ ἐκμετάλλευση τῶν δασῶν εἶναι πολὺ ἀναπτυγμένη καὶ ἔχουν ἰδρυθῆ πολλὲς σχετικὲς βιομηχανίες. Παράγουν ἀπὸ τὴ θαλανιδιά τανίνη, ἀπὸ τὴν ἐλάτη κυτταρίνη καὶ ἀπὸ ἄλλα δασικὰ δένδρα ἄλλα ἡρήσιμα προϊόντα. Τὰ δασικὰ προϊόντα τῆς χώρας μας δὲν καλύπτουν τίς ἀνάγκες μας καὶ γι' αὐτὸ εἰσάγεται ἀπὸ ξένες χῶρες ξυλεία γιὰ τίς οἰκοδομὲς καὶ τὴ ναυπήγηση μικρῶν πλοίων.

Ἡ γεωγραφία καὶ ἡ κτηνοτροφία. Καὶ οἱ κλάδοι αὐτοὶ τῆς ἐθνικῆς μας παραγωγῆς δὲν εἶναι ἀρκούντως ἀναπτυγμένοι. Κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ὅμως γίνεται ἀξιοπρόσεκτη προσπάθεια αὐξήσεως τῆς παραγωγῆς τῶν κλάδων αὐτῶν μὲ ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα. Κυρίως ἡ προσπάθεια αὐτὴ ἀποβλέπει στὴν ἐκλογή καλλιέργειας προϊόντων προσαρμοσμένων στὶς τοπικὲς συνθήκες τοῦ κλίματος, τοῦ ἐδάφους κ. λ.π., σὲ τρόπο ὥστε ἡ παραγωγή νὰ εἶναι πιὸ ἀποδοτικὴ καὶ νὰ συμφέρη οἰκονομικὰ. Ἡ φρουτοκαλλιέργεια αἴφνης σὲ πολλὲς περιοχὲς τῆς πατρίδας μας ἀναπτύχθηκε γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν ἀκριβῶς, σὲ ἀξιόλογο βαθμὸ. Καὶ ἡ παραγωγή φρούτων ὄχι μόνον κάλυψε τίς ἐσωτερικὲς ἀνάγκες, ἀλλὰ καὶ ἐπαρκεῖ γιὰ ἐξαγωγή μεγάλων ποσοτήτων στὶς χῶρες τῆς Κεντρικῆς κυρίως Εὐρώπης.

Ἡ ἀλιεῖα. Ἡ θάλασσα περιβάλλει τὴν πατρίδα μας καὶ εἰσχωρεῖ βαθιὰ στὴν ξηρὰ τῆς. Δὲν ὑπάρχει τόπος στὴν Ἑλλάδα, πού νὰ ἀπέχη περισσότερο ἀπὸ 100 χλμ. ἀπὸ τὴ θάλασ-

σα. Ἄφθονες ἐπίσης εἶναι οἱ λίμνες τῆς, κυρίως στὴ Μακεδονία. Ἐν τούτοις ἡ ἀλιεία μας εἶναι πολὺ περιορισμένη. Καὶ ἀναγκαζόμεσθε νὰ εἰσάγωμε ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ παστά ἢ διατηρημένα ψάρια καὶ ἄλλα ἀλιευτικὰ προϊόντα. Ἡ ἀλιεία στὴ χώρα μας ἔχει ὄλες τὶς δυνατότητες μεγάλης ἀναπτύξεως καὶ μπορεῖ νὰ ἀποτελέσῃ ἕνα σημαντικώτατο κλάδο τῆς ἐθνικῆς μας παραγωγῆς. Σημαντικὸ προϊόν τῆς ἀλιείας μας εἶναι οἱ σπόγγοι (σφουγγάρια), ἀπὸ τοὺς ὁποίους γίνεται ἀρκετὴ ἔξαγωγή.

Οἱ ἰαματικὲς πηγές. Ὑπάρχουν στὴν Ἑλλάδα ἄφθονες. Μερικὲς ἀπ' αὐτὲς εἶναι πολὺ καλύτερες ἀπὸ πολλὰς Εὐρωπαϊκὰς. Παρ' ὅλα ὅμως αὐτὰ ἐλάχιστοι ξένοι ἔρχονται στὶς ἰαματικὰς μας πηγὰς. Προτιμοῦν τὶς Εὐρωπαϊκὰς, γιὰτὶ ἐκεῖ θρῖσκουν πολλὰς εὐκολίας καὶ ἀνέσεις, ποὺ δὲν ὑπάρχουν στὶς δικὰς μας (καλὰ ξενοδοχεῖα, δρόμοι, ψυχαγωγία κλπ.).

Ὁ τουρισμός. Στὴν πατρίδα μας ὑπάρχουν τὰ ἀξιολογώτερα ἀρχαῖα μνημεῖα τῆς ὕφῃλιου. Ἐδῶ ἔλαμψε ὁ μεγαλύτερος καὶ ἐνδοξότερος πολιτισμὸς τῆς ἀνθρωπότητος. Τὰ μνημεῖα αὐτοῦ τοῦ ἀθάνατου πολιτισμοῦ προσελκύουν κάθε χρόνον ἀπὸ τὰ πέρατα τοῦ κόσμου χιλιάδες προσκυνητῶν, ποὺ ἔρχονται νὰ τὰ θαυμάσουν καὶ νὰ τὰ προσκυνήσουν. Ὁ πάντοτε καθαρὸς οὐρανὸς, ἡ γαλάζια θάλασσα, τὰ λευκὰ νησιά, τὰ ἡμερα θουνὰ καὶ τὸ γλυκὸ κλίμα τῆς προκαλοῦν τὸ θαυμασμὸ τῶν ξένων καὶ πολλοὶ ἀπ' αὐτοὺς ἐπιθυμοῦν νὰ ἐπισκεφθοῦν τὸν τόπον μας καὶ νὰ περάσουν σ' αὐτὸν τὶς διακοπὰς τους. Ὅλα λοιπὸν βοηθοῦν νὰ ἀναπτυχθῇ στὴν πατρίδα μας σοβαρώτατη τουριστικὴ κίνηση. Εἶναι δὲ γνωστὸ πόσον ἀξιόλογη πηγὴ πλούτου εἶναι ὁ τουρισμὸς. Οἱ ξένοι ἐπισκεπτόμενοι τὸν τόπον μας ξοδεύουν κατὰ τὴν ἐδῶ διαμονὴν τους χρήματα, γιὰ νὰ συντηρηθοῦν. Ἔτσι εἰσάγεται ξένο συνάλλαγμα, τοῦ μένει στὸν τόπον μας. Γιὰ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ τουρισμοῦ χρειάζονται πολλὰ καὶ καλὰ ξενοδοχεῖα, καλὰ ὀργανωμένα καὶ καθαρὰ τουριστικὰ κέντρα, ἄρτια συγκοινωνία καὶ κατάλληλη διαφήμιση στὸ ἐξωτερικὸ τῶν τουριστικῶν πλεονεκτημάτων τοῦ τόπου μας. Τελευταῖα ὁ τουρισμὸς παρουσιάζει ἀρκετὴ πρόοδο.

Σταφίδα, καπνός, ἐσπεριδοειδῆ, σύκα, λάδι, ἐλιές. Ἡ παραγωγή τῶν προϊόντων αὐτῶν εἶναι ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη στὴ χώρα μας. Τὸ ἐξαγωγικὸν μας ἐμπόριον στηρίζεται στὰ προϊόν-

τα αὐτά, πού εἶναι περιζήτητα στίς ξένες ἀγορές. Καί τῶν προϊόντων αὐτῶν εἶναι δυνατή ἡ αὔξησις. Κυρίως ὅμως πρέπει νά ἀποβλέψωμε στήν καλυτέρευσίν τους. Ἰδιαίτερη δέ φροντίδα πρέπει νά καταβάλλεται γιά τή συσκευασία καί διαλογή τους, σέ τρόπο ὥστε ν' ἀποστέλλωνται στό ἐξωτερικόν τά καλύτερα ἀπ' αὐτά.

Ἀπό τά παραπάνω καταφαίνεται ἡ ἔκτασις τοῦ ἐθνικοῦ πλούτου τῆς χώρας μας. Ἡ ἀρτιώτερη ἐκμετάλλευσίς του καί ἡ αὔξησις τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος θά ἔχη σάν συνέπεια τή δημιουργία διαφόρων βιομηχανιῶν καί βιοτεχνιῶν, καθὼς καί τήν ἀνάπτυξιν τοῦ ἐμπορίου, μέ ἀποτέλεσμα τήν ὑψώσιν τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τοῦ λαοῦ μας, δηλαδή τήν ἀνετώτερη διαβίωσίν του.

5. Ἡ φορολογία

Φορολογία λέγεται ἡ ἐπιβολή καί ἡ εἰσπραξίς τῶν φόρων. Φόρος εἶναι ἡ ὑποχρεωτικὴ εἰσφορά τῶν πολιτῶν, πού ἐπιβάλλεται μέ νόμον ἀπὸ τὸ κράτος. Οἱ φόροι εἶναι δυὸ εἰδῶν, ἄ μ ε σ ο ι καὶ ἔ μ μ ε σ ο ι. "Ἀμεσοὶ φόροι λέγονται οἱ φόροι, πού εἰσπράττονται ἀπ' εὐθείας ἀπὸ τὸ φορολογούμενον μέ φορολογικοὺς καταλόγους (φόρος εἰσοδήματος, οἰκοδομῶν κλπ.). "Ἐμμεσοὶ φόροι λέγονται οἱ φόροι, πού ἐπιβάλλονται στὰ διάφορα προϊόντα, τὰ ὁποῖα καταναλίσκει ὁ ἄνθρωπος.

Ἐφόσον εἶναι ἱερὴ ὑποχρέωσις τῶν πολιτῶν πρὸς τὸ κράτος, τὴν ὁποῖαν πρέπει νά ἐκπληρῶνουν αὐτοὶ πρόθυμα. "Ὅλοι π.χ. ἔχομε ἀνάγκη ἀπὸ δρόμους, ἀπὸ φωτισμό, ἀπὸ ἐκπαίδευσιν, ἀπὸ ἀσφάλειαν. "Ὅλα ὅμως αὐτά, γιά νά γίνουν, χρειάζονται χρήματα. Ποιὸς θά καταβάλλῃ τὰ χρήματα αὐτά; Ποιὸς ἄλλος ἐκτὸς ἀπὸ ἐκεῖνον, γιά τὸν ὁποῖον γίνονται οἱ δαπάνες. Καί εἶναι δυνατόν νά εἶναι καλὸς πολίτης καί πατριώτης ἐκεῖνος, πού μηχανεύεται κάθε εἶδος ψευδολογίας καί ἀπάτης, γιά ν' ἀποφύγῃ τοὺς φόρους; Ἐκαλὸς πολίτης καί πραγματικὸς πατριώτης αἰσθάνεται σάν ἱερὸ καθήκον τὴν πληρωμὴν τῶν φόρων του. Πρέπει συνεπῶς ὅλοι οἱ πολῖτες νά καταβάλλουν ἀγόγγυστα καί πρόθυμα τοὺς φόρους των.

α. Ὁ δημόσιος προϋπολογισμὸς

Ἡ λέξις προϋπολογισμὸς σημαίνει ὑπολογισμὸς ἀπὸ προτύτερα. Ὁ ὑπολογισμὸς π.χ. τῶν ἐξόδων μιᾶς ἐκδρομῆς πρὶν

γίνη ή έκδρομή, λέγεται προϋπολογισμός τῶν ἐξόδων τῆς ἐκδρομῆς αὐτῆς.

Δημόσιος προϋπολογισμός λέγεται ὁ ὑπολογισμός τῶν ἐσόδων καί ἐξόδων τοῦ κράτους γιά ἕνα ἔτος. Ὁ ὑπολογισμός αὐτός γίνεται μέ βάση τὰ οικονομικά ἀποτελέσματα τοῦ προηγούμενου ἔτους καί μέ πρόβλεψη τῶν δαπανῶν, πού χρειάζονται, γιά νά λειτουργήσῃ κανονικά ἡ κρατική μηχανή.

Ἐσοδα τοῦ δημόσιου προϋπολογισμοῦ εἶναι κυρίως οἱ φόροι. Ἐξοδά του εἶναι οἱ ἀποδοχές τῶν κρατικῶν ὑπαλλήλων (πολιτικῶν καί στρατιωτικῶν), οἱ δαπάνες γιά τήν ἐκτέλεση ἔργων κοινῆς ὠφέλειας καί ἀσφάλειας τοῦ κράτους κ. ἄ. Τόν προϋπολογισμό συντάσσει ἡ κυβέρνησις διὰ τοῦ ὑπουργοῦ τῶν οικονομικῶν καί τόν ἐγκρίνει ἡ βουλή. Ἰσχύει γιά ἕνα ἔτος, πού λέγεται οικονομικό ἔτος. Τὸ οικονομικό ἔτος συμπίπτει στήν πατρίδα μας μέ τὸ ἡμερολογιακό.

Εἶναι εὐνόητη ἡ μέγιστη σπουδαιότητα τοῦ δημόσιου προϋπολογισμοῦ. Τὸ κράτος κανονίζει τὰ ἔξοδά του ἀνάλογα μέ τὰ ἔσοδά του. Μοιράζει δηλ. τὰ χρήματα πού ὑπολογίζει νά εἰσπράξῃ ἀπὸ φόρους, ἀνάλογα μέ τίς ἀνάγκες του. Ἐοδεύει γιά τίς ἀνάγκες του τόσα, ὅσα ἔχει προϋπολογίσει. Ἡ ὑπέρβασις ἀπαγορεύεται, γιατί θά γίνη σέ βάρος ἄλλης δαπάνης (ἄλλου «κονδυλίου»). Ὁ προϋπολογισμός εἶναι συνεπῶς ὁδηγός καί ταυτόχρονα φραγμός στίς δαπάνες τοῦ κράτους. Ἐνα τμήμα τῶν κρατικῶν ἐσόδων δαπανᾶται γιά παραγωγικούς σκοπούς, δηλ. γιά τήν ἐκτέλεση μεγάλων ἔργων, ἐργοστασίων κλπ., τὰ ὁποῖα θά ἀποδώσουν ἐθνικό εἰσόδημα. Οἱ δαπάνες αὐτές ὀνομάζονται κρατικές ἐπενδύσεις.

Συμβαίνει κάποτε νά μὴ ἔχη τὸ κράτος ἀρκετὰ ἔσοδα, ὥστε ν' ἀντιμετωπίσῃ τίς τακτικές καί τίς ἔκτακτες δαπάνες του. Ἀναγκάζεται τότε νά δανείζεται χρήματα ἀπὸ τοὺς πολίτες. Σ' ἀντίκρουσμα τῶν χρημάτων αὐτῶν δίνει ἕνα ἔγγραφο, τὸ ὁποῖο λέγεται ὁ μ ο λ ο γ ί α. Οἱ ὁμολογίες αὐτές εἶναι λαχειοφόρες, δίνουν τόκο καί ἐξαργυρώνονται μετὰ τὴν πάροδο ὀρισμένου χρόνου.

Προϋπολογισμό συντάσσουν ὅλοι οἱ ὀργανισμοί, π.χ. οἱ τράπεζες, οἱ ἑταιρεῖες κλπ. Προϋπολογισμό ἔχουν καί τὰ σχολεῖα. Ἀλλὰ καί οἱ οἰκογένειες καί τὰ ἄτομα πρέπει νά ἔχουν προϋπολογισμούς τῶν ἐσόδων καί τῶν ἐξόδων τους. Πρέπει μέ ἄλλους λόγους νά κανονίζουν τὰ ἔξοδά των ἀνάλο-

γα μὲ τὰ ἔσοδά τους καὶ νὰ ἀφήνουν καὶ μικρὸ περίσσευμα, τὸ ὁποῖο νὰ ἀποταμιεύουν. Οἱ φρόνιμοι ἄνθρωποι δὲν σπαταλοῦν ἄσκοπα τὰ χρήματα ποὺ κέρδισαν σήμερα. Ξοδεύουν τόσα, ὅσα εἶναι ἀπαραίτητα γιὰ τὶς ἀνάγκες τους. Αὐριο πιθανὸν νὰ μὴ μπορέσουν νὰ κερδίσουν τὰ χρήματα, ποὺ τοὺς χρειάζονται. Τότε θὰ χρησιμοποιήσουν τὶς οἰκονομίες τους.

Ἔργασίες — Ἐρωτήσεις : Πῶς γινόταν ἡ συναλλαγή πρὸ τῆς ἐφευρέσεως τοῦ χρήματος; Τί σημαίνει ἀποταμίευση; Εἶναι ὠφέλιμα ἰδρύματα οἱ τράπεζες καὶ τὰ ταμιευτήρια; Ὑπάρχει ὑποκατάστημα τραπεζῆς στὸν τόπο τῆς κατοικίας σας; Τί ὀνομάζουμε κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις; Νὰ ἀναφέρετε τὶς πλουτοπαραγωγικὰς πηγὰς τῆς πατρίδας μας. Ὑπάρχουν στὸν τόπο σας μεταλλεῖα; Νὰ τὰ ἐπισκεφθῆτε. Εἶναι ὠφέλιμος ὁ προϋπολογισμὸς τῶν ἐσόδων καὶ ἐξόδων στὰ ἄτομα; Γιατί;

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ'

6-5-64

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

1. Ἐξαιρετὲς πράξεις, βραβευόμενες ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν

“Ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουν ὑποχρέωση νὰ ἐκτελοῦν τὸ καθῆκον τῶν ἀπέναντι τῆς πολιτείας καὶ τῶν συνανθρώπων τους. Καθῆκον τους ἐπίσης εἶναι νὰ ἐκτελοῦν ὅ,τι ὀρίζουν οἱ νόμοι. Ἄν κάποιος παραβῆ τοὺς νόμους, τιμωρεῖται. Ὑπάρχουν ὅμως ἄνθρωποι, ποὺ πράττουν περισσότερο ἀπὸ ὅσα ὀρίζουν οἱ νόμοι. Πολλοὶ περιπατητὲς π.χ. βρῖσκονται στὴν παραλία, ὅποτε ξαφνικὰ ἀντιλαμβάνονται ὅτι ἓνας κολυμβητὴς κινδυνεύει νὰ πνιγῆ. “Ὅλοι ταραάζονται, φωνάζουν, χειρονομοῦν. “Ενας ὅμως ἀπὸ αὐτοὺς ρίχνεται στὴ θάλασσα καὶ μὲ κίνδυνο τῆς ζωῆς του σώζει τὸν πνιγόμενο. Ὁ περιπατητὴς αὐτὸς ἐτέλεσε μιὰ πράξη, ἓνα καθῆκον, ποὺ κανένας νόμος δὲν τὸ ὀρίζει καὶ κανένας δὲν θὰ ζητοῦσε τὸ λόγο ἀπ’ αὐτόν, ἂν δὲν τὸ ἐκτελοῦσε. Ἐτέλεσε μὲ ἄλλους λόγους, μιὰ ἐξαιρετοπράξη. Ἐξαιρετοὶ πράξεις, λοιπόν, ὀνομάζονται οἱ πράξεις τῶν ἀνθρώπων τὶς ὁποῖες δὲν ἐπιβάλλει ὁ νόμος, ἀλλὰ μόνο ἡ ἐνάρετη συνείδηση καὶ ἡ ἀπέραντη ἀγάπη γιὰ τοὺς ἀνθρώ-

πους και τὸ κοινωνικὸ σύνολο. Οἱ ἐξαίρετες πράξεις εἶναι χαρακτηριστικὸ γνώρισμα τῶν ἀτόμων, πού εἶναι προικισμένα με ἀνώτερες ἀρετές, ὅπως εἶναι ἡ αὐτοθυσία, ἡ αὐταπάρνηση κλπ. Ἡ ὕπαρξη πολλῶν μελῶν με ἀνώτερες ἀρετές, εἶναι μεγάλο πλεονέκτημα γιὰ μιὰ κοινωνία. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸ ἡ πολιτεία φροντίζει νὰ προβάλλῃ τις ἐξαίρετες πράξεις ὡς παράδειγμα γιὰ μίμηση. Σ τούτους πολίτες πού ἐκτέλεσαν ἐξαίρετες πράξεις, δίνονται βραβεῖα. Τὸ βραβεῖο εἶναι δεῖγμα τῆς ἐπιδιοκμασίας καὶ τῆς ἀναγνωρίσεως ἀπὸ μέρος τῆς κοινωνίας τῆς πράξεως πού ἐκτέλεσε ἕνα ἄτομο. Ὑπάρχουν βραβεῖα ἠθικά καὶ ὕλικά. Ὑπάρχουν ἐπίσης διεθνή βραβεῖα, π.χ. τὸ βραβεῖο Νόμπελ, καὶ ἔθνικά βραβεῖα.

Τὸ ἔργο τῆς προβολῆς τῶν ἐξαιρέτων πράξεων με τὴ θράβευσὴ τους ἔχει ἀναλάβει στὴν Ἑλλάδα ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν.

Ἡ Ἀκαδημία Ἀθηνῶν εἶναι ἀνώτατο ἐπιστημονικὸ σῶμα, τὸ ὁποῖο ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐπιστήμονες, ἀνθρώπους τῶν γραμμάτων, καλλιτέχνες καὶ ποιητές. Σ κοπὸ ἔχει νὰ συντελῇ στὴν προαγωγὴ τῶν ἐπιστημῶν, τῶν καλῶν τεχνῶν, τῶν γραμμάτων, τὴν ἐνίσχυση τῶν πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας καὶ τὴν καλλιέργεια τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν με τὴν ἔξαρση καὶ θράβευση τῶν ἐξαιρέτων πράξεων. Ἰδρύθηκε τὸ 1926 καὶ στεγάζεται σὲ εἰδικὸ κτίριο ἀρχαίου ρυθμοῦ, πού θρῖσκεται στὴ Λεωφόρο Πανεπιστημίου. Ἔχει οἰκοδομηθῆ με ἔξοδα τοῦ ἔθνικοῦ εὐεργέτη Σίνα. Τὰ μέλη τῆς Ἀκαδημίας ὀνομάζονται Ἀκαδημαῖκοί.

Ἡ Ἀκαδημία ἀπονέμει σὲ πανηγυρικὴ συνεδρίασὴ τῆς τῆν 25ῆς Μαρτίου κάθε χρόνο χρηματικὸ βραβεῖο, τὸ ὁποῖο ὀνομάζεται «βραβεῖο ἀρετῆς καὶ δόξης». Με τὸ βραβεῖο αὐτὸ βραβεύει πράξεις ἀνδρείας, αὐτοθυσίας, φιλανθρωπίας, ἔθνικῆς δράσεως κλπ. Ἀναφέρομε ἐδῶ μερικὲς ἀποφάσεις τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, με τις ὁποῖες ἀπονεμήθηκαν βραβεῖα «ἀρετῆς» κατὰ τὴ συνεδρία τῆς 25ῆς Μαρτίου 1958.

«Βραβεῖον 5.000 δρχ. ἀπονέμεται εἰς τὸν δεκατετραετῆ μαθητὴν τοῦ Γυμνασίου Χ. Βασιλᾶν, διότι ριφθεις εἰς τὴν θάλασσαν ἔσωσεν ἑννεατῆ παῖδα κινδυνεύοντα νὰ πνιγῇ».

«Ἐπαινος ἀπονέμεται εἰς τὸν ἐν Πειραιεῖ ἰδιοκτήτην ε-
σοχικοῦ κέντρου κ. Ἐμμ. Παρλαμᾶν, διότι κατὰ τὴν σύγκρου-

σιν τῶν ἀτμοπλοίων «Υδρας» καὶ «Ἀναστάσεως» συνετέλεσε διὰ τῆς βενζινακάτου αὐτοῦ εἰς τὴν σωτηρίαν πολλῶν ναυαγῶν».

«Ἐπαινος ἀπονέμεται εἰς τὸν νοσοκόμον τοῦ Ἐρυθροῦ Σταυροῦ Ν. Παπαγεωργίου, διότι ἔσωσεν ἠλεκτρόπληκτον ἐργάτην καταβιάσας αὐτὸν δι' ἑναερίου κλίμακος...».

Βραβεύονται ἐπίσης ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία καὶ βιβλία ἐπιστημονικὰ καὶ λογοτεχνικὰ, καθὼς καὶ ἐκλεκτὰ ἔργα διακεκριμένων ζωγράφων καὶ μουσικῶν.

Σὲ ἄνδρες ἢ γυναῖκες, πού ἐπέδειξαν γενναιότητα ἢ ἄλλες ἀρετές, παρέχονται ἀπὸ τὸ κράτος ἢ ἀπὸ διάφορους ὀργανισμοὺς διακριτικὰ σήματα, πού λέγονται παράσημα. Τὰ παράσημα φέρονται στὸ στήθος, πρὸς τὰ ἀριστερά. Τὰ κρατικὰ παράσημα ἔχουν διάφορα ὀνόματα, π.χ. παράσημο τοῦ τάγματος τοῦ Σωτήρος, τοῦ Γεωργίου τοῦ Α', τοῦ Φοίνικος, τῆς Εὐποιίας, κλπ., ἀπονέμονται δὲ μόνο ἀπὸ τὸ Βασιλεῖα.

Σὲ Ἕλληνες πολῖτες χορηγοῦνται τὰ διακριτικὰ σήματα, πού λέγονται **μετάλλια πολέμου**. Τὰ μετάλλια πολέμου ἀπονέμονται σὲ Ἕλληνες στρατιωτικοὺς, πού πῆραν μέρος σὲ σπουδαῖα πολεμικὰ γεγονότα καὶ διακρίθηκαν γιὰ τὴν ἀνδραγαθία ἢ γιὰ τὶς διακεκριμένες ὑπηρεσίες τους στὸ στρατό, τὸ ναυτικὸ καὶ τὴν ἀεροπορία.

2. Μεγάλα ἐθνικὰ γεγονότα

«Ὅλα τὰ γεγονότα τῆς ἱστορίας ἑνὸς ἔθνους δὲν ἔχουν τὴν ἴδια σημασία γιὰ τὴ ζωὴ του. Ὑπάρχουν γεγονότα, πού εἶναι πολὺ σημαντικὰ καὶ ἐπιδροῦν οὐσιωδῶς στὴ ζωὴ του. Μιά μεγάλη νίκη π.χ., μιὰ ἐπανάσταση κλπ. εἶναι σημαντικὰ γεγονότα καὶ ἐπιδροῦν ἀποφασιστικὰ στὴν πορεία τῆς ζωῆς του. Τὰ γεγονότα αὐτὰ λέγονται **μεγάλα ἐθνικὰ γεγονότα**.

Στὴ νεώτερη ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους **μεγάλα γεγονότα**, πού ἔγιναν ἀφορμὴ νὰ δημιουργηθοῦν νέες συνθήκες κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς ζωῆς, μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν τὰ ἐξῆς: Ἡ Ἀλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1821, ἡ ἴδρυση ἐλεύθερου Ἑλληνικοῦ κράτους, ἡ παραχώρηση τοῦ πρώτου Συντάγματος, οἱ Βαλκανικοὶ πόλεμοι καὶ ἡ ἀπελευθέρωση τῆς Β. Ἑλλάδας, ἡ κήρυξη πολέμου κατὰ τῆς Ἑλλάδας ἀπὸ τὴν Ἰταλία τὸ 1940, ὁ ἀγώνας τῶν Κυπρίων γιὰ τὴν ἐλευθερία τους κ.ἄ.

3. Μεγάλα διεθνή γεγονότα

Έκτός από τὰ ἔθνικὰ γεγονότα, πού ἐνδιαφέρουν ἕνα μόνο ἔθνος, ὑπάρχουν καί γεγονότα, πού ἀνεξάρτητα ἀπὸ τὸν τόπο, στὸν ὁποῖο γίνονται, ἔχουν μεγάλη ἐπίδραση σὲ πολλές ἢ σὲ ὅλες τὶς χῶρες τοῦ κόσμου. Τὰ γεγονότα αὐτὰ λέγονται **μεγάλα διεθνή γεγονότα**.

Μερικὰ ἀπὸ τὰ διεθνή γεγονότα ἐπιδροῦν τόσο στὴ ζωὴ τῶν διαφόρων ἔθνῶν, ὥστε γίνονται ἀφορμὴ ν' ἀλλάξει τελείως ἡ πορεία τῆς ζωῆς τῶν ἔθνῶν αὐτῶν.

Τέτοια σπουδαῖα διεθνή γεγονότα μποροῦν νὰ θεωρηθοῦν τὰ ἑξῆς: Ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση, κατὰ τὸ 1789, πού τὰ φιλελεύθερα κηρύγματα τῆς ἐπέδρασαν σημαντικὰ σὲ ὅλους τοὺς λαοὺς τῆς Εὐρώπης, μεταξύ τῶν ὁποίων καί οἱ ὑπόδομοι τότε Ἑλληνες. Ὁ πρῶτος Παγκόσμιος πόλεμος, ἡ ἐπανάσταση στὴ Ρωσία καὶ ἡ ἐγκαθίδρυση στὴ χώρα αὐτὴ τοῦ κομμουνιστικοῦ καθεστώτος, ὁ δεῦτερος Παγκόσμιος πόλεμος, πού ἐπέφερε τὴ συντριβὴ τοῦ φασισμού καὶ τὴ διάλυση τῶν φασιστικῶν κρατῶν.

r 8-5-87

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

1. Σοφοί και μεγάλοι άνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας

Εἶναι γνωστὸ ὅτι στὴν ἀρχαία Ἑλλάδα ἔζησαν πολλοὶ ἐξέχοντες ἄνθρωποι, ποὺ μὲ τὸ ἔργο τους φώτισαν, ὄχι μόνο τοὺς συγχρόνους τους, ἀλλὰ καὶ λαοὺς μεταγενέστερων ἐποχῶν μέχρι σήμερα. Οἱ ἄνθρωποι αὐτοί, ποὺ διακρίνονται ἀπὸ τοὺς ἄλλους γιὰ τὸ σπουδαιότατο ἔργο τους, χαρακτηρίζονται ὡς **μεγάλοι ἄνδρες**. Μεταξὺ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ἐξέχουσα θέση κατέχουν οἱ **σοφοί**, οἱ ἄνδρες δηλ. μὲ τὴν εὐρύτατη πολυμαθεία καὶ τὴ βαθιὰ γνώση τῶν πραγμάτων τῆς ζωῆς. Αὐτοὶ πρῶτοι καλλιέργησαν τὶς ἐπιστῆμες καὶ τὰ γράμματα καὶ ὑπῆρξαν γι' αὐτὸ εὐεργέτες ὅλης τῆς ἀνθρωπότητας.

Σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς μεγάλους ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας, οἱ πιὸ ἀντιπροσωπευτικοί, ὑπῆρξαν οἱ ἐξῆς:

α΄. Ὁ Σωκράτης. Ὑπῆρξε ἀναμφισβήτητα ὁ μεγαλύτερος φιλόσοφος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας. Ἦταν γιὸς τοῦ γλύπτη Σωφρονίσκου καὶ τῆς μαίας Φαιναρέτης, γεννήθηκε δὲ τὸ 469 π.Χ. στὴν Ἀθήνα. Κατ' ἀρχὰς ἀσχολήθηκε μὲ τὴν πατρική του τέχνη. Ὁ Πausanias ἀναφέρει ὅτι εἶδε τὸν 1ο μ.Χ. αἰῶνα στὴν Ἀκρόπολη τῶν Ἀθηνῶν ἓνα ἄγαλμα, ἔργο τοῦ Σωκράτη, τὶς «Τρεῖς Χάριτες». Πολὺ ἔνωρις ὅμως ἐγκατέλειψε τὴ γλυπτική καὶ ἄρχισε ν' ἀσχολῆται μὲ τὴ φιλοσοφία. Ὁ Σωκράτης δὲν δίδασκε σὲ ὀρισμένη σχολή. Δίδασκε παντοῦ ὅπου ἔβρισκε συγκεντρωμένους ἀνθρώπους. Θεωροῦσε τὸ μορφωτικὸ του ἔργο ὡς θεία ἀποστολή. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν ἔπαιρνε ποτὲ ἀμοιβή ἀπὸ τοὺς μαθητές του. Συζητοῦσε πρόθυμα μὲ ὅλους ὅσους ἀναζητοῦσαν τὴν ἀλήθεια, μὲ πλούσιους καὶ φτωχοὺς, μορφωμένους καὶ ἀπλοὺς ἀνθρώπους, νέους καὶ ἡλικιωμένους. Τὸν ἀκολουθοῦσαν προπάντων οἱ νέοι τῶν εὐγενῶν Ἀθηναϊκῶν οἰκογενειῶν, γοητευμένοι ἀπὸ τὴ λεπτότητα καὶ τὴν πρωτοτυπία τοῦ πνεύματός του.

Ὁ Σωκράτης διακρίθηκε γιὰ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς του, τὴν ἠθική καὶ τὴ φιλοπατρία του. Κατὰ τὸν Πελοποννησιακὸ πόλεμο ἐκτέλεσε στὸ ἀκέραιο τὸ χρέος του πρὸς τὴν πατρίδα.

πολεμήσας γενναία στή μάχη τῆς Ποτίδαιας τῆς Χαλκιδικῆς, ὅπου ἔσωσε τὴ ζωὴ τοῦ νεαροῦ τότε Ἀλκιβιάδῃ, καθὼς καὶ στὸ Δῆλιο καὶ τὴν Ἀμφίπολη. Ἀλλὰ τὸ λαμπρότερο δεῖγμα φιλοπατρίας καὶ ἠθικοῦ μεγαλείου ἔδωσε ὁ Σωκράτης μὲ τὸ θάνατό του. Ἐπειδὴ καταπολεμοῦσε τοὺς σοφιστὲς καὶ τὶς θεωρίες τους, καὶ ἔλεγχε μὲ αὐστηρότητα τὴν ὑπερηφάνεια καὶ τὴν κουφότητα, δημιούργησε πολλές ἀντιπάθειες. Ἔτσι τρεῖς Ἀθηναῖοι, ὁ πολιτικὸς Ἀνυτορς, ὁ ποιητὴς Μέλητορς, καὶ ὁ ρήτορας Λύκωναρς τὸν κατηγορήσαν «δι' ἀσέβειαν καὶ διαφθορὰν τῶν νέων». Νὰ τὸ ἀρχαῖο κείμενο τῆς περιφημῆς αὐτῆς κατηγορίας: «Ἄδικεῖ Σωκράτης, οὐς μὲν ἡ πόλις νομίζει θεοὺς οὐ νομίζων, ἕτερα δὲ κοινὰ δαιμόνια εἰσάγων. Ἄδικεῖ δὲ καὶ τοὺς νέους διαφθεῖρων. Τίμημα θάνατος». Δηλαδή: Ἄδικεῖ ὁ Σωκράτης, γιατί δὲν πιστεύει τοὺς θεοὺς, τοὺς ὁποίους πιστεύει ἡ πόλη, ἀλλὰ εἰσάγει νέους. Ἄδικεῖ δέ, γιατί διαφθεῖρει καὶ τοὺς νέους. Ἡ ποινὴ εἶναι θάνατος».

Ὁ Σωκράτης θὰ μπορούσε ἀσφαλῶς νὰ ἀποφύγη τὴ θανατικὴ καταδίκη, ἂν ἀπολογοῦνταν μὲ ταπεινὸ καὶ ἥπιο τόνο καὶ ἂν παρουσίαζε τοὺς δικούς του στὸ δικαστήριο, γιὰ νὰ ζητήσουν χάρη. Ἀλλ' ἔπραξε ἀκριβῶς τὸ ἀντίθετο. Ἡ ἀπολογία του ὑπῆρξε ἀξιοπρεπὴς καὶ ὑπερήφανη, ἀντάξια ἐνὸς φιλόσοφου. Ἔτσι καταδικάσθηκε μὲ μικρὴ πλειοψηφία νὰ πιῇ τὸ κώνειο. Ἐπειδὴ ὅμως μεσολαβοῦσε θρησκευτικὴ γιορτὴ, ὁ Σωκράτης ἔμεινε τριάντα μέρες στὸ δεσμοτήριο, τὸ ὁποῖο μετέβαλε σὲ φιλοσοφικὴ σχολή, διδάσκοντας ἀπὸ τὸ πρωῒ ὡς τὸ βράδυ τοὺς φίλους του, ποὺ τὸν ἐπισκέπτονταν καθημερινά. Ὅταν δὲ ὁ μαθητὴς του Κρίτωνας μαζί μὲ ἄλλους φίλους καὶ μαθητὲς του, γεμάτοι ἀγανάκτηση γιὰ τὴν ἄδικη καταδίκη τοῦ διδασκάλου τους προετοίμασαν ὅλα τὰ μέσα, γιὰ νὰ τὸν φυγαδεύσουν, ὁ Σωκράτης ἀρνήθηκε ἐπίμονα νὰ φύγη. Ὁ περίφημος διάλογος, ποὺ διαμείφθηκε τὸ πρωῒ ἐκεῖνο μετὰ τὸ Σωκράτη καὶ Κρίτωνα μέσα στὴ φυλακὴ, γράφηκε ἀργότερα ἀπὸ τὸν Πλάτωνα. Ἀξίζει νὰ παραθέσωμε ἐδῶ χαρακτηριστικὰ ἀποσπάσματα σὲ ἐλεύθερη ἀπόδοση.

Ἦταν ἀκόμη βαθὺ σκοτάδι, ὅταν ὁ Κρίτωνας ἔφτασε στὴ φυλακὴ. Ὁ Σωκράτης κοιμόταν ἀτάραχος.

— «Ξύπνα, διδάσκαλε. Ὅλα εἶναι ἕτοιμα γιὰ τὴ σωτηρίαν σου. Ὁ δεσμοφύλακας δωροδοκῆθηκε. Θὰ φύγωμε ἀπὸ τὴ φυλακὴ, πρὶν ξημερώση. Καὶ θὰ μεταβῆς στὴ Θεσσαλία. Εἶναι ἄ-

δικο νὰ πεθάνης ἀθῶος, ἐπειδὴ τὸ θέλουν οἱ ἐχθροὶ σου».

— «Ὁχι, Κρίτων, προτιμῶ νὰ μείνω στὴ φυλακὴ καὶ νὰ πεθάνω ἄδικα, παρὰ νὰ παραβιάσω τοὺς νόμους τῆς πατρίδας μου. Ἄν ἀποφάσιζα νὰ φύγω, θὰ παρουσιάζονταν μπροστά μου οἱ Νόμοι καὶ ἡ Πατρίδα καὶ θὰ μοῦ ἔλεγαν: Τί κάμνεις, Σωκράτη; Ἀποφάσεις λοιπὸν νὰ μᾶς καταστρέψης; Δὲν γνωρίζεις ὅτι εἶναι ἀδύνατο νὰ ὑπάρξῃ πόλη (κράτος), ὅταν οἱ νόμοι τῆς δὲν τηροῦνται πιστὰ καὶ οἱ ἀποφάσεις τῶν δικαστηρίων τῆς δὲν ἐκτελοῦνται; Μήπως νομίζεις, ὅτι σὲ ἀδικήσαμε καὶ γι' αὐτὸ θέλεις νὰ μᾶς παρακούσης; Ἀλλὰ τότε λησμόνησες τί δίδαξες σὲ ὅλη σου τὴ ζωὴ; Δὲν διακήρυξες, ὅτι πρέπει νὰ πράττωμε καλὸ ἀντὶ κακοῦ; Ἡ πατρίδα Σωκράτη, γέννησε, ἔθρεψε, μόρφωσε καὶ σένα καὶ τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς προγόνους σου. Ἄν ὁ πατέρας σου ἢ ὁ διδάσκαλός σου σὲ κακοποιήσουν, ἔχεις δικαίωμα νὰ σηκώσης χέρι ἐναντίον τους; Βέβαια ὄχι. Δὲν γνωρίζεις λοιπὸν ὅτι ἡ πατρίδα εἶναι ἀγιώτερη καὶ πολυτιμότερη καὶ ἀπὸ τοὺς γονεῖς καὶ ἀπὸ τοὺς διδασκάλους καὶ ὅτι τὸ καθῆκον ὅλων τῶν πολιτῶν εἶναι νὰ τὴν σέβωνται καὶ νὰ τὴν τιμοῦν καὶ νὰ τὴν ἀγαποῦν καὶ ὅταν ἀκόμα ἀδικοῦνται ἀπ' αὐτὴ; Τί θὰ μπορούσα, Κρίτωνα, νὰ ἀπαντήσω στὰ δίκαια αὐτὰ ἐρωτήματα τῆς πατρίδας;». Ὁ Κρίτωνας δὲν βρῆκε τί νὰ ἀπαντήσῃ. Ἦταν καὶ αὐτὸς γνήσιος μαθητὴς τοῦ διδασκάλου του. Κράτησε λοιπὸν τὸν πόνο του καὶ παραδέχθηκε τὴν ὀρθὴ ἀπόφαση τοῦ διδασκάλου του.

Πρὶν πῆ τὸ κώνειο, περίλυποι οἱ μαθητὲς του ρώτησαν τὸ Σωκράτη, ἂν ἔχη νὰ τοὺς ἀφήσῃ καμμιά τελευταία παραγγελία. Καὶ ὁ σοφὸς δάσκαλος ἀπάντησε: «Σὰς παραγγέλλω νὰ εἰσθε ἐν ἄρετοι, γιὰ τὸ μεγαλύτερο ἀγαθὸ στὸν κόσμον εἶναι ἡ ἀρετὴ». Καὶ γαλήνιος καὶ ἀτάραχος ἦπιε τὸ κώνειο καὶ πέθανε (τὸ 399 π.Χ.) συνεπῆς πρὸς ὅσα δίδαξε.

Ὁ Σωκράτης δὲν ἔγραψε τίποτα. Δίδαξε μόνον. Τὴ διδασκαλίαν του διέδωσε κυρίως ὁ μαθητὴς του Πλάτωνας μὲ τὰ περίφημα ἔργα του (Κρίτων, Φαίδων κλπ.). Πίστευε καὶ σεβόταν τὸ θεῖο καὶ εἶχε φτάσει στὴν ἐννοίαν τοῦ ἐν ὄσ Θεοῦ, τὸν ὁποῖο ταύτιζε μὲ τὸ ὑπέρτατο ἀγαθὸ.

Ἡ διδασκαλία τοῦ Σωκράτη εἶχε μεγάλη ἐπίδραση στοὺς μεταγενέστερους. Σ' αὐτὴ ἔχουν τίς θάσεις τους ἡ φιλοσοφία τοῦ Πλάτωνα, τοῦ Ἀριστοτέλη, καθὼς καὶ ὅλων

τῶν φιλοσόφων τῶν Σωκρατικῶν λεγομένων σχολῶν. Ἀλλὰ περισσότερο ἀπὸ τὶς σοφές του ιδέες καταυγάζει τὴν ἀνθρωπότητα τὸ ὑπέροχο μεγαλεῖο τῆς ψυχῆς του: «Ἄν εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀδικῶ ἢ νὰ μὲ ἀδικοῦν» ἔλεγε «προτιμῶ νὰ μὲ ἀδικοῦν παρὰ νὰ ἀδικῶ». Πόσο ὑπέροχοι εἶναι οἱ λόγοι αὐτοὶ καὶ πόσο κοντὰ στὴ διδασκαλία τοῦ Χριστοῦ!

β'. Ὁ Πλάτωνας. Μέγας Ἀθηναῖος φιλόσοφος καὶ συγγραφέας. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 428 ἢ 427π.Χ. καὶ πέθανε τὸ 347 π.Χ. Καταγόταν ἀπὸ ἀριστοκρατικὸ γένος, πού οἱ ρίζες του ἔφθαναν μέχρι τοῦ Κόδρου. Ὁ πατέρας του ὀνομαζόταν Ἀρίστωνας, καὶ ἡ μητέρα του Περικτιόνη. Συγγενεῖς του ἦταν ἐπιφανεῖς Ἀθηναῖοι.

Οἱ θρησκευτικὲς καὶ κοινωνικὲς παραδόσεις καὶ ιδέες τῆς οἰκογενείας του ἐπέδρασαν πολὺ στὰ πρῶτα χρόνια τῆς ζωῆς του. Ἡ εὐσέβεια καὶ ἡ πίστη στοὺς προγονικοὺς θεοὺς, ὁ σεβασμὸς στοὺς γονεῖς, ἡ τήρηση μὲ θρησκευτικὴ εὐλάβεια τῶν γνήσιων Ἑλληνικῶν ἐθίμων καὶ ἡ ἀποστροφή κάθε ξένου (βαρβαρικοῦ) ἐθίμου ἦταν οἱ οἰκογενειακὲς παραδόσεις, μὲ τὶς ὁποῖες ἀνατράφηκε καὶ μεγάλωσε ὁ Πλάτωνας.

Πίστευε καὶ ὑποστήριζε, ὅτι τὸ ὑψηλότερο ἀνθρώπινο ἰδανικὸ εἶναι ἡ «σύμμετρη διάπλαση» ὠραίου σώματος καὶ ἐνάρετης ψυχῆς, δηλ. ἡ σωματικὴ καὶ ψυχικὴ ἀρετή. Ὑπῆρξε ἀπὸ τοὺς πρῶτους μαθητὲς τοῦ Σωκράτη. Ἡ γνωριμία του μ' αὐτὸν εἶναι τὸ μεγαλύτερο γεγονός τῆς ζωῆς του. Ὑπῆρξε τόσο μεγάλη ἡ ἐπίδραση τῆς γνωριμίας αὐτῆς, ὥστε μποροῦμε νὰ ποῦμε, ὅτι χωρὶς τὸ Σωκράτη ὁ κόσμος δὲν θὰ εἶχε τὸν Πλάτωνα, αὐτὸν πού ἔχει σήμερα.

Ὁ Πλάτωνας ταξίδεψε σὲ πολλὰ μέρη. Πῆγε καὶ στὴ Σικελία, γιὰ νὰ ἐπισκεφθῆ τὸν τύραννο Διονύσιο. Ἐπιστρέφοντας ἀπὸ τὴ Σικελία πιάσθηκε αἰχμάλωτος ἀπὸ τοὺς Αἰνιγῆτες, πού ἦταν τότε σύμμαχοι τῶν Σπαρτιατῶν. Ἀπελευ-

Πλάτωνας

θερώθηκε, ἀφοῦ πλούσιος Ἀθηναῖος φίλος του πλήρωσε πολ-
λά λύτρα.

Ὅταν ἐπέστρεψε στήν Ἀθήνα, ἴδρυσε τήν Ἀκαδημία
του, πού διατηρήθηκε μέχρι τοῦ 529 μ.Χ., ὅποτε καταργήθη-
κε ἀπό τόν Ἰουστινιανό. Ἡ φήμη τῆς Πλατωνικῆς Ἀκαδημίας
ὑπῆρξε μεγάλη. Μαθητής της ὑπῆρξε καί ὁ Ἀριστοτέλης. Ὁ
Πλάτωνας ἐκτός ἀπό τή διδασκαλία του στήν Ἀκαδημία ἔ-
γραφε καί πολλά συγγράμματα, τὰ ὁποῖα θαυμάζει σήμερα
ὅλος ὁ κόσμος. Μεταξύ αὐτῶν εἶναι τὸ «Συμπόσιο», ἡ «Ἀ-
πολογία τοῦ Σωκράτη», ὁ «Κρίτωνας», ὁ «Φαίδωνας», ὁ «Γορ-
γίας», ἡ «Πολιτεία», οἱ «Νόμοι» κ.ἄ. Ὁ ἴδιος ὁ Πλάτωνας δὲν
ἐμφανίζεται στὰ συγγράμματά του. Βάζει τίς ιδέες του στό
στόμα τοῦ Σωκράτη. Τὰ πλεῖστα ἀπό τὰ ἔργα του εἶναι δι-
άλογοι, μέ πρῶτο πρόσωπο τὸ Σωκράτη. Ὅλοι σχεδόν οἱ
διάλογοί του φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ ἀμέσως μετὰ τὸ Σωκρά-
τη σπουδαιότερου προσώπου. Ὁ διάλογος στὰ ἔργα τοῦ Πλά-
τωνα ἔγινε ἓνα νέο καί θαυμάσιο λογοτεχνικὸ εἶδος. Ἡ περι-
γραφικότητά του εἶναι ἀφθαστη. Οἱ χαρακτήρες τῶν προσώ-
πων, πού συζητοῦν, διαγράφονται μέ ἀξιοθαύμαστη τέχνη. Ἡ
γλώσσα του εἶναι καλλιεργημένη καί τὸ ὕφος του ἔχει ποικι-
λίες ἀνάλογα μέ τὰ συζητοῦντα πρόσωπα. Τὸ προσωπικὸ ὕ-
φος τοῦ Πλάτωνα εἶναι ἀληθινὸ θαῦμα· χρησιμοποιεῖ φράση

σύντομη, ἀνετη, φωτεινὴ, λε-
πτὴ, εὐγενικὴ. Πραγματικὰ
εἶναι σὲ ὄλα τοῦ «θεῖο»
Πλάτωνα, ὅπως εἰκόσια ὀ-
νομάσθηκε.

Ἀριστοτέλης

καί ἦταν γιατρός τοῦ βασιλιᾶ τῆς Μακεδονίας Ἀμύντα, πα-

Ὁ Ἀριστοτέλης. Ἀναμφί-
βολα ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρ-
ξε ἡ ἐκπληκτικώτερη διάνοια
τῆς ἀρχαιότητος. Ἀσχολή-
θηκε μέ τὴν ἔρευνα ὄλων
σχεδόν τῶν προβλημάτων
τῆς ζωῆς καί ἔθεσε τὰ θεμέ-
λια τῆς ἐπιστήμης. Γεννήθη-
κε τὸ 384 π.Χ. στὰ Στάγिरα
τῆς Χαλκιδικῆς. Ὁ πατέρας
του ὀνομαζόταν Νικόμαχος

τέρα του Φίλιππου. Για τὴν παιδική του ἡλικία δὲν ὑπάρχουν πληροφορίες. Εἶναι ἄγνωστο ἂν ζοῦσε μὲ τὸν πατέρα του στὰ ἀνάκτορα τῶν Μακεδόνων βασιλέων ἢ στὰ Στάγιρα. Βέβαιο πάντως εἶναι ὅτι ὁ Ἀριστοτέλης εἶχε τὴν ἀτυχία νὰ χάσῃ κατὰ τὴν παιδική του ἡλικία τὸν πατέρα του. Πότε πέθανε ἢ μῆτέρα του εἶναι ἐπίσης ἄγνωστο. Γνωστὸ μόνο εἶναι ὅτι τὴν κηδεμονία τοῦ μικροῦ Ἀριστοτέλη ἀνέλαβε ὁ φίλος τοῦ πατέρα του Πρόξενος. Μόλις ὁ Ἀριστοτέλης ἔγινε δεκαπενταετής, τὸ 367 π.Χ., στάλθηκε ἀπὸ τὸν κηδεμόνα του στὴν Ἀθήνα, γιὰ νὰ ἐκπαιδευθῆ στὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνα. Στὴν Ἀκαδημία φοίτησε ἐπὶ 20 σχεδὸν χρόνια καὶ συνδέθηκε μὲ τὸν Πλάτωνα μὲ στενὴ φιλία, πού διατηρήθηκε ἀμείωτη μέχρι τὸ θάνατο τοῦ Πλάτωνα. Τὸ 342 προσκλήθηκε ἀπὸ τὸ βασιλιά τῆς Μακεδονίας Φίλιππο, γιὰ ν' ἀναλάβῃ τὴν διαπαιδαγώγηση τοῦ γιοῦ του Ἀλέξανδρου, πού ἦταν τότε 11 ἐτῶν. Ὁ Ἀριστοτέλης δέχθηκε προθυμότητα, ἦλθε στὴν Πέλλα καὶ ἀνέλαβε μὲ ζῆλο τὸ ἔργο του. Φρόντισε νὰ μεταδώσῃ στὸ μαθητὴ του τὸ πανελλήνιο πνεῦμα καὶ νὰ τὸν κάμῃ νὰ σκέφτεται ὄχι μόνο τὴ Μακεδονία, ἀλλὰ πολὺ εὐρύτερα, ὁλόκληρη τὴν Ἑλλάδα. Χρησιμοποίησε γιὰ τὴ μόρφωση τοῦ μαθητῆ του τὰ ἔπη τοῦ Ὀμήρου καὶ ἔμεινε κοντὰ του ἐπὶ ἑξαετία.

Ἡ ἐπίδραση τοῦ Ἀριστοτέλη στὸ νεαρὸ Ἀλέξανδρο ὑπῆρξε μέγιστη. Ὁ ἴδιος ὁ Ἀλέξανδρος ἔλεγε ἀργότερα χαρακτηριστικὰ: «Στὸν πατέρα μου χρεωστῶ τὸ ζῆν καὶ στὸ διδάσκαλό μου τὸ εἶ ζῆν». Ὅταν ἀνῆλθε στὸ θρόνο ὁ Ἀλέξανδρος, ὁ Ἀριστοτέλης ἔγραψε καὶ ἔστειλε σ' αὐτὸν τὸ σύγγραμμά του «Περὶ βασιλείας», στὸ ὁποῖο τοῦ ἔδινε ὀρισμένες συμβουλές. Ἀργότερα ἐπέστρεψε στὴν Ἀθήνα, ὅπου ἴδρυσε φιλοσοφικὴ σχολή, πού ὀνομάσθηκε Λύκειο καὶ «Περιατητικὴ Σχολή», γιὰ τὴ διδασκαλία γινόταν ἐνῶ δάσκαλος καὶ μαθητὲς περπατοῦσαν.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρξε ὁπαδὸς τῆς πανελληνίας ιδέας. Θεωροῦσε δηλ. ἀπαραίτητη τὴν ἔνωση ὅλων τῶν Ἑλληνικῶν δυνάμεων καὶ ἐργάσθηκε γι' αὐτὸ μὲ ὅλες του τίς δυνάμεις. Γιὰ τὸ λόγο αὐτὸν τάχθηκε ἀνεπιφύλακτα μὲ τὴν πολιτικὴ τοῦ Φίλιππου καὶ τοῦ Ἀλέξανδρου, οἱ ὁποῖοι, ὅπως γνωρίζομε, ἐπιδίωκαν τὴν ἔνωση ὅλων τῶν Ἑλλήνων σ' ἓνα κράτος. Μετὰ τὸ θάνατο τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου οἱ ὁπαδοὶ τοῦ ἀντιμακεδονικοῦ κόμματος νόμισαν, ὅτι ἦταν εὐκαιρία νὰ ἐκδικη-

θοῦν τοὺς Μακεδόνες στὸ πρόσωπο τοῦ Ἀριστοτέλη. Τὸν κατὰγγειλαν λοιπὸν ψευδῶς ἐπὶ ἄσεβεία. Ὁ Ἀριστοτέλης, ἐπειδὴ πείσθηκε ὅτι θὰ καταδικαζόταν, ἔσπευσε νὰ φύγη ἀπὸ τὴν Ἀθήνα καὶ νὰ πάη στὴ Χαλκίδα, «γιὰ νὰ μὴ δώση», ὅπως χαρακτηριστικὰ εἶπε, «στοὺς Ἀθηναίους τὴν εὐκαιρία νὰ διαπράξουν καὶ ἄλλο ἀδίκημα», ὑπονοώντας ὡς πρῶτο ἀδίκημα τὴ θανάτωση τοῦ Σωκράτη. Στὴ Χαλκίδα πέθανε ἀπὸ στηθικό νόσημα τὸ 322 π.Χ. Τὸ σῶμα του μεταφέρθηκε καὶ τάφηκε μὲ ἐξαιρετικὲς τιμὲς στὰ Στάγिरα. Πρὸς τιμὴν του στήθηκε τελευταῖα μαρμάρινος ἀνδριάντας κοντὰ στὰ ἀρχαῖα Στάγिरα.

Ὁ Ἀριστοτέλης ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος διανοητὴς τοῦ ἀρχαίου κόσμου. Δὲν ὑπάρχει θέμα, τὸ ὁποῖο δὲν ἔθιξε στὰ συγγράμματά του. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴν τεχνικὴ τῆς ποιήσεως καὶ τῆς ρητορικῆς, πού τόσο ὑψηλὴ θέση κατεῖχαν τότε στὴν Ἑλλάδα. Ἀσχολήθηκε μὲ τὴ φυσικὴ, τὴν ψυχολογία, τὴν ἠθική, τὴν πολιτικὴ, τὴν τεχνολογία. Ὁ Ἀριστοτέλης εἶναι πανεπιστήμων. Διακρίνεται γιὰ τὴν ὀξύτατη παρατήρηση, τὴ θαυμαστὴ ἐπιμέλεια, τὴν ἐπιστημονικὴ ἀκρίβεια καὶ τὴν πολυμέρεια. Ἡ πολυμάθειά του εἶναι καταπληκτικὴ καὶ ἡ φιλεργία του ἀξιοθαύμαστη. Ἀνάλογη μὲ τὴν καταπληκτικὴ πολυμάθειά του εἶναι καὶ ὁ ἀριθμὸς τῶν συγγραμμάτων του. Πολλὰ ἀπὸ αὐτὰ ἀναφέρονται στὴ ζωὴ τῶν ζώων καὶ τῶν φυτῶν.

δ'. Ὁ Ἀρχιμήδης. Ὁ μεγάλος Ἕλληνας μαθηματικός, φυσικός καὶ μηχανικός Ἀρχιμήδης γεννήθηκε στὴν ὀνομαστὴ κατὰ τὴν ἀρχαιότητα Ἑλληνικὴ μεγαλόπολη τῆς Σικελίας, τὴ Συρακοῦσες, τὸ 287 π.Χ. Οἱ παρατηρήσεις του καὶ οἱ ἐφευρέσεις του, πού προκαλοῦν τὸ θαυμασμὸ καὶ σήμερα ἀκόμη, ἀναφέρονται στὰ μαθηματικά, τὴ φυσικὴ, τὴ μηχανικὴ, τὴν ἀστρονομία καὶ σὲ τεχνικὲς ἀκόμα κατασκευές.

Ἀνακάλυψε καὶ ἔθεσε σ' ἐνέργεια τοὺς μοχλοὺς καὶ τὴ τροχαλίεσ. Ὡς τότε τὰ μεγάλα βάρη μετακινούνταν μὲ τὰ χέρια. Γιὰ νὰ μετακινηθοῦν οἱ ὀγκόλιθοι π.χ., πού χρειάζονταν γιὰ τὰ τεῖχη τῶν πόλεων, χρησιμοποιούνταν πολλοὶ ἄνθρωποι.

«Δός μοι πᾶ σῶ καὶ τὰν γὰν κινήσω», εἶπε ὁ Ἀρχιμήδης μετὰ τὴν ἐφεύρεση τῶν μοχλῶν, στὸν τύραννο τῶν Συρακοῦ-

σῶν Ἰέρωνα. Δηλ. «Δῶσμου μέρος (ἐκτὸς τῆς γῆς), ὅπου νὰ σταθῶ, καὶ θὰ μετατοπίσω τὴ γῆ».

Ἀνακάλυψε τὸν περίφημο φυσικὸ νόμο, ποῦ εἶναι γνωστὸς μὲ τὸ ὄνομα «Ἀρχὴ τοῦ Ἀρχιμήδη»: «Πᾶν σῶμα ἐμβαπτιζόμενον ἐντὸς ὑγροῦ χάνει τόσον θάρος, ὅσον εἶναι τὸ θάρος τοῦ ὑγροῦ, ποῦ ἐκτοπίζει». Ἐφεῦρε μηχανήματα ἀντλήσεως νεροῦ ποῦ ὀνομάσθηκε «Αἰγυπτιακὸς κοχλίας». Ἐφεῦρε τὸν ἔλικα τῶν πλοίων καὶ πολλὰ ἄλλα.

Ὁ Ἀρχιμήδης ἔθεσε τὴ σοφία καὶ τὴν ἐπιστήμη του στὴ διάθεση τῆς κινδυνεύουσας πατρίδας του. Τὸ 212 π.Χ. ὁ Ρωμαϊκὸς στρατὸς πολιορκοῦσε τὶς Συρακοῦσες καὶ ἀπὸ τὴ ξηρὰ καὶ ἀπὸ τὴ θάλασσα καὶ ἡ πόλη κινδύνευε νὰ πέσῃ στὰ χέρια τοῦ φοβεροῦ Ρωμαίου στρατηγοῦ Μάρκελλου. Τότε ὁ Ἀρχιμήδης ἔθεσε σ' ἐνέργεια τὶς πολεμικὲς μηχανές, ποῦ κατασκεύασε. Βροχὴ ἀπὸ λίθους καὶ βέλη ἄρχισαν νὰ πέφτουν ἐναντίον τῶν Ρωμαϊκῶν πλοίων. Καὶ αἴφνης φανερόντων ἀπὸ μεγάλους γερανοὺς σιδηρῆς ἄρπάγες (γάντζοι) — ἄλλη ἐφευρεσί του αὐτὴ — ἄρπαζαν τὰ ἐχθρικὰ πλοῖα, τὰ σήκωναν στὸν ἀέρα καὶ ἀφοῦ τὰ κρατοῦσαν ἐκεῖ μετέωρα λίγο, τὰ ἄφηναν ἔπειτα νὰ βυθιστοῦν ἢ νὰ συντριβοῦν πάνω στοὺς βράχους τῆς παραλίας. Τέλος κατόρθωσε νὰ συγκεντρώσῃ μὲ κάτοπτρα τὶς ἀκτίνες τοῦ ἡλίου καὶ νὰ κάψῃ ἐχθρικὰ πλοῖα.

Ὁ Μάρκελλος τελικὰ κυρίεψε τὶς Συρακοῦσες. Καὶ ὁ σοφὸς Ἀρχιμήδης σκοτώθηκε ἀπὸ ἀγροῖκο Ρωμαῖο στρατιώτη, τὴ στιγμὴ ποῦ ἀσχολοῦνταν μὲ τὴ λύση μαθηματικοῦ προβλήματος. Λέγεται μάλιστα ὅτι δὲν ἀντιλήφθηκε ὅτι ἡ πόλη κυριεύθηκε καὶ νομιζοντας, ὅπως ἦταν ἀπορροφημένος μὲ τὰ πειράματά του, ὅτι ὁ Ρωμαῖος στρατιώτης ἦταν κάποιος ἀπὸ τοὺς ὑπηρέτες του, εἶπε ἀπλὰ σ' αὐτὸν τὴν περίφημη ἔκτοτε φράση, «Μὴ μου τοὺς κύκλους τάραιτε». Δηλ. «Μὴ ἀνακατῶν τὰ γεωμετρικὰ μου σχήματα», δηλ. «Φύγε καὶ μὴ μ' ἐνοχλῆς».

Πολλὰ ἀποσπάσματα ἀπὸ συγγράμματα τοῦ μεγάλου σοφοῦ, ποῦ προκαλοῦν καὶ σήμερα ἀκόμα τὸ θαυμασμό, διασώθηκαν μέχρι σήμερα. Μερικὰ ἀπ' αὐτὰ εἶναι: «Περὶ σφαιράς καὶ κυλίνδρου», «Κύκλου μέτρησις», «Περὶ ἐλίκων», «Ψαμμίτης» κ.ἄ.

ε'. Ὁ Περιλήξ. Ἦταν γιὸς τοῦ στρατηγοῦ Ξάνθιππου καὶ τῆς Ἀγαρίστης. Γεννήθηκε στὴν Ἀθήνα τὸ 490 π.Χ. καὶ

ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος πολιτικός τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Ἡ εὐγένεια τῆς καταγωγῆς του καὶ ἡ εὐπορία τῆς οἰκογένειάς του συντέλεσαν στὸ νὰ λάβῃ ἄρτια μόρφωση. Διδασκάλους του εἶχε τοὺς περίφημους γιὰ τὴν ἐποχὴ του Ζήωνα τὸν Ἐλεᾶτη, τὸ μουσικὸ Δάμωνα καὶ τὸ φιλόσοφο Ἀναξαγόρα. Σπούδασε μουσικὴ, φιλοσοφία καὶ ρητορικὴ. Ἡ εὐγλωττία του, ἡ καθαρότητα καὶ ἡ μεγαλοπρέπεια τῆς ἐκφράσεώς του ὑπῆρξαν παροιμιώδεις. Οἱ ἀρχαῖοι συγγραφεῖς ἀναφέρουν ὅτι «ἤστραπτε καὶ ἐβρόντα καὶ συνεκλόνιζε τὴν Ἑλλάδα», ὅταν μιλοῦσε, ἢ ὅτι «εἶχε τὰ ὄπλα τοῦ Διὸς (τὸν κεραυνὸν) εἰς τὴν γλῶσσάν του». Ἐπονομαζόταν καὶ «Ὀλύμπιος», γιὰτὶ δὲν ταραζόταν ποτέ. Παρὰ τὶς ἰκανότητές του αὐτὲς προπαρασκεύαζε πάντοτε τοὺς λόγους του. Ὅπως δὲ ὁ ἴδιος συνήθιζε νὰ λέγῃ, ποτέ δὲν ἀνέβηκε στὸ βῆμα γιὰ νὰ μιλήσῃ, χωρὶς νὰ ἔχῃ προηγουμένως προσευχηθῆ στοὺς θεοὺς, γιὰ νὰ τὸν βοηθήσουν, ὥστε νὰ μὴ διαφύγῃ ἀπὸ τὰ χεῖλη του ἀπρεπῆς λόγος. Ὡς στρατιώτης ἔδειξε πάντοτε μεγάλη γενναιότητα.

Ἡ πολιτικὴ του σταδιοδρομία διάρκεσε 40 ὀλόκληρα χρόνια. Κατὰ τὸ διάστημα αὐτὸ ἦταν ἀπόλυτα ἀφοσιωμένος στὴ διαχείριση τῶν κοινῶν. Ποτέ δὲν φαινόταν στοὺς δρόμους παρὰ μόνον, ὅταν μετέβαινε στὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Δήμου (Βουλὴ), γιὰ νὰ μιλήσῃ. Ποτέ δὲν ἔπαιρνε μέρος σὲ συμπόσια καὶ διασκεδάσεις. Δὲν ἔχανε τὸν καιρὸ καὶ τὴν ἀξιοπρέπειά του ἀσχολούμενος μὲ μικροπράγματα. Διατηροῦσε πάντοτε ἀκμαῖες τὶς δυνάμεις του καὶ ἐπιβλητικὴ τὴν προσωπικότητά του γιὰ τὰ μεγάλα ζητήματα.

Ὁνειρο τοῦ Περικλῆ ἦταν νὰ συνενώσῃ ὅλες τὶς Ἑλληνικὲς πόλεις σὲ μιὰ Πανελληνίαν ὀμοσπονδίαν. Μὲ πρότασή του λοιπὸν ἡ Ἐκκλησία τοῦ Δήμου ἐνέκρινε ψήφισμα προσκλήσεως ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων Εὐρώπης καὶ Ἀσίας σὲ Πανελλήνιο συνέδριον στὴν Ἀθήνα. Τὸ συνέδριον αὐτὸ θὰ ἀποφάσιζε: α') Τὴν ἀπὸ κοινοῦ ἀνοικοδόμησιν τῶν ναῶν, ποὺ κατέστρεψαν οἱ Πέρσες, β') τὴν ἐξεύρεσιν τῶν μέσων γιὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς ἐλευθερίας ὄλων τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων. Δυστυχῶς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς ὡραίας αὐτῆς ἰδέας ματαίωσε ἡ ζηλοτυπία τῆς Σπάρτης.

Στὶς ἡμέρας του ἡ Ἀθήνα εἶδε ἡμέρας λαμπρῆς δόξας καὶ μεγαλείου. Κατέστησαν τὸ καύχημα καὶ τὸ ἐγκαλλώπισμα τῆς Ἑλλάδας. Τὰ Προπύλαια, ὁ Παρθενώνας μὲ τὰ ὑπέρο-

χα αετώματά του και τὸ χρυσελεφάντινο ἄγαλμα τῆς θεᾶς Ἀθηνᾶς ἀποτέλεσαν τὸ ἀποκορύφωμα τῆς τέχνης, μέχρι σήμερα δὲ ἡ ἀνθρωπότητα δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξει παρόμοια ἀριστουργήματα.

Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς του ἀναπτύχθηκαν σὲ ἄφθαστο βαθμὸ τελειότητος ἡ ἀρχιτεκτονικὴ καὶ ἡ γλυπτικὴ καὶ ἀναδείχθηκαν οἱ ἐξοχώτεροι καλλιτέχνες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας ὁ γλύπτης Φειδίας, οἱ ἀρχιτέκτονες τοῦ Παρθενῶνα Ἴκτινος, Καλλικράτης, Μνησικλῆς καὶ ἄλλοι.

Ἀλλὰ καὶ ἡ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ τοῦ Περικλῆ ὑπῆρξεν ἄψογη. Ὑποστήριξε τὰ γράμματα καὶ ἐξύψωσε τὸ πνευματικὸ ἐπίπεδο τοῦ Ἀθηναϊκοῦ λαοῦ. Πίστευε ὅτι μόνον ὅταν ὁ πολίτης ἀποκτήσῃ συνείδηση τῶν ἀνώτερων ἀξιών τῆς ζωῆς, τότε μάχεται καὶ θυσιάζεται γιὰ τὴν προστασία καὶ ἐξασφάλισή του.

Ἡ ἐποχὴ τοῦ Περικλῆ ὀνομάσθηκε «χρυσοῦς αἰὼν». Λείψανα τῶν ἔργων τῆς χρυσοῦς πράγματι ἐποχῆς ἐκείνης, πού διασώθηκαν μέχρι σήμερα, προκαλοῦν τὴν κατάπληξη καὶ τὸ θαυμασμὸ ὅλης τῆς ἀνθρωπότητος καὶ ἀποτελοῦν τὸ προσκύνημά της. Ὁ Περικλῆς πέθανε δυὸ χρόνια μετὰ τὴν ἔναρξη τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἀπὸ ἐπιδημία πανώλης, πού μάστιζε τότε τὴν πόλη.

2. Ἐθνικοὶ ποιητῆς

α'. Διονύσιος Σολωμὸς Ὁ ἐθνικὸς ποιητῆς Διονύσιος Σολωμὸς γεννήθηκε στὴ Ζάκυνθο τὸ ἔτος 1798. Ὑπῆρξε γιὸς τοῦ κόντε - Νικολάου Σολωμοῦ καὶ τῆς Ἀγγελικῆς Νίκη. Σὲ ἡλικία ἑννέα ἐτῶν ἔμεινε ὄρφανὸς πατὴρ καὶ οἱ συγγενεῖς του τὸν ἔστειλαν μαζί μὲ τὸν ἀδελφὸ του Δημήτριο στὴν Κρεμώνα καὶ ἀργότερα στὴν Παθία τῆς Ἰταλίας, ἀπὸ τὸ Πανεπιστήμιο τῆς ὁποίας πῆρε πτυχίον νομικῆς. Ἀπὸ τὰ νεανικά του χρόνια ὁμως ἔδειξε ἀγάπη καὶ κλίση γιὰ τὴν ποίηση. Τὸ 1828 ἔφυγε ἀπὸ τὴ Ζάκυνθο καὶ ἐγκαταστάθηκε στὴν Κέρκυρα, ὅπου ἔμεινε μέχρι τοῦ θανάτου του. Ἐκεῖ γνωρίσθηκε μὲ πολλοὺς ἀπὸ τοὺς διανοούμενους τῆς ἐποχῆς ἐκείνης καὶ συνδέθηκε φιλικὰ μὲ τὸν ποιητὴ Ἰάκωβο Πολυλά καὶ τὸ μουσουργὸ Ν. Μάντζαρο, πού ἀργότερα μελοποίησε τὸν «Ὑμνον» του. Χαρακτηριστικὸ γνῶρισμα τοῦ ποιητῆ ὑπῆρξε ἡ ἀποφυγὴ τοῦ

κοσμικοῦ θορύβου καὶ ὁ ἰσχυρὸς πόθος του γιὰ τὴν ἔλευθε-
ρία. Τὰ πρῶτά του ποιήματα ἔγραψε στὴν Ἱταλικὴ γλῶσσα.

Ἀργότερα ἄρχισε νὰ μελε-
τάει τὴν Ἑλληνικὴ γλῶσσα,
ποῦ εἶχε μάθει ἀπὸ τὴ μητέ-
ρα του, ἀλλὰ τὴν εἶχε σχεδὸν
λησμονήσει. Διαβάζει τὰ δη-
μοτικὰ τραγούδια μας καὶ
τὰ ποιήματα τοῦ Βηλαρᾶ
καὶ τοῦ Χριστόπουλου καὶ ἄρ-
χίζει νὰ γράφῃ ποιήματα
στὴν Ἑλληνικὴ. «Ἡ Ξανθού-
λα», «Ὁ θάνατος τῆς ὀρφα-
νῆς», «Ὁ θάνατος τοῦ βο-
σκοῦ» κ.ἄ. ὑπῆρξαν τὰ πρῶ-
τα ποιήματά του στὴν Ἑλ-
ληνικὴ.

Δ. Σολωμὸς

Ἀπὸ τὴν ἔπαυλη τοῦ φί-
λου του Στράνη, ποῦ διαμέ-
νει, ἀκούει τὸν κρότο τῶν κα-
νονιῶν τοῦ Μεσολογγίου, τινάζεται ὀλόκληρος, βουρκώνουν
τὰ μάτια του καὶ φωνάζει: «Βάστα, καημένο Μεσολλόγγι, θά-
στα!». Μὲ ὑπόκρουση τῶν ἦχο τῶν πυροβόλων τοῦ ἥρωϊκοῦ
Μεσολογγίου καὶ μὲ τὴν ψυχὴ του πλημμυρισμένη ἀπὸ τὴν Ἑλ-
λάδα, ὀραματίζεται τὴν Ἐλευθερίαν μὲ τὸ τρομερὸ σπα-
θὶ καὶ τὴ σοβαρὴ ὄψη τῆς καὶ συνθέτει σὲ διάστημα ἑνὸς μόνο
μηνός, τὸν Μάιο τοῦ 1823, τὸν «Ὑμνον εἰς τὴν Ἐλευθερίαν»,
ὁ ὁποῖος μελοποιημένος ἀπὸ τὸ μουσουργὸ Μάντζαρο καθιε-
ρώθηκε ἀργότερα ὡς Ἐθνικὸς Ὑμνος μας. Ἴδου μὲ πόση λάμ-
ψη παρουσιάζει ὁ Σολωμὸς τὴ θεὰ του, τὴν Ἐλευθερίαν.

Ἄ! τὸ φῶς ποῦ σὲ στολιζει.
ὡς τοῦ ἡλίου φεγγβολή
καὶ μακρῶθε σπινθηρίζει
δὲν εἶναι, ὄχι, ἀπὸ τῆ γῆ.

Λάμπιν ἔχει ὅλη φλογώδη
χεῖλος, μέτωπο, ὀφθαλμός.
Φῶς τὸ χέρι, φῶς τὸ πόδι
καὶ ὅλα γύρω σου εἶναι φῶς!

Ἀργότερα γράφει τὴν «Ὠδὴν εἰς τὸν θάνατον τοῦ Λόρδου
Βύρωνος», τὸ θαυμάσιο ἐξάστιχο «Ἡ καταστροφή τῶν Ψα-
ρῶν», κατόπιν τὸ ποίημα «Ἡ φαρμακωμένη» καὶ συνέχεια τὸν
«Λάμπρον», τὸν «Κρητικόν», τοὺς «Ἐλευθέρους πολιορκημέ-

vous», στο όποιο έξυμνει τον ήρωισμό των Μεσολογγιτών, και πολλά άλλα. Νά όλίγοι υπέροχοι στίχοι του από τους «Έλευθέρους πολιορκημένους» του.

«Εἶν' ἔτοιμα στήν ἄσπονδη πλημμύρα τῶν ἀριμάτων
δρόμο νά σχίσουν τὰ σπαθιά κι ελεύθερα νά μείνουν,
ἐκείθε μέ τούς ἀδερφούς, ἐδῶθε μέ τό χάρο».

Τό 1857 ό ποιητής ἀπέρχεται ἀπό τή πρόσκαιρη αὐτή ζωή και εἰσέρχεται στήν ἀθανασία. «Ἡ ποίηση τοῦ Σολωμοῦ», εἶπε ἕνας ξένος κριτικός, «θά ζῆ, ὅπως και ἡ Ἑλλάδα, σέ αἰώνια νεότητα». Χαρακτηριστικό γνώρισμα τῆς Σολωμικῆς ποιήσεως εἶναι τό ἀπλό μεγαλεῖο και ἡ ἐξαισία λάμψη τῆς. Ἴδου μερικοί βαθυστόχαστοι στίχοι του.

«Ἡ δύναμή σου πέλαγο
κι ἡ θέλησή σου δράκος...»

«Τό χάσμα π' ἄνοιξε ό σεισμός
εὐθύς ἐγιόμισε ἄνθη...»

β'. Κωστής Παλαμάς. Ὁ ποιητής Κωστής Παλαμάς γεννήθηκε στήν Πάτρα τό 1859 και πέθανε στήν Ἀθήνα τό 1943. Τό ποιητικό ἔργο του εἶναι μεγάλο και ποσοτικά και ποιοτικά και δεσπόζει ὅλης τῆς ἐποχῆς του. Καταγόταν ἀπό τό Μεσολόγγι, ὅπου ἀπό ἡλικία ἑφτά χρονῶν, ὄρφανός ἀπό μητέρα και πατέρα, ἔζησε κοντά στοῦ θεῖο του Δ. Παλαμά μέχρι τοῦ 1875, ὅποτε ἦλθε στήν Ἀθήνα και γράφηκε στή Νομική Σχολή. Ἐνωρίς ὅμως ἀντιλήφθηκε τήν πραγματική του κλίση και ἀφοσιώθηκε μέ ὅλη του τήν ψυχή στήν τέχνη τοῦ λόγου και κυρίως τοῦ ποιητικοῦ. Ἀπό ἡλικίας ἑννέα ἐτῶν εἶχε ἀρχίσει νά γράφει ποιήματα.

Ὁ Παλαμάς δέν ἀφήνει θέμα, πού νά μή τό τραγουδήσει. «Ὅλα τόν συγκινοῦν» ἡ ἱστορία, ἡ φιλοσοφία, ἡ ζωή. Ἡ λαμπρότητα τοῦ χριστιανισμοῦ τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, τό κάλλος τοῦ ἀρχαίου κόσμου, ὁ κόσμος τῆς ψυχῆς μέ τίς μεταπτώσεις του, ἡ χαρά τῆς τέχνης, ἡ φύση, ὅλα γίνονται ἀπό τόν ποιητή μουσική, ρυθμός. Κυρίως ἡ μούσα του ἐμπνέεται ἀπό τήν πατρίδα. Εἶναι μέγανος Ἑλληνολάτρης ὁ Παλαμάς και οἱ στίχοι του ὑψώνονται ὡς ἐθνική προσευχή.

Ὁ Ἀκρίτας εἶμαι χάροντα
δέν περνῶ μέ τὰ χρόνια,
μ' ἄγγιξες και δέ μ' ἔνωσες

στά μαρμαρένια ἀλώνια;
Εἶμαι ἐγὼ ἡ ἀκατάλυτη
ψυχὴ τῶν Σαλαμίνων.

Στὴν Ἐφτάλοφην ἔφερα
τὸ σπαθὶ τῶν Ἑλλήνων.
Δὲ χάνομαι στὰ Τάρταρα

μονάχα ξαποσταίνω,
στὴ ζωὴ ξαναφαίνομαι
καὶ λαοὺς ἀνασταίνω.

Ὁ Παλαμᾶς μὲ τὴ μεγάλη ποιητικὴ παραγωγή του καὶ προπάντων μὲ τὰ ἔργα του «Ἀσάλευτη ζωὴ», «Φλογέρα τοῦ Βασιλιᾶ», «Δωδεκάλογος τοῦ Γύφτου», «Καῦμοι τῆς λιμνοθάλασσας», «Πολιτεία καὶ μοναξιά» καὶ «Βωμοί» κατέλαβε καὶ κατέχει ἐξέχουσα θέση στὴ νεοελληνικὴ ποίηση καὶ δίκαια θεωρεῖται, μετὰ τὸ Σολωμό, ὁ δεύτερος ἐθνικὸς ποιητής.

3. Ἐθνικοὶ εὐεργέτες

Στὴν πατρίδα μας πολλοὶ πλούσιοι ὁμογενεῖς κληροδότησαν ὀλόκληρη τὴν περιουσίαν τους ἢ τὸ μεγαλύτερο μέρος στὸ Ἑλληνικὸ κράτος γιὰ ἐθνικοὺς σκοποὺς ἢ σὲ διάφορα εὐαγῆ ἰδρύματα, π.χ. σὲ νοσοκομεῖα, βιβλιοθήκες, ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα κλπ. Οἱ ἄνδρες αὐτοὶ ὀνομάζονται **ἐθνικοὶ εὐεργέτες**. Οἱ ἐθνικοὶ εὐεργέτες κατανόησαν τὸν πραγματικὸ σκοπὸ τῶν χρημάτων καὶ τὰ διέθεσαν εὐχαρίστως, γιὰ νὰ βοηθήσουν τὴν πρόοδο τῆς πατρίδας των καὶ νὰ διευκολύνουν τὴ ζωὴ τῶν συμπατριωτῶν τους. Οἱ σπουδαιότεροι ἀπὸ τοὺς ἐθνικοὺς εὐεργέτες εἶναι οἱ ἑξῆς:

α'. Γεώργιος Ἀβέρωφ. Ὑπῆρξε ὁ μεγαλύτερος ἐθνικὸς μας εὐεργέτης. Ἀφιέρωσε ὀλόκληρη τὴ ζωὴ του στὴν ἐργασία καὶ τοὺς καρπούς της, τὰ μεγάλα πλοῦτη του, χάρισε στὴν πατρίδα. Ἡ μεγάλη ἐργατικότητά του βοήθησε ν' ἀποκτήσῃ τεράστια περιουσία καὶ ὁ μέγας ἀλτρουϊσμός του τὸν κατέστησε μέγας εὐεργέτη. Γεννήθηκε στὸ Μέτσοβο τὸ ἔτος 1818 καὶ πέθανε τὸ 1899. Νέος ἀκόμα ἐγκαταστάθηκε στὴν Ἀλεξάνδρεια καὶ κατόρθωσε νὰ ἀναδειχθῇ ἕνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἐμπόρους τῆς Αἰγύπτου.

Οἱ δωρεές τοῦ Ἀβέρωφ ὑπῆρξαν πολλές. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν ἰδιαιτέρη του πατρίδα, τὸ Μέτσοβο, καὶ τὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα τῆς Ἀλεξάνδρειας, τὸν ἀπασχόλησε καὶ ἡ Μεγάλῃ Ἑλληνικῇ Πατρίδα. Μὲ δωρεὰ του ἀποτέλειωσε τὸ Μετσόβιο Πολυτεχνεῖο, μὲ χρήματά του κατασκευάσθηκαν καὶ στήθηκαν οἱ ἀνδριάντες τοῦ Ρήγα Φεραίου καὶ τοῦ Γρηγορίου τοῦ Ε' μπροστὰ στὸ Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν, κτίσθηκε ἡ Σχολὴ τῶν Εὐελπίδων, οἱ ὁμώνυμὲς του φυλακὲς Ἀθηνῶν καὶ ἀνα-

καινίσθηκε τὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο. Μὲ τὴ διαθήκη του ἀφιέρωσε σημαντικὸ μέρος τῆς περιουσίας του στὴν Ἑλληνικὴ Κοινότητα τῆς Ἀλεξανδρείας, τὴ Γεωργικὴ Σχολὴ Λάρισας, τὸ Ὡδεῖο Ἀθηνῶν, τὴν ἰδιαίτερον πατρίδα του τὸ Μέτσοβο καὶ σὲ διάφορα ἰδρύματα. Ἡ σημαντικώτερη ὅμως δωρεὰ τοῦ Ἀβέρωφ ὑπῆρξε ἡ χορήγηση μεγάλου ποσοῦ στὸ πολεμικὸ ναυτικὸ τῆς Ἑλλάδας. Γι' αὐτὸ τὸ πρῶτο Ἑλληνικὸ θωρηκτὸ, ποὺ ναυπηγήθηκε, ὀνομάσθηκε πρὸς τιμὴν του «Ἀβέρωφ».

Γ. Ἀβέρωφ

Ἡ πατρίδα μας, γιὰ νὰ δείξη τὴν εὐγνωμοσύνη της, τὸν ἀνακήρυξε «Μέγαν ἔθνικὸν εὐεργέτην» καὶ ἔστησε τὸ ἄγαλμά του μπροστὰ στὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο.

β'. Ἀνδρέας Συγγρός. Γεννήθηκε στὴ Χίο καί, παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν τοῦ πατέρα του νὰ γίνῃ ἐπιστήμονας ἀσχολήθηκε ἀπὸ νεαρῶτατῃ ἡλικίᾳ μὲ τὸ ἐμπόριο, ὅπου εὐδοκίμησε πολὺ. Ἐγκαταστάθηκε στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ σὲ ἡλικίᾳ 22 περίπου χρονῶν ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους ἐμπόρους τῆς ἐποχῆς του.

Ἀνδρ. Συγγρός

Τῆ μεγάλῃ του περιουσίᾳ ὁ Συγγρὸς χρησιμοποίησε σὲ πολυποίκιλες δωρεές. Τὰ μουσεῖα Ὀλυμπίας καὶ Δελφῶν, διάφορα φιλανθρωπικὰ ἰδρύματα τῆς Θεσσαλονίκης, τὰ νοσοκομεία Συγγροῦ καὶ «Εὐαγγελισμὸς» Ἀθηνῶν, τὸ ἐργαστήριον ἀπόρων γυναικῶν, οἱ σωφρονιστικὲς φυλακές, τὸ μεγάλο κληροδότημά του γιὰ τὰ Δημοτικὰ Σχολεῖα καὶ τὸ Μετ. Ταμεῖο Δημ. Ὑπαλλήλων ὑπῆρξαν τὰ ἀποτελέσματα τῶν μεγάλων δωρεῶν τοῦ Συγγροῦ. Δίκαια κοιπὸν αὐ-

τός θεωρείται· καὶ τιμᾶται ὡς μέγας ἐθνικός· εὐεργέτης.

γ'. **Ἰωάννης Βαρβάκης.** Γεννήθηκε στὰ Ψαρὰ τὸ 1750 καὶ πέθανε στὴ Ζάκυνθο τὸ 1825. Ὁ Βαρβάκης πλούτισε στὴ Ρωσία, ὅπου εἶχε καταφύγει κληρονομήσει ἀπὸ τοὺς Τούρκους.

Ὅταν ἐπέστρεψε στὴν Ἑλλάδα διέθεσε τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς περιουσίας του γιὰ τὴν ἴδρυση καὶ συντήρηση Λυκείου στὴν Ἀθήνα, τὸ ὅποιο φέρει τὸ ὄνομά του (Βαρβάκειο). Μὲ χρήματά του ἐπίσης ἐξαγοράσθηκαν αἰχμάλωτες Ἑλληνικὲς οἰκογένειες καὶ ἔγινε ἡ ἀνοικοδόμησις τῆς πόλεως τῶν Ψαρῶν, πού εἶχε καταστραφῆ ἀπὸ τοὺς Τούρκους. Ἡ ἐθνικὴ εὐγνωμοσύνη γιὰ τὸν ἐθνικὸ εὐεργέτη Βαρβάκη ἐκδηλώνεται μὲ τὸν ἀνδριάντα του, πού στήθηκε στὸν κήπο τοῦ Ζαπτείου.

Ἰωάννης Βαρβάκης

δ'. **Κωνσταντῖνος καὶ Εὐάγγελος Ζάπας.** Κατάγονται ἀπὸ τὸ Λάμποβο τῆς Ἠπείρου, ἀπέκτησαν τὴν περιουσία τους, ἰδίως ὁ Κωνσταντῖνος, στὸ Βουκουρέστι καὶ τὴ διέθεσαν σὲ διάφορες ἀγαθοεργίες. Ἰδρυσαν στὴν Κωνσταντινούπολη τὸ Ζάπτειο Παρθεναγωγεῖο, στὴν Ἀνδριανούπολη διάφορα σχολεῖα (Ζάπτεια), ὅπως ἐπίσης καὶ στὸ Λάμποβο. Ἐκτίσαν στὴν Ἀθήνα τὸ κτίριο τῶν Ὀλυμπιακῶν Ἐκθέσεων, τὸ ὠραιότατο Ζάπτειο. Καὶ μετὰ τὸ θάνατό τους κληροδότησαν ὁλόκληρη τὴ μεγάλη τους περιουσία στὴν πατρίδα. Οἱ ἀδριάντες τῶν δυὸ ἀδελφῶν ἔχουν στηθῆ μπροστὰ στὸ κτίριο τοῦ Ζαπτείου.

ε'. **Ἀπόστολος Ἀρσάκης.** Ἠπειρώτης ἀπὸ τὸ χωριὸ Χοταχόβα. Γεννήθηκε τὸ 1792 καὶ πέθανε τὸ 1874. Σπούδασε γιατρός στὴν ἰατρικὴ σχολὴ τῆς Σαξωνίας καὶ κατόπιν ἐγκαταστάθηκε στὸ Βουκουρέστι. Ὁ Ἀρσάκης εἶναι γνωστός ὡς ἐθνικός εὐεργέτης ἀπὸ τὴ μεγάλη του δωρεά, πού ἔκαμε στὴ Φιλεκαπαιδευτικὴ Ἑταιρεία τῶν Ἀθηνῶν. Μὲ τὴ δωρεά αὐτὴ περατώθηκε τὸ κτίριο τοῦ Ἀρσακείου στὴν ὁδὸ Πάνεπιστημίου, ὅπου στεγάσθηκε τὸ ὁμώνυμό του Παρθεναγωγεῖο. Σήμερα λειτουργεῖ Παιδαγωγικὴ Ἀκαδημία καὶ Γυμνάσιο Θελέων στὸ Ψυχικό, πού φέρουν τὸ ὄνομα τοῦ Ἀρσάκη (Ἀρσάκειο)

καί συντηροῦνται ἀπὸ τῆ Φιλεκπαιδευτικῆ Ἑταιρεία.

στ'. Σίμων Σίνας. Γεννήθηκε στὴ Βιέννη τὸ 1810 καὶ πέθανε θανε τὸ 1876. Καταγόταν ἀπὸ τὴ Μοσχόπολη τῆς Μακεδονίας καὶ χρημάτισε πρεσβευτῆς τῆς Ἑλλάδας στὴ Βιέννη, τὸ Βερολίνο καὶ τὸ Μόναχο. Τὸ 1856 πρόσφερε τὰ χρήματα, ποὺ χρειάζονταν, γιὰ νὰ κτισθῇ τὸ κτίριο τῆς Ἀκαδημίας στὴν Ἀθήνα, τὸ ὁποῖο πρὸς τιμὴν του ὀνομάζεται καὶ Σιναΐα Ἀκαδημία.

4. Ἡρωικὲς προσωπικότητες τῆς Ἑλληνικῆς ἱστορίας

Παραδείγματα ἡρωϊσμοῦ, αὐταπαρνήσεως καὶ αὐτοθυσίας ἀφθονοῦν στὶς σελίδες τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας. Ἀπὸ τὰ παλαιότατα χρόνια μέχρι σήμερα πολλοὶ Ἕλληνες διακρίθηκαν στοὺς ἐθνικοὺς ἀγῶνες γιὰ τὸν ἡρωϊσμό τους καὶ δὲ δίστασαν νὰ θυσιάσουν σὲ πολλές περιπτώσεις, τὴ ζωὴ τους γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδας. Αὐτοὶ ἀναδείχθηκαν ἡρωϊκὲς προσωπικότητες καὶ προκαλοῦν τὸ θαυμασμὸ καὶ τὴν εὐγνωμοσύνη ὄλων μας. Παρακάτω θὰ ἀναφέρω μερικὲς χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις ἡρωϊκῶν πράξεων ἀρχίζοντες ἀπὸ τὰ ἀρχαιότατα χρόνια.

Ὁ Κόδρος, ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν, ὅταν ἔμαθε τὸ χρησμοὸ τοῦ μαντείου, θυσιάσε θεληματικὰ τὴ ζωὴ του γιὰ τὴ σωτηρία τῆς πατρίδας του.

Ὁ Λεωνίδας, ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, καὶ οἱ Τριακόσιοι του, ἔπεσαν τὸ 480 π.Χ. πολεμώντας στὸ στενὸ τῶν Θερμοπυλῶν, πιστοὶ στὸ πρὸς τὴν πατρίδα καθῆκον τους, ἐνῶ μποροῦσαν νὰ ὑποχωρήσουν καὶ νὰ σωθοῦν.

Ὁ Κωνσταντῖνος Παλαιολόγος, ὁ τελευταῖος Βυζαντινὸς αὐτοκράτορας, ἂν καὶ ἔβλεπε τὸ βέβαιον κίνδυνον τῆς ζωῆς του καὶ τὴν ἀσφαλῆ ἄλωση τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἀπὸ τοὺς Τούρκους, παρέμεινε πιστὸς στὸ καθῆκον του καὶ ἔπεσε μαχόμενος μπροστὰ στὴν πύλη τοῦ Ρωμανοῦ, ἐνῶ μποροῦσε νὰ

Σ. Σίνας

παραδῶση τὴν πόλη καὶ νὰ φύγη στὴν Πελοπόννησο, ὅπως εἶχαν προτείνει σ' αὐτὸν οἱ Τούρκοι.

Ὁ Πατριάρχης Γρηγόριος ὁ Ε΄ δὲ δίστασε νὰ παραμείνῃ κοντὰ στὸ ποίμνιό του στὴν Κωνσταντινούπολη καὶ νὰ ὑποστῇ τὸν δι' ἀπαγχονισμοῦ θάνατο, πιστὸς στὸ πρὸς τὸ ἔθνος καὶ τὴν ἐκκλησία καθῆκον του.

Ὁ Ἀθανάσιος Διάκος καὶ τὰ παλληκάρια του στὴν Ἀλαμάννα μὲ τὴν ἡρωικὴ ἀντίσταση καὶ τὸ ἡρωικὸ μαρτύριό του ποὺ ἀκολούθησε, ὑπῆρξε τυπικὸ παράδειγμα ἡρωϊσμοῦ καὶ αὐτοθυσίας γιὰ τὴν πατρίδα.

Τὰ ὀλοκαυτώματα τοῦ Κουγκίου μὲ τὸ Σ α μ ο υ ἤ λ, τοῦ Μεσολογγίου μὲ τὸν Κ α ψ ἄ λ η καὶ τοῦ Ἀρκαδίου μὲ τὸ Γ α θ ρ ι ἤ λ εἶναι ἡρωικὲς πράξεις ἀφθάστου μεγαλείου.

Ὁ χορὸς τοῦ Ζαλόγγου ἐξάλλου καὶ τῆς Ἀ ρ ἄ π ι τ σ α ς τῆς Νάουσας εἶναι δυὸ ὑπέροχα παραδείγματα ὁμαδικοῦ ἡρωισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας Ἑλληνίδων. Πόσα ἄλλωστε τέτοια παραδείγματα ἡρωισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας ἀπλῶν ἀνθρώπων δὲν ἔχει νὰ διηγηθῇ ὁ καθένας μας ἀπὸ τὴν καθημερινὴ ζωὴ.

Ἡ ἀνδρεία, ἡ αὐταπάρνηση καὶ ἡ αὐτοθυσία εἶναι προτερήματα τῆς Ἑλληνικῆς φυλῆς. Καὶ πάντοτε, ὅταν κινδυνεύῃ ἡ πατρίδα ἢ ἀπαιτῇ αὐτὸ τὸ συμφέρον τοῦ συνόλου, θὰ ἐμφανίζονται παραδείγματα ὁμαδικοῦ καὶ ἀτομικοῦ ἡρωισμοῦ καὶ αὐτοθυσίας.

5. Πολιτικὲς προσωπικότητες

α'. Ἰωάννης Καποδίστριας. Ὁ Καποδίστριας ἦταν ἓνας ἀπὸ τοὺς μεγαλύτερους πολιτικοὺς τῆς πατρίδας μας. Γεννήθηκε στὴν Κέρκυρα τὸ 1776, σπούδασε ἰατρικὴ στὴν Ἰταλία καὶ τὸ 1798 ἐπέστρεψε στὴν Κέρκυρα, τὴν ὁποία κατεῖχαν τότε οἱ Γάλλοι. Στὴν Κέρκυρα κατὰ τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἔκαμε τὰ πρῶτα βήματα στὴν πολιτικὴ ὁ νεαρὸς τότε Καποδίστριας. Τὸ ἔτος 1803 διορίσθηκε γραμματέας τῆς Ἐπικράτειας καὶ ἀνέλαβε τὴν ἐκπρὸσώπηση τῆς Ἐπτανήσου στὸ ἐξωτερικόν. Μετὰ τὸ Γαλλορωσικὸ πόλεμο (1807) ὁ Καποδίστριας ἦλθε στὴν Πετρούπολη καὶ μπηκε στὴν ὑπηρεσία τοῦ Τσάρου ὡς «σύμβουλος τοῦ κράτους».

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ αὐτὴ ἀρχίζει κυρίως ἡ πολιτικὴ του σταδιοδρομία. Ἀνεβαίνει ὅλες τὶς βαθμίδες τῆς πολιτικῆς καὶ τὸ 1815 διορίζεται ἀπὸ τὸν Τσάρο ὑπουργὸς τῶν ἐξωτερικῶν τῆς

Ρωσίας. Ἀπὸ τῆ θῆση αὐτὴ ὁ Καποδίστριας πρόσφερε πολλὰς ὑπηρεσίες στοὺς ὑπόδουλους Ἕλληνες.

Στις 14 Ἀπριλίου 1827 ἐκλέγεται ἀπὸ τὴν ἐθνικὴ Συνέλευση τῶν Ἑλλήνων Κυβερνήτης τῆς Ἑλλάδος, ἔρχεται στὸ Ναύπλιο, πού ἦταν πρωτεύουσα τότε τοῦ Ἑλληνικοῦ Κράτους, καὶ στὶς 13 Ἰανουαρίου 1828 ἀναλαμβάνει τὰ νέα του καθήκοντα. Ὡς Κυβερνήτης ἔστρεψε κυρίως τὴν προσοχὴ του στὴν ἐνίσχυση τῆς γεωργίας, τῆς κτηνοτροφίας, τῆς ναυτιλίας καὶ τοῦ ἐμπορίου. Διαίρεσε τὴ χώρα σὲ τοπικὲς διοικήσεις (νομοὺς) καὶ φρόντισε γιὰ τὴν υἰεία τοῦ λαοῦ, μὲ τὴν ἴδρυση ὑγειονομικῆς ὑπηρεσίας. Ὁργάνωσε τὴν ταχυδρομικὴ ὑπηρεσία καὶ γιὰ νὰ διευκολύνῃ τὶς συναλλαγὰς καὶ τὸ ἐμπόριο ἴδρυσε τράπεζα καὶ ἔκοψε τὰ πρῶτα ἔθνικὰ νομίσματα.

Ὁ Καποδίστριας ἐργάσθηκε ἰδιαίτερα γιὰ τὴν πνευματικὴ ἐξύψωση τοῦ λαοῦ. Ἰδρυσε πολλὰ δημοτικὰ σχολεῖα, καθὼς καὶ διδασκαλεῖο γιὰ τὴ μόρφωση διδασκάλων. Ἰδρυσε ἀκόμη πολλὰ ἀγροτικὰ σχολεῖα καὶ ἀσχολήθηκε ἰδιαίτερα μὲ τὴν ὀργάνωση τακτικοῦ στρατοῦ, ἰδρύσας τὴ Στρατιωτικὴ Σχολὴ Εὐελπίδων.

Ὁ Καποδίστριας ἔθεσε σὲ ἐφαρμογὴ τὸ νέο ἀστικὸ κώδικα καὶ πρόχειρο ποινικὸ καὶ ἐμπορικὸ δίκαιο καὶ ὀργάνωσε τὰ δικαστήρια τοῦ κράτους. Στὸ δύσκολο καὶ ἐπίπονο αὐτὸ ἔργο εἶχε συνεργάτες του τὸν Κολοκοτρώνη, τὸν Κανάρη καὶ τὸ Δημ. Ὑψηλάντη.

Ὁ Καποδίστριας δολοφονήθηκε στὸ Ναύπλιο στὶς 21 Σεπτεμβρίου 1831, ἡμέρα Κυριακὴ, ἐνῶ πήγαινε στὴν ἐκκλησία, ἀπὸ τοὺς Μαυρομιχολαίους, πού ἦταν ἐντίθετοί του. Τὸ πτώμα του μεταφέρθηκε καὶ τάφηκε στὴν Κέρκυρα. Ὁ ἀνδριάντας του θρίσκεται στὸ Ναύπλιο, τὴν Κέρκυρα, καθὼς καὶ πρὸ τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν.

β'. Ὁ Χαρίλαος Τρικούπης. Γεννήθηκε τὸ 1832 ἀπὸ Ναύ-

1. Καποδίστριας

πλιο. Σπούδασε νομικά στο Πανεπιστήμιο Ἀθηνῶν καὶ συμπλήρωσε τὶς σπουδές του στὸ Παρίσι. Ὄταν τέλειωσε τὶς σπουδές του ἀκολούθησε τὸν πατέρα του, ποὺ ἦταν πρεσβευτὴς τῆς Ἑλλάδας στὸ Λονδίνο, καὶ ἔγινε ἰδιαίτερος γραμματέας του. Τὸ 1852 μετὰ τὴν παραίτηση τοῦ πατέρα του διορίσθηκε ἀναπληρωτὴς του ὡς ἐπιτετραμμένος τῆς Ἑλλάδας. Ἀργότερα παραιτήθηκε ἀπὸ τὸ διπλωματικὸ στάδιο καὶ τὸ 1865 ἐκλέγηκε βουλευτὴς Μεσολογγίου. Τὸ ἐπόμενο ἔτος ἔγινε ὑπουργὸς τῶν Ἐξωτερικῶν στὴν Κυβέρνηση Κουμουνδούρου. Τὸ 1872 ἴδρυσε δικό του κόμμα καὶ τὸ 1875 σχημάτισε γιὰ πρώτη φορά κυβέρνηση.

Ὁ Τρικούπης ὑπῆρξε μεγάλος πολιτικὸς καὶ τὸ ἔργο του εἶναι σημαντικό. Πέτυχε τὴν ἀνάπτυξη τῶν φυσικῶν πόρων τῆς χώρας καὶ κατασκεύασε σιδηροδρομικὸ δίκτυο. Συνέπεια αὐτῶν ὑπῆρξε νὰ ἀυξηθοῦν ἀμέσως τὰ ἔσοδα τοῦ κράτους καὶ νὰ κατασκευασθοῦν τρία θωρηκτά, τὰ ὁποῖα κατέστησαν τὴν Ἑλλάδα ὑπολογίσιμο ναυτικὸ παράγοντα στὴ Μεσόγειο. Ἐπὶ τῆς ἐποχῆς ἐπίσης τοῦ Τρικούπη συντελέσθηκε καὶ ἡ διάνοιξη τῆς διώρυγας τῆς Κορίνθου.

Ὁ Τρικούπης ὑπῆρξε πραγματικὸς ἀναμορφωτὴς τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς τῆς πατρίδας μας. Εἶχε χαρακτήρα ἰσχυρὸ, πνεῦμα διεισδυτικὸ καὶ εὐφυές, ἦταν ἐργατικώτατος μὲ τεράστια ἀντοχή. Τὸ 1895 ἀποσύρθηκε ἀπὸ τὴν πολιτικὴ καὶ αὐτοεξορίσθηκε ἐπὶ τὴν Εὐρώπη, ὅπου καὶ πέθανε (1896).

Ἡ πατρίδα μας, ἐκτιμῶσα τὶς ὑπηρεσίες του, ἔστησε τὸν ἀνδριάντα του στὸ προαύλιο τῆς παλιᾶς Βουλῆς.

ΔΙΔΑΚΤΕΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Α'

	Σελίδα
1. 'Η στενότερη και ευρύτερη πατρίδα	3
2. 'Η 'Ελληνική φυλή	5
3. 'Η 'Ελληνική γλώσσα	7
4. 'Ελληνικά ήθη και έθιμα, παραδόσεις	9
5. 'Εθνικά ιδανικά	11
6. Προτερήματα και ελαττώματα της 'Ελληνικής φυλής	13

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Β'

ΘΡΗΣΚΕΙΑ

1. 'Η σημασία της θρησκείας για τον 'Ελλησισμό	19
2. 'Η 'Ορθόδοξη Χριστιανική 'Εκκλησία	21

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Γ'

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

1. Μέλη της οικογένειας	25
2. Βαθμοί συγγένειας	26
3. 'Υποχρέώσεις πρὸς τὴν οἰκογένεια	27
4. Οἰκογενειακὸ ἄσυλο	30

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Δ'

ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ

1. 'Η σημασία της εκπαίδευσης	31
2. Πρωτοβάθμια εκπαίδευση	32
3. Δευτεροβάθμια εκπαίδευση	33
4. 'Ανώτερη και 'Ανώτατη εκπαίδευση	33
5. 'Επαγγελματική εκπαίδευση και επαγγελματικός προσανατολισμός	35
6. Τύπος και ραδιόφωνο	36
7. Εύεργέτες της εκπαίδευσης	37
8. Οἱ "Ελληνες ἔθνος εκπαιδευτικό	38
9. 'Ο αναλφάβητισμός στην 'Ελλάδα	39

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε'

ΕΘΝΙΚΑ ΣΥΜΒΟΛΑ ΚΑΙ ΜΝΗΜΕΙΑ

1. 'Η σημαία	41
2. 'Εθνικό στέμμα - 'Εθνόσημο	45
3. Μνημείο 'Αγνώστου Στρατιώτου - 'Ηρώα πεσόντων	47

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

ΕΘΝΙΚΕΣ ΕΟΡΤΕΣ ΚΑΙ ΕΠΕΤΕΙΟΙ

	Σελίδα
1. Ἡ 25η Μαρτίου	49
2. Ἡ 28η Ὀκτωβρίου	49
3. Τοπικὲς ἐθνικὲς γιορτὲς	50

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ζ΄

ΕΘΝΙΚΟΣ ΥΜΝΟΣ

1. Τί εἶναι ἐθνικός ὕμνος	51
2. Τὸ προοίμιο τοῦ ἐθνικοῦ ὕμνου	52

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Η΄

ΟΙΚΟΝΟΜΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΑΜΙΕΥΣΗ

1. Τὸ χρῆμα	55
2. Οἱ τράπεζες καὶ τὰ ταμιευτήρια	57
3. Κοινωνικὲς ἀσφαλίσεις	58
4. Ἐθνικός πλοῦτος καὶ ἐθνικὸ εἰσόδημα	59
5. Ἡ φορολογία	62
6. Ὁ δημόσιος προϋπολογισμὸς	62

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Θ΄

ΣΥΓΧΡΟΝΑ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ

1. Ἐξαιρέτες πράξεις, βραβευόμενες ἀπὸ τὴν Ἀκαδημία Ἀθηνῶν	64
2. Μεγάλα ἐθνικὰ γεγονότα	66
3. Μεγάλα διεθνή γεγονότα	67

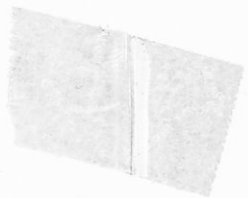
ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι΄

Η ΖΩΗ ΚΑΙ ΤΑ ΕΡΓΑ ΜΕΓΑΛΩΝ ΑΝΔΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

1. Σοφοὶ καὶ μεγάλοι ἄνδρες τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδας	68
2. Ἐθνικοὶ ποιητὲς	77
3. Ἐθνικοὶ εὐεργέτες	80
4. Ἡρωϊκὲς προσωπικότητες τῆς Ἑλληνικῆς Ἱστορίας	83
5. Πολιτικὲς προσωπικότητες	84

ΤΕΛΟΣ

ΓΕΩΡΓΙΟΥ ΔΗΜ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ
ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΓΝΩΣΕΩΝ

ΜΕΓΑΛΗ ΠΑΙΔΙΚΗ ΚΑΙ ΣΧΟΛΙΚΗ ΕΓΚΥΚΛΟΠΑΙΔΕΙΑ

ΚΡΑΤΙΝΟΥ 7 (Α΄ δροφος κοντά στο κεντρ. ταχυδρομ.)

ΑΘΗΝΑΙ (111) — ΤΗΛ. 316-729

Έξι τόμοι χρυσαπανόδετοι

5 τόμοι ΘΗΣΑΥΡΟΣ και 1 τόμος ΕΛΛΑΣ.

Τιμή των 5 τόμων του ΘΗΣΑΥΡΟΥ Δρχ. 600

Τιμή του τόμου ΕΛΛΑΣ » 150

Τιμή ολοκλήρου του έργου 6 τόμοι » 750

Μεγάλες εύκολιες πληρωμής (δόσεις)

Ο ΘΗΣΑΥΡΟΣ ΓΝΩΣΕΩΝ μαζί με το συμπλήρωμα του τόν τόμο ΕΛΛΑΣ του κ. ΓΕΩΡΓ. Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ είναι άπαράμιλλο σχολικό βοήθημα.

ΓΙΑΤΙ:

ΑΠΑΝΤΑΕΙ σε κάθε άπορία του μαθητή.

ΒΟΗΘΑΕΙ στη μελέτη και έπεξεργασία όλων των μαθημάτων, που διδάσκονται στο σχολείο.

ΣΥΝΤΕΛΕΙ σε μέγιστο βαθμό στη μόρφωσή του.

ΠΡΟΤΙΜΑΤΕ το ΘΗΣΑΥΡΟ ΓΝΩΣΕΩΝ του κ. ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ. Ή μακροχρόνια συγγραφική πείρα του άποτελεί έγγύηση τής ποιότητας του περιεχομένου των βιβλίων του.

ΑΠΕΥΘΥΝΕΣΘΕ:

ΓΕΩΡΓ. Δ. ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ Κρατινου 7 - Πλατεία Δημαρχείου
ΑΘΗΝΑΙ (111) — ΤΗΛ. 316-729 ή ΤΗΛΕΦΩΝΗΣΤΕ στο 316-729 και θα σας φέρωμε το ΘΗΣ. ΓΝΩΣΕΩΝ στο σπίτι ή το σχολείο σας.